

ATLIF N USELMED UNNIG D UNADI USSNAN
TASDAWIT LMULUD AT-MÈEMMER N TIZI-UZZU
TAZEDDAYT N TSEKLIWIN D TUTLAYIN
AGEZDU N TUTLAYT D YIDLES N TMAZIYT

UTṬun n umseḍfer:.....
UTṬun n usnay:.....

AKATAY N TAGGARA N USWIR N LMASTER
DEG TUTLAYT D YIDLES N TMAZIYT

TAḠULT: TUTLAYT D YIDLES N TMAZIYT
TAFERNA: TUTLAYT D YIDLES N TMAZIYT
TAFERNA: TUSSNA N TANTALIYIN N TMAZIYT

ASENTEL

**Tazrawt n trakalt n tesnilest i uktawal n usuddes n tmetti d tsertit-is.
Aserwes gar 20 n temnaḍin n tmurt n leqbayel d tantaliyin n tmaziyt
(tarifit, tacelhit, tamzabit, tatergit, tamaziyt d tecawit)**

S-γur:

Amesnalay:

- OUNOUH Dahbia
- CHEBRI Chaban

Amesnalay:

BOUKHERROUF Ramdan

Aseqqamu n yimsekyaden:

CHEMAKH Said	MCB	UMMTO	Aselway
BOUKHERROUF Ramdane	MCA	UMMTO	Amesnalay
NAIT CHABABE Takfarinas	MAB	UMMTO	Amsekkayad

2016-2017

ATLIF N USELMED UNNIG D UNADI USSNAN
TASDAWIT LMULUD AT-MÈEMMER N TIZI-UZZU
TAZEDDAYT N TSEKLIWIN D TUTLAYIN
AGEZDU N TUTLAYT D YIDLES N TMAZIYT

UTṬun n umseḍfer: concerne la bibliothèque..

UTṬun n usnay: concerne la bibliothèque..

AKATAY N TAGGARA N USWIR N LMASTER
DEG TUTLAYT D YIDLES N TMAZIYT

TAYULT: TUTLAYT D YIDLES N TMAZIYT

TAFERNA: TUTLAYT D YIDLES N TMAZIYT

TAFERNA: TUSSNA N TANTALIYIN N TMAZIYT

ASENTEL

**Tazrawt n trakalt n tasnilest i uktawal n usuddes n tmetti d tsertitt-is.
Aserwes gar 20 n temnaḍin n tmurt n leqbayel d tantaliyin n tmaziyt
(tarifit, tacelhit, tamzabit, tatergit, tamaziyt d tecawit)**

S-γur:

- OUNOUH Dahbia
- CHEBRI Chabane

Amesnalay:

BOUKHERROUF Ramdane

Aseqqamu n yimsekyaden:

CHEMAKH Said

BOUKHERROUF Ramdane

NAIT CHABABE Takfarinas

MCB

MCA

MAB

UMMTO

UMMTO

UMMTO

Aselway

Amesnalay

Amsekkyad

2016-2017

Asnemmer

Tanemmirt d tameqqrant i yal win illan yer tama-nney akken ad nessiweḍ ad nexdem amahil-agi:

- Mass Boukherrouf Ramadn imi yesedda tazrawt-agi.
- Tanemmirt i yimeskayaden ara yesseytin amahil-agi.
- Ad nessenmer iselmaden akked d inelmaden n ugezdu n tutlayt d yidles n Tmaziyt.
- Ad nessenmer imselyuyen d yimezday n temnaḍin ideg d-negmer ammuḍ-nney.

Abuddu

*Ad buddey axeddim-agi di tazewara i baba d yemma ezizen i yebdden yer tama-
inu seg imi bediy legraya ar ass-a.*

I setti n xewali ad isey zef Rebbi di lemer-is

Ayetma d tellawin-nsen

Yestma d yergazen-nsent

Ayawen-iw tayawin-iw

Aregaz-iw d tewacul-is

Mebla ma ttuy Caeban, Tawes d Muh, Farida d Mumuh, Uyidir, Husam

Dahbia

Abuddu

Ad hduy akatay-agi d tajmilt i baba yewwɗen laɛfu rebbi, i twacult-inu i yellan yidi di teɣzi n useggas-agi, yemma, ayetma, yessetma, ad arnuɣ dayen imdukal-iw i d-yeffkan afud n lemɛawna am Nasima i yellan d tamdakelt n leqdic-agi, bla ma ttuɣ Farida, Taweş d tid i-d yelhan yid-nney akken ad nfak axeddim-agi-nney.

Axeddim yelhan yedmen rrbeħ s laɛtab n mass BUXRUF i yellan d assegrer-nney, d ixeddamen n temkarɗiwt n ugezdu n tmaziɣt akk d iselmaden-is.

At-budday dayen i wid i yeffkan idamen-nsen ɣef tmaziɣt, imeɣrasen akk am mætuɓ, mulud mæmri, muhend uharun...

Caɛban

Ayawas

Tazwert tamatut.....	10
Ixef amezwaru: Agmar d usenked n wammud	14
Ixef wis sin: Tasleđt n temsislit	30
Ixef wis krađ: Tasleđt tasnamkit	48
Tagrayt tamatut	59
Tiybula.....	60
Timerna.....	66
Agzul.....	139
Agbur:	138

Tisegzal

Cha. : Tacawit

Chl. : Tacelhit

Trg. : Tatergit

Mzb. : Tamzabit

Rif. : Tarifit

Tm. : Tamaziyt

Sb. : Asebter

Sgt. : Asget

Tazwert tamatut

« *Tarakalt n tesnilest d aħric di tesnilest, tekka-d si tjerrumt n userwes, tzerrew tamdawit yellan gar tantaliyin, iswi-s ad d-tekkes ayen yemgaraden d wayen yezdin tantaliyin i d-yekkan seg yiwet n tutlayt* ». (d tasuqqilt-nney seg Jean DUBOIS 1994 : 218)¹.

Tutlayt n tmaziyt ass-a, tegra-d d agraw n tantaliyin d tmeslyin. Almend n tmental n umezruy, yal yiwet, tegma i yiman-is ama d tamsislit, ama d amawal ama d taseddast.

« *Tutlayt n tmaziyt tebna yef tmeslayin tinemnaḍin d tantaliyin i yfarqen yef unrar wessiēen, ayen iġġan ambaddal gar temnaḍin timaziyin ad yenqes. Timeslayin-agi ttnarnint d timizrigin ta yef tayed s tezrirt n umezruy d trakalt, d tesnemtit [...]* »² (Nessuqqel-itt-id seg Noura TIGZIRI, 2004: 08).

Amgarad gar Tantaliyin-agi mgaraden-t imi mbaēadent gara-sent, akken i d-yenna (Salem CHAKER année: 1996 p7) « *amsefhem gar imutlayen imaziyen ixuṣ aṭas imi mbaēaden* »³ (D tasuqqilt-nney).

Ma d (Lionel GALAND année: 1970 p15) yenna-d: « *timnaḍin yellan di tmazya ur ddint ara deg yiwen ubrid n temhazt, ur edilent ara lġiran, ur tent-tħuza ara yiwet n tezrirt, ay-agi yegla-d s temdawit gar-asent* »⁴. (D tasuqilit-nney)

Xas akken tantaliyin-agi cerkent-tent kra n wawalen akked ilugan n tseddast, amgarad-agi yellan gar-asent yettbinid-d deg waṭas n yeswiren ladya deg umawal d temsislit.

Ttūqten yinadiyen yef wayen yeeṇan amawal d temsislit n tmaziyt, imi aṭas itt-ittmeslayen acku yal tameslayt di ddunit tbedd yef umawal akken i d-tenna (J. PICOCHET: année: 1997 p19):

« *Tasnawalt telha-d d wawalen, tšellaḍ talya d unamek-nsen (asnamek d unamek) lmeena-s d anadi deg talya d unamek n wawal* »⁵. (D tasuqqilt-nney).

¹ DUBIOS.J.1994. Dictionnaire de linguistique et des sciences de langages. Ed : Larousse. Paris.

² TIGZIRI, Noura. mars, 2004. Phonétique et phonologie du berbère, actes des stages et de perfectionnement pour les enseignants de Tamazight, HCA.

³ CHAKER.S.1996. Manuel de linguistique berbère (syntaxe et diachronie), Ed, ENAG, Alger, p 7.

⁴ GALAND.L. 1970. Unité et diversité du vocabulaire, Milano. Dot. A. Giuff. Re. Edition, p 15.

⁵ -PICOCHET.J. 1997. Précis de lexicologie français (étude et enseignement de vocabulaire), Dunod, p 19.

Asuddes n temtti yesēa azal d ameqqran di tuddar n leqbayl d tid n tantaliyin n tmaziyt s umata ladya zik-nni. Ihi, yef ay-a ay nefren anadi-nney yef uktawal n usuddes n temti d tsartit-is deg temnaḍin n leqbayel (Hizer, Tizi-yenif, At yanni, Larebea n At yiraten, Isennaḡen, Taqsebt, Laezayeb, Ibdac, Iciqer, Tinqacin, Buzgen, Illula umalu, Adekkar, Adrar At Qḍiea, azeffun, Aefir, Delles, Awqas, Ssuq letnin, Kendira).

Aṭas n tezrawin yerzan tayult-agi n trakalt n tesnilest ayen yellan yef tanatliyin n tmaziyt. Bdantent-id iṛumyen seg tagara n lqern wis 18. Amezwaru, n tezrawin n trakalt n tesnilest, d René Basset (1897) s tezrawt-is yef tentala n trift. André Basset, ikemmel-itent. Yekka-d akk yef tantaliyin n tmaziyt, yura-d aṭas n tezrawin: *Géographie linguistique de la Kabylie* (1929) d *Atlas linguistiques des parlers berbères (Algérie du nord)* (1936/1939) yef yiṛersiwen n uxxam, tizrawin-is yef tneẓruft d tergit (1933, 1948) d din yura yef tneẓruft n Lmerruc (1942) akk d yimagraden ay d-yesdukkel deg udlis *Articles de dialectologie berbères* (1959). Lionel Galand, yeḍfer tarrayt-is deg tezrawin-is. Deg (1983) yura-d *la phonétique en dialectologie berbère* (1953), *Géographie linguistique dans la région d'Imi n-Tanout (Grand Atlas marocain)*.

Inagmayen imaziyen rran lwelha-n sen yer tayult-agi. Ihi, aṭas n tezrawin ay d-suffeyen. Khelaf Madoui (1995, 1996) yezrew timnaḍin n Bgayet *Etudes de géographie linguistique en petite-Kabylie*, Kamal Nait-Zerrad (2004a, 2004b), yezrew tamnaḍt n tmurt n Leqbayel, yura-d snat n tezrawin, tamezwawt *Linguistique berbère et applications et Kabylie, Dialectologie* d tis snat, d Mena Lafkioui (2007) yef temnaḍt n Tirift *atlas des variétés berbères du Rif*. Malek Boudjellal (2015), yezrew tameslyt n Aris *Contribution à la géographie linguistique du berbère chaouiā*.

Deg usnadi Usuken d uselmed n tmaziyt deg tesdawit n Lmulud At Mēemmer n Tizi-Uzzu, ddeqs n tezrawin ay d-tesuffey yef tyult-agi n trakalt n tesnilest. Seidh Chalah (2013), yesenked-d kra n yinefkan yef temḍawit di temnaḍt n Tizi-Uzzu *corpus (linguistique) et cartographie : l'interprétation de certains phénomènes de variation régionale (à «Tizi-Ouzou»)*. Bilal Byamout (2014) yezrew allalen n tnawalt di tmenḍt n Bgayet *La variation lexicale des ustensiles de cuisine dans la wilaya de Bejaia*, Salah Bayou (2014), yezrew tamḍawit n tmeslayt n umalu n Tizi-Uzzu *Variation lexicale en extrême ouest de Kabylie ; approche géolinguistique*. Hassani

Said (2015), yezrew tamdawit n yemyan *Base de données kabyles : Corpus, données et exploitation*. Ramdane Boukherrouf d Noura Tiziri (2015), deg tezrwat-nsen, sezgzan-d kra n yiberdan n usnas s way s yezmer ad d-yeglu usenfar yebnan yef uskar n wammud ara yilin d tayayemt n tnefka yerzan tutlayt tamaziyt *Base de données kabyles : collectes de données et applications. Synchronisation texte / son*. Akken dayen ur ilaq ara ad nettu ikatayen n *Master* n tferna n Tussna n tantaliyin n useggas 2014-2015 d useggas 2015-2016 d 2016-2017.

Deg unadi-agi-nney, nenwa ad nkemmel deg tayult-agi n trakalt n tesnilest ay d-wwin wigi ay d-nebder. Nebya ad nezrew iswiren n tutlayt yerzan tamdawit n uktawal yedsen timetti n leqbayel d tsertit-is d tid n tantaliyin-nniḍen.

1. Afran d yiswi n usentel

Tazrawt-agi-nney tettmesslay-d yef uktawal n useddes n tmetti taqbaylit d tantaliyin-nniḍen (tarift, tacelhit, tumzabt, tatergit, tamaziyt). Ayen iy-yeḡḡan ad neffren asentel-agi d lexṣas n tezrawin deg uḥric n trakalt tasnilsit, rnu yer-s lebyi-nney ad nessegrew amawal-agi di temnaḍin n leqbayel d tantaliyin-nniḍen akken ur inegger ara.

Deg tezrawt-agi, nenwa ad nezrew aktawal n usuddes n tmetti d tsertit-is. Nefren ad nezrew s tezri tarakalt n tesnillest, ammud ara d-negmer deg tantaliyin n tmaziyt, aya-agi akken ad d-nessebgen tamdawit yellan deg uktawal-agi gar kra n temnaḍin n tmurt n leqbayel d kra tantaliyin-nniḍen (tarift, tacelhit, tamaziyt, tatergit d tumzabt), imi atas n yinagmayen ur arrin ara lwelha-nesn yer usentel-agi. Amahil-agi-nney nra ad d-isbin amgired gar tantaliyin n tmaziyt d taggayt n yal yiwet deg-sent.

2. Tamukrist

Yal tamnaḍt temgarad yef tayed deg wayen yerzan tameslayt. Ihi, ad neereḍ ad nseleḍ aktawal n useddes n tmetti taqbaylit d tesartit-is. Akken ad nessegzi awalen yettusexdamen ilmend n usuddes-agi yerna ad nesserwes gar-asen deg uḥric n temsislit d tesnamkit, ad nesserwes gar tmeslayin d tantaliyin n tmaziyt seg temnaḍt yer tayed. Ad neereḍ ad d-nerr yef yisteqsiyen-agi:

- D acu-ten yiswiren deg wacu yemgrad uktawal n usuddes n temetti d tsertit-is deg tantaliyin n tmaziyt?
- D acu-tent taggayin n tantaliyin n tmaziyt i nezmer ad nessesmel?

3. Turdiwin

Akken ad d-nerr yef yisteqsiyen-agi, yessefk ad d-nessumer kra n turdiwin:

- Amgired yellan gar tmeslayin d tantaliyin n tmaziyt yezmer ad d-yettban deg waṭas n yiswiren, am talya, timsislit amawal, d tesnamkit.
- Abeddel n talya n wawal yezmer ad yili yeqqen yer tamḍawit tamsislit.
- Tantaliyin n tmaziyt ahat bḍant yef snat n taggayin ney ugar n snat.

4. Tarrayt n unadi:

Tazrawt-agi-nney tarza tayult n trakalt n tesnillest. Aṭas n tezrawin i yettwaxedmen deg tayult-agi. Nekkni ad nessemres tarrayt n André Basset (1929) deg wayen yerzan azraw n wammud. André Basset, yezrew ammud-is deg wayen yerzan tamsislit d tesnamka, syen yekkes-d ayen akk yezdin timnaḍin n tmurt n leqbayel, yeserwes-itent d tid n tantaliyin-nniḍen. Deg wayen yerzan timnaḍin ideg d-negmer ammud, nessemres tazrawt n Kamal Nait-Zerrad (2004b). Yebḍa yef ukuzet (04) n temnaḍin n tmurt n leqbayel: tiqernit umalu, Amalu, asamar, tiqernit n usamar.

D acu kan imi Kamal Nait Zerrad, ur d-iseddi ara timnaḍin n ugafa-umalu (tibeḥriyin), nekkni, neseddatent-id imi nefren timnadin ideg d-negmer ammud-nney.

Ammud-nney neskeles-it-id deg yiwen yer sin n imeslyuyen, deg-s negmer-d azal n 54 n wawalen icudden yer usuddes n temtti d tsertit-is, di 20 n temnaḍin n tmurt n leqbayel, tarrayt-agi newwi-d fell-as s ttefaṣil deg yixef amezwaru.

Imi tarakalt n tesnillest tessemras tikerḍiwin di tesleḍt d usenked n wammud, nekkni nexdem-d tikerḍiwin-nney s wallal n QGIS (*Geographic Information System*).

5. Uguren n unadi:

Xas akken amahil-agi nesedda-t-id armi d taggara, deg ubrid-nney, nemllal kra n wuguren. Imi tarrayt-nney tebna yef usekles n wammud deg waṭas n temnaḍin, imselya ttkukrun yerna ttagin ad ay-d-hedren axaṭer ḡillen d ineymasen.

Imi asentel-nney yeccud yer usuddes n temtti taqburt, ur d-negmir ara aṭas n wawalen axaṭer imdanen ur asen-d-cfin ara.

Akken dayen yella segmi beedent temnaḍin ideg d-nezrew ammud-nney, yeweer-ay aṭas ad sent-id-nezzi.

6. Tayessa n unadi:

Akken ad d-nerr yef yiseqsiyen n tezrawt-nney, nebda-tt yef kraḍet n yixfawen.

Ixef amezwaru newwi-d deg-s yef ugmar d usenked n wammud, akken dayen i d-neglem imselyuyen, d temnaḍin n unadi.

Ixef wis sin deg-s nesleḍ ammud-nney deg wayen yerzan aswir n temsislit, akken ad nessenked ayen yemgarden d wayen yezdin deg-s.

Ma deg ixef wis kraḍ nesleḍ ammud-nney deg wayen yerzan anamek n wawlen.

Ixef amezwaru:
Agmar d usenked n wammud

Deg uħric-agi ad d-nessenked tarrayt n unadi nessemres mi d-negmer ammud-nney di temenađın n tmurt n leqbayel, yerza diyen asenked n yimselyuyen uyur ay t-id negmer d temnađın s timmad-nsent.

Yuy lħal nenna-t-id deg tezwert, tazrawt-agi-nney tebna yef wammud n uktawal n ussudes n temtti d tsartit-is i d-negmer di 20 n tamiwin n tmurt n leqbayel (Ĥizer, Tizi-yenif, At Yanni, Larebea n At Yiraten, Isennağen, Taqşebt, Laezayeb, Ibdac, Iciqer, Tineqqacin, Buzgen, Illula Umalu, Adekkar, Adrar At Qđiea, Azeffun, Aefir, Delles, Awqas, Ssuq Letnin, Kendira).

1. Tarrayt n wammud

Yal tazrawt tusnant ilaq ad illint deg-s turdiwin d yiswi, akked d tarrayt ara tt-yeseddun akken ad d-nawi isallen yerzan asentel n wammud. Yef aya, uqbel ma neffey yer wannar, nekkes-d aktawal-nney seg yidlisen i d-yewwin yef usentel-nney. Gar-asen ad d-nebder adlis n A. HANOTEAU d LETOURNEUX (2003) la kabylie et les coutumes kabyles, akked d win n Pięre. Bourdieu (1985) la sociologie de l'Algerie

Tamurt n leqbayel, deg tallit n Umekcam Afransi, bdant-tt yef snat: tella tmurt n leqbayel tameqrant (Tizi-Uzzu), d tmurt n leqbayel tamecħuħt (Bgayet). Uqbel tallit-agi, tella d yiwwet n tmurt tebđa d tiqbilin d laerac. Yal læerc yebđa d tudrin.

Kamal NAIT-ZERRAD (2004), d yiwen gar imnadiyen i yđefren beħħu-agi n tmurt deg tezrawt-is, yexdmen tusna n tantaliyin di tmurt n leqbayel (Kabylie Dialectologie). Yebđa tamurt n leqbayel yef ukuzet (04) n yeħricen:

- Tamnađt n lqern umalu: Drae Lmizan, Tizi Yęnif, Buyni...
- Tamnađt n umalu: At Yanni, At Yiraten, At Mengellat...
- Tamnađt n usamar: At Mlikec, At Sliman, At Xira...
- Tamnađt n lqern n usamar: Awqas, Mlabu, At Smaeil...
- Tamnađt n ugafa n umalu: Timizar, Makuda, Tigzirt, Iflissen...

Yef laħsab n NAIT-ZERRAD, beħħu-agi n temnađın-agi yef ukuz n yeħricen yebna yef waħas n isebdad gar-asen tamsislit, talyaseddast, d uwalan...

Nekni si tama-nney neɖfer beɗtu-agi yerna nerna-d kra n temnaɗin yer tama n ugafa, imi tizrawin ieddadan wwint-d kan yef temnaɗin n unzul n tmurt n leqbayel. Akken ad d-negmer aktawal n usuddes n tmetti d tsartit-is, nerza yer tudrin, nesteqsa yiwen yer sin n imeslyuyen di yal tamnaɗt, neskeles-iten-id s ALCATEL d WIKO.

Ammud-agi negmer-it-id seg wagur n yebrir almi d azgen n mayu, sin akin nekmel kra n tsastanin deg wagur n Yuct.

Imselyuyen-nney, d irgazen d tlawin yesean deg leɛmer-nsen gar 40 d 90 n yiseggasen.

Amesnala:

Akken ad-negmer ammud-nney akken i wata, yewwi-d fell-ay ad nheggi amesnala. Amesnala-agi d yiwen gar wallalen n ugmar n yisefka, yebna yef ugraw n yisetqisyen ay nefka i yimeselyuyen-nney. Nekni nefren sin wanawen n yimesnala akken ad nseddu anadi-nney: nesteqsa yef usentel, imi amselyu yesea tamusni deg wayen yerzan asntel-agi yerra-ay-id srid, d acu kan, yella melmi i d-nrennu isteqliyen-nniɗen axater amselyu yezmer ad yeffey i wawal.

2. Asenked n temnaɗin:

Di tezrawt-agi nefren-d kra n tmnaɗin akken ad neg deg-sent tasastant-nney, neɖfer tarayt n Nait-Zerrad, neɗtef timnaɗin seg leeruc-nni n zik: leerc n At jennad (At Qeɗia, Ibdac), At wagnun (Icciqer, Tinqacin), leerc Beni Seliyem (Aefir, Delles), leerc n Iflissen (Isenaɗen, Laezayeb, Taqsebt), At Meddur (Hizer), At yiraten (At Fraɥ), At yanni (Agni Hmed), At Yeɗɗar (Buzgen d Illula), Tuqbal (Adekkar), Beni segwal(Awqas), At Sliman(Kendira), Izerxfiwen(Azeffun), Imzalen(Tizi-yenif), At Smaeil(Ssuq Letnin). (Wali takrɗa 01).

Tizi-yenif:

Ass-a, d yiwet gar tyiwanin n lewilaya n Tizi-Uzzu, tezga-d yef tehri n 36.35 d teyzef n 3.46. Tayiwant-a deg-s 29409 imezday yef tejuma n 41.07 km^2 , tefraq yef 37 n temnaḍin deg-sent: Edila, At əmar, At seliman, Tala meqran, Tizi-yenif, tazekrit...

Tizi-yenif tecrek tilisa akked waṭas n teyiwanin i as-d-yezzin gar-asent Mekira seg ugafa, Ceebet leəmer deg lwilaya n Bumerdes seg umalu, ladayra n Derae lemizan si tama usammer d unzul.

Ibḍac:

Taddart n ibḍac, d yiwet gar tuddart n teyiwan n temizar adewar izarazen leerc n At Jennad, lwilaya n Tizi-Uzzu. Tezga-d taddart-agi deg ugafa n teyiwan n Tmizar yef tehri n 36.81 d teyzef n 4.21, zzint-as-id atas n tudrin gar-asent Alma n waman yer tama usammer, Ibeezizen yer tama n umalu, Taewint yer tama ugafa ma seg unzul ad d At Brahem d Buxerruba.

At yenni:

Tezga-d di leerc n At Yenni, yef umeccaq n 35km n unzul agmuḍan n lwilaya n Tizi-Uzzu yef tehri n 4.19 d teyzef n 36.59, zint-as-id atas n teyiwanin gar-asent At Yiraten yef ugafa, Ein Lhemam yef usammer, seg unzul Ibudraren, ma yef umalu ad d-naf Iwaḍiyen.

Di tyiwan n At Yanni ad d-naf 11 n temnaḍin deg-sent: Agni Hemd, Tawrirt Issulas, Tawrirt Mimun, agni...tesea 57337imezday yef 34.250 km^2 n tjuma.

At yiraten:

Tezga-d di telmast tagumant n lwilaya n Tizi-Uzzu yef teyzef n 36.62, d tehri n 4.17, tezzi-as-d tayiwan n Tizi Raced si tama n ugafa, At Mehḥmud seg umalu, At yanni yer tama n unzul, ma seg usammer d At Umalu. Tesea azal n 39.28 di tejuma deg-s 29376 n imezday ferqen yef 25 n tudrin llan Ixeliḡen, At Eli, Ieezzuzen, Iyil n Yerfi...

Tinqacin:

D yiwet gar tudrin n tyiwan n Makuda, ladayera n Makuda, lwilaya n Tizi-Uzzu yef teyzef n 4.07 d tehri n 36.79, zzint-as-id tudrin i Yecrken yid-s tilisa gar-asent

Makuda si tama n ugafa, Larebea akked Isisten si tama n unzul, Ttafernant akked At eelahum si tama n usamar, ma d yer tama n umalu d Taëzibt.

Iciqer:

D yiwet gar tudrin n tyiwan n Makuda, ladayera n Makuda, lwilaya n Tizi-Uzzu yef tehri n 36.81 d teyzef n 4.06, gar tudrin i as-d-yezzin Semyun akked Illilan yer tama n ugafa, Tazerat akked eettuc d wat Fares yer tama n umalu, ma yer usamer Tala n Ueru, d Makuda akked Isisten yer tama n unzul.

Aëfir:

D yiwet gar tyiwanin n ladayra n Delles, lwilaya n Bumerdas yef teyzef n 3.98 d tehri n 36.86, tezga-d yef tlisa n Tizi-Uzzu gar Delles d Tegzirt, tesa13223 n imezday yef 62km² n tjuma farqen yef 15 n tudrin: Amaði, Zaweya, Tisira, Abada...

Izzi-as-d si tama n ugafa n yilel agrakal, ma yer tama n unzul d usammer d lwilaya n Tizi-Uzzu, ma seg umalu d tayiwant n Delles.

Delles:

D yiwet gar tyiwanin n lwilaya n Bumerdas yef teyzef n 36.88 d tehri n 3.93 deg-s 32954 imezday yef tjuma n 50.6km², tezga-d yef 50 km² n temdint n Bumerdas, yef tlisa n Yilel agrakal si tama n ugafa, Aëfir d Beyliya yer tama n usammer, ma yer tama umalu d tayiwant n Sidi Dawed, seg unzul ad nnaf Ben Ccud.

Azëffun:

Azëffun, d yiwet n tyiwanin n lwilaya n Tizi-Uzzu ,tezgad deg ugafa ,tid is-d-yezzin ad naff : At Cafëe deg usamar ,Iflisen deg umalu,Aqerru akked Uyrib deg unzul ,Ilel agrakal deg ugafa .netta-t tesa 12474 n yimezday deg useggas 2008 ,tajumma-ines 65,112km² ,yef teyzef n 4.41, d tehri n 36.87, tayiwant-agi tesa azal n 53 n tudrin .

Isennağen:

D yiwet gar tudrin n teyiwan n Yiflissen, lwilaya n Tizi-Uzzu, tezga-d deg umalu n tyiwant-agi yef tehri n 36.85 d teyzef n 4.23, zzint-as-id tudrin i yecarken yid-s tilisa gar-asent Imessunen yer tama unzul, Taqsebt yer tama u umalu, yer tama usammer d Iflissen, ma seg ugafa d Illel agrakal.

Taqsebt:

D yiwet gar tudrar n teyiwant n Yiflissen, lwilaya n Tiz-Uzzu, tezga-d deg ugafa n tyiwant n Yiflissen yef tehri n 36.87 d teyzef n 4.16, yef telisa n tegzirt d Taftist n fereun si tama n umalu, yer tama n ugafa d Aerice d yillel agrakal, Tamda Ugmun d Isennağen yer tama usamer, ma yer unzul tilisa akked Imessunen.

Laəzayeb:

D yiwet gar tyiwanin n ladayra n tegzirt, lwilaya n Tizi-Uzzu, tezga-d deg umalu n temdin n Tegzirt yef teyzef n 4.10 d tehri n 36.87, tezga-d gar tyiwant n ccerfa si tama n usamar, tayiwant n Mizrana yer Umalu, Illel agrakal(Taftis n tsalast) si tama n ugafa, ma seg unzul d tayiwant n Bbujiyim.

Adrar n at Qdica:

Adrar d yiwet gar tudrin n tyiwant n Uyrib ladayra n Uzeffun leəarc At Jennad lwilaya n Tizi-Uzzu.

Taddart-agi tezga-d deg unezul urtim n teyiwant n Uyrib, yef teyzef n 4.29 d thri n 36.83, taddart-agi tecrek tillisa akked d tudrin i as d-yezzin agni, Tabuducet yer tama ugafa, At Garet d Mira yer tama n umalu, Timerzuga d Ttala Tgana yer unezul, ma yer tama n usammer ad d-naf Timergaz d Ugni Ucerqi.

Ahriq:

D yiwet gar tudrin n tyiwant n Buzgen, lwilaya n Ttizi-Uzzu, tezzga-d deg unzul n tyiwant n Buzgen yef tehri n 4.44, d teyzef n 36.60, gar tudrin i as-d-yezzin Hura yer tama n usamer, Illulen Umalu yer unzul, Tawrirt yer tama umalu, ma yer tama n ugafa ad Takucet.

Igreb:

D yiwet gar tudrin n tyiwant n Illulen Umalu, lwilaya n Tizi-Uzzu, tezga-d deg umalu n tyiwant-agi yef tehri n 36.59 d teyzef n 4.42, gar tudrin i as-d-yezzin Ssuq n Lexmis si tama n ugafa, Mreyena yer unzul, si tama n umalu Qerruc, ma yer tama n usamer d Assif n lexmis akked d Ihmeziyen, yur-s azal n 1300 n imezday.

Adekkar:

D yiwet gar tyiwanin n lwilaya n Bgayet, tezgad deg umalu n lwilaya-agi, timnaḍin i as-d-yezzin ad naff:

Deg umalu: kra n tyiwanin n lwilaya n Tizi-Uzzu gar-asent At Zekri, Iekkuren, At Yeğgar.

yer tama n ugafa ad d-nnaf Bni Ksila, Aberaras, seg unzul Akeffadu, Cemmini, ma yer usamar d Leqsur d Tewrirt d Iyil d Tifra .

Tayiwant-agi tesa13067 imezday deg uddun n useggas 2008, tajumma-ines 107,60km², yef tehri n 36.72d teyzef n 4.65.

Awqqas:

D tayiwant yellan di Bgayet, tqubel illel agrakal, timnaḍin i as-d-yezzin si 4 n tnilwin ad naff:

Deg umalu: Ttici, Tizi n Berber, At Tizi, yer tama ugafa d Illel agrakal, seg unzul Tasekruyt d At Smaeil, yer tama n usamar: Ssuq Lletnin akked Melbu.

Awqas tesa 27,87km² di tejumma-ines, d 15989 n imezday deg uddun n useggas 2008, tezgad yef tehri n 36.62, d 5.25di teyzef, tayiwant-agi yer-s 19 n tudrin.

Ssuq Lletnin:

D tayiwant I d-yezgan deg ugafa n lwilya n Bgayet yef tehri n 36.61, d teyzef n 5.31, timnaḍin i as-d-yezzin di 4 tamiwin d tigi

Deg umalu: Awqas akked Tizi n Berber.

Deg ugafa: Illel agrakal.

Deg unzul: Tasekruyt, Dergina.

Deg usamar: Melbu akked Temriġt.

Tajumma n Ssuq letnin d tin yes3an azal n 26,26km², yer-s 14045 n yimezday deg uddun n useggas 2008.

Kendir:

D tayiwant id-yezgan deg unzul n lwilaya n Bgayet yef teyzef n 5.02, d tehri n 36.56, timnaḍin is-d-yezzin d tigi:

Deg umalu: Barbaca, Amizur.

Deg ugafa: Amizur, akked Buxlifa.

Deg unzul: Busalem (šeṭṭif)

Deg usamar: bazer Ssaxra, At Nwal, Mezada, Buwandas.

Amḍan n yimezday di tyiwant-agi yewweḍ yer 5364 n umezduy deg useggas n 2008, tajumma-ines d tin yes3an 45, 56 km².

Hizer:

D yiwet gar tyiwanin n lwilaya n tubiret, tezga-d deg umalu n lwilaya-agi yef tehri n 36.43 d teyzef n 4.04, gar tyiwant n Ttubirt d Teyzut si tama n umalu, akked Leṣenam d Beclul si tama n usammer, tayiwant n Buyeni n lwilaya n Tizi-Uzzu yer tama n ugafa, ma yer unzul d Tubirt akked Leṣnam.

Tayiwant-agi tesca atas n tudrin gar-asent Takibuc, Tiftisin, Tiylt n Seksu, Ras Ṭwila... deg-s azal n 25000 imezday yef tjuma n 84km².

3. Afran d uḡlam n imselyuyen:

Akken ad d-nejmae ammud-nney, nerza yer kra n temnaḍin n tmurt n leqbayel neskles-d kra n imselyuyen di temnaḍin-agi.

imselyuyen-agi, sean tamussni yef usentel-nney. Akken yenna A.Basset: «*Amselyu amsuktu d win i lemer yeḡḡi tamurt-is*»⁶. (D tasuqilt-nney seg A.Basset année: 1959 p.p 60-61).

Deg wammud-nney neena kan imselyuyen i yesxdamen kan tutlayt taqbaylit, i wakken ad teddu tsastant-nney akken iwata.

Tizi-yenif:

I wakken tasastanet-nney ad teddu aken i wata, nerza yer ladayera n Tizi-yenif deg wass n 05 di yebrir 2017, anda i d-nejmae ammud yerzan asuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass MUḤEMDI Eumar deg wazal n 06 n tesdidin d 50 n tesinin deg wadeg n uxeddim-is.

Mass MUḤEMDI d yiwen gar imezaday n teyiwant n Tizi-yenif, illul-d yerna yeeac deg-s, yesca 56 iseggasen di laemer-is, ihder ugar n temslayin (taqbaylit, taerabt, tafransist).

⁶ BASSET André, 1959. Articles de dialectologie berbère (préfacé par Emile BENVENISTE). Paris : Klincksieck

Isennağen:

I wakken tasastanet-nney ad teddu akken i wata, nerza yer taddart isenağen, tayiwant n yiflissen ladayera n tegzirt deg wass n 19 di yebrir 2017, aneda i d-nejmae ammud iccuden yer usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass Muḥ wali BEN MERAḤ deg wazal n 8 n tesdidin d 24n tesinin di leqahwa n taddart.

Mass BEN MERAḤ, yesəa di laemer-is 70 n iseggasen d amezaday n taddart isenağen, ilul-d deg-s, iəac deg-s, ixddem d afelaḥ, ihder snat n temslayin taqbayli akked tefransist.

Taqsebt:

I wakken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer taddart n taqsebt tayiwant tegzirt ladayera n tegzirt, deg wass n 19 di yebrir 2017, aneda i d-nejmae ammud iccuden yer usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass ZINYA Rbaḥ deg wazal n 8 n tesdidin d 16 n tesinin di leqahwa.

Mass ZINYA d yiwen gar imezday n taddart-agi, aneda i yesəda tuddert-is, isəa 63n iseggasen, yettutlay ugar n temslayet: taqbayelit, taerabet, tafransist.

Leezayeb:

I wakken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer taddart n laezayeb tayiwant tegzirt ladayera n tegzirt, deg wass n 19 di yebrir 2017, aneda i d-nejmae ammud iccuden yer usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass ƏEBBU Semaəil deg wazal n 10 n tesdidin, d 18 n tesinin di leqahwa n teyiwant tegzirt.

Mass ƏEBBU, d amezaday n taddart laezayeb ilul-d deg-s, iəac deg-s yur-s 90 iseggasen, yettutlay taqbaylit, d taerabt.

Tinqacin:

I wakken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer taddart n tinqacin, tayiwant n makuda, ladayera makuda, learc at wagnun, lewilaya n tizi wezzu deg wass n 10 di yebrir 2017, aneda i d-njemaə ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-

is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n massa MUWALI Wiza deg wazal n 8 n tesdidin deg uxxam-is.

Massa MUWALI, tlul-d di taddart n tenqacin, tetturba-d deg-s, tezweğ kan dina, di leemer-is 57 n iseggasen, tettutlay kan taqbaylit.

Iciqer:

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer taddart iciqer, tayiwant n makuda, ladayra makuda, learc at wagnun, lwilaya n tizi- Uzzu deg wass n 12 di yebrir 2017, anda i d-njemaε ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tsartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass MAËUCI Muħend deg wazal n 8 n tesdidin d 31 n tesinin deg tebhirt-is.

Mass MAËUCI, d yiwen gar imzeday n taddart iciqer, yur-s 82 n iseggasen, yettutlay ugar n tulayt, taqbaylit, tafrensist, d taerabt.

Ibɗac

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer taddart n ibɗac, tayiwant n temizar, ladayera wagnun, learc at jennad, lewilaya n Tizi-Uzzu deg wass n 16 di yebrir 2017, aneda i d-nejmaε ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tsartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n massa TAḤANUT Dahbeya deg wazal n 9 n tesdidin d 54 n tesinin deg uxxam-is.

Massa TAḤANUT d yiwet gar imezday n taddart n ibɗac dina i d-tellul, dina i teac akk tuddert-is, yur-s 60 n iseggasen, tettutlay kan taqbaylit.

Adrar at qeɗia (Ayrīb):

I waken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer taddart n udrar n at qeɗie, tayiwant n uyrib, ladayra n uzeffun, learc at jennad, lwilaya n Tizi-Uzzu deg wass n 17 di yebrir 2017, anda i d-nejmaε ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tsartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass DERDAR Saeid deg wazal n 16 n tesdidin deg useqqamu n tejmaet n taddart.

Mass DERDAR, d yiwen gar imezday n taddart n udrar at qeɗia, iεac deg-s seg mi yella d amecṭṭuħ, yesεa 70 n iseggasen di leemer-is, yettutlay ugar n tutlayet, taqbaylit, taerabt, d tefransist.

Azeffun:

I waken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant n uzeffun, ladayera n uzeffun, learc at jennad, lewilaya n Tizi- Uzzu deg wass n 18 di yebrir 2017, aneda i d-njemae ammud-nney yef usentel n usuddes n tmeti d tsartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass Həğ Muħend Ulħusin deg wazal n 9 n tesdidin di ġamae.

Mass Muħend ulħusin d yiwen gar imezday n teyiwant n uzeffun, yur-s 76 n iseggasen di leemer-is, yettutlay ugar n tutlayin taqbaylit, taerabt, tafransist.

At Yenni:

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant n at yanni, ladayra n at yanni, lwilaya n tizi wezzu deg wass n 26 di yebrir 2017, anda i d-nejmae ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tsartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskeles-d awalen n Da ħemmic deg wazal n08 n tesdidin di lqahwa.

Da ħemmic d yiwen gar imezday n tyiwant n at yanni, yur-s 82 n iseggasen di leemer-is, taqbaylit, taerabt, tafransist.

At Yiraten:**Amselyu1:**

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant n at yiraten, ladayera n at yanni, lewilaya n tizi wezzu deg wass n 25 di yebrir 2017, aneda i d-njemae ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass alkrac akli deg wazal n 09 n tesdidin di leqahwa.

Da ħemmic d yiwen gar imezday n teyiwant n at yiraten, yur-s 92 n iseggasen di leemer-is, yettutlay ugar n tutlayt taqbaylit, taerabt, tafransist.

Amselyu2:

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant n at yiraten, ladayera n at yanni, lewilaya n tizi wezzu deg wass n 25 di yebrir 2017, aneda i d-njemae ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass SALHI Salem deg wazal n 10 n tesdidin di leqahwa.

Mass SALHI d yiwen gar imezday n teyiwant n at yiraten, yur-s 82 n iseggasen di leemer-is, yettutlay ugar n tutlayttaqbaylit, taerabt, tafransist.

Delles:

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant n delle, ladayera n delles, leɛarc n beni seliyem, lewilaya n bumerdas deg wass n 23 di yebrir 2017, aneda i d-njemae ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass ABED LLaLI Amer deg wazal n 7 n tesdidin d 18 n tesinin di leqahwa.

Mass abed llali d yiwen gar imezday n teyiwant n delles, yur-s 60 n iseggasen di leɛmer-is, yettutlay ugar n tutlayt taqbaylit, taerabt, tafransist.

Aɛfir:

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant n uɛfir, ladayera n delles, leɛarc n beni seliyem, lewilaya n bumerdas deg wass n 23 di yebrir 2017, aneda i d-njemae ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass BUSETA Amer deg wazal n 6 n tesdidin d 24 n tesinin di tejmaet n taddart.

Mass BUSETA d yiwen gar imezday n teyiwant n uɛfir, yur-s 65 n iseggasen di leɛmer-is, yettutlay ugar n tutlayttaqbaylit, taerabt, tafransist.

Aḥriq (Buzgen):

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer taddart n uḥriq teyiwant n buzgen, ladayera n buzgen, lwilaya n tizi-wezzu deg wass n 24 di yebrir 2017, aneda i d-njemae ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Wiko, neskels-d awalen n mass AMIR Farḥat deg wazal n 6 n tesdidin d30 n tesinin deg uxxam-is.

Mass AMIR d yiwen gar imezday n taddart n uḥriq, yur-s 62 n iseggasen di leɛmer-is, yettutlay ugar n tutlayt taqbaylit, taerabt, tafransist.

Igreb

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer taddart n igreb teyiwant n illula umalu, ladayera n buzgen, lewilaya n tizi-wezzu deg wass n 23 di yebrir 2017, aneda i d-njemae ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Wiko, neskels-d awalen n mass Cebri Eebdennur deg wazal n 7 n tesdidin d30 n tesinin deg uxxam-is.

Mass CEBRI d yiwen gar imezday n taddart n igreb, yur-s50 n iseggasen di leɛmer-is, yettutlay ugar n tutlayt taqbaylit, taerabt, tafransist.

Adekkar:

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant n udekar, ladayera n udekar, lewilaya n begayet deg wass n 14 di mayu 2017, anda i d-nejmae ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass Mağid ḤAĞ TAHER AMEZYAN deg wazal n 16 n tesdidin d57 n tesinin deg uxxam-is.

Mass ḤAĞ TAHER AMEZYAN d yiwen gar imezday n teyiwant n udekar, yur-s 82 n iseggasen di leɛmer-is, yettutlay ugar n tutlayttaqbaylit, taerabt, tafransist.

Aweqqas:

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant n uweqqas, ladayera n uweqqas, lewilaya n begayet deg wass n 14 di mayu 2017, aneda i d-njemaе ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Wiko, neskels-d awalen n mass BUKANDUL Ġamal deg wazal n 15 n tesdidin d11 n tesinin deg uxxam-is.

Mass BUKANDUL d yiwen gar imezday n teyiwant n uweqqas, yur-s 53 n iseggasen di leɛmer-is yettutlay ugar n tutlayt taqbaylit, taerabt, tafransist.

Ḥizer:

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant n Ḥizer, ladayera n ḥizer, lewilaya n tubirt deg wass n 16 di mayu 2017, aneda i d-njemaе ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass AMZAL Muḥ wali deg wazal n 7 n tesdidin d47 n tesinin deg uxxam-is.

Mass AMZAL d yiwen gar imezday n teyiwant n ḥizer, yur-s 58 n iseggasen di leɛmer-is, yettutlay ugar n tutlayt taqbaylit, taerabt, tafransist.

Ssuq letnin:

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant nssuq letnib, ladayera n ssuq letnin, lewilaya n begayet deg wass n 5 di yucet 2017, aneda i d-njemaе

ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass BUHIREK Kamal deg wazal n 6 n tesdidin d21 n tesinin di ġamae.

Mass BUHIREK d yiwen gar imezday n teyiwant n ssuq letnin d lamin n tejmaeat n taddart, yur-s 52 n iseggasen di leemer-is, yettutlay ugar n tutlayt taqbaylit, taerabt, tafransist.

Kendira:

Akken tasastant-nney a teddu akken i wata nerza yer teyiwant n kendira, lewilaya n begayet deg wass n16 di yucet 2017, aneda i d-njemaε ammud-nney yef usentel n usuddes n temti d tesartit-is. S tawil n ukalas n usawal Alcatel, neskels-d awalen n mass EISSAT Eezdin deg wazal n15 n tesdidin deg tenarit n teghiwant.

Mass EISSAT d yiwen gar imezday n teyiwant n kendira, yur-s 40 n iseggasen di leemer-is, yettutlay ugar n tutlayt taqbaylit, taerabt, tafransist.

4. Asenked n useyzan:

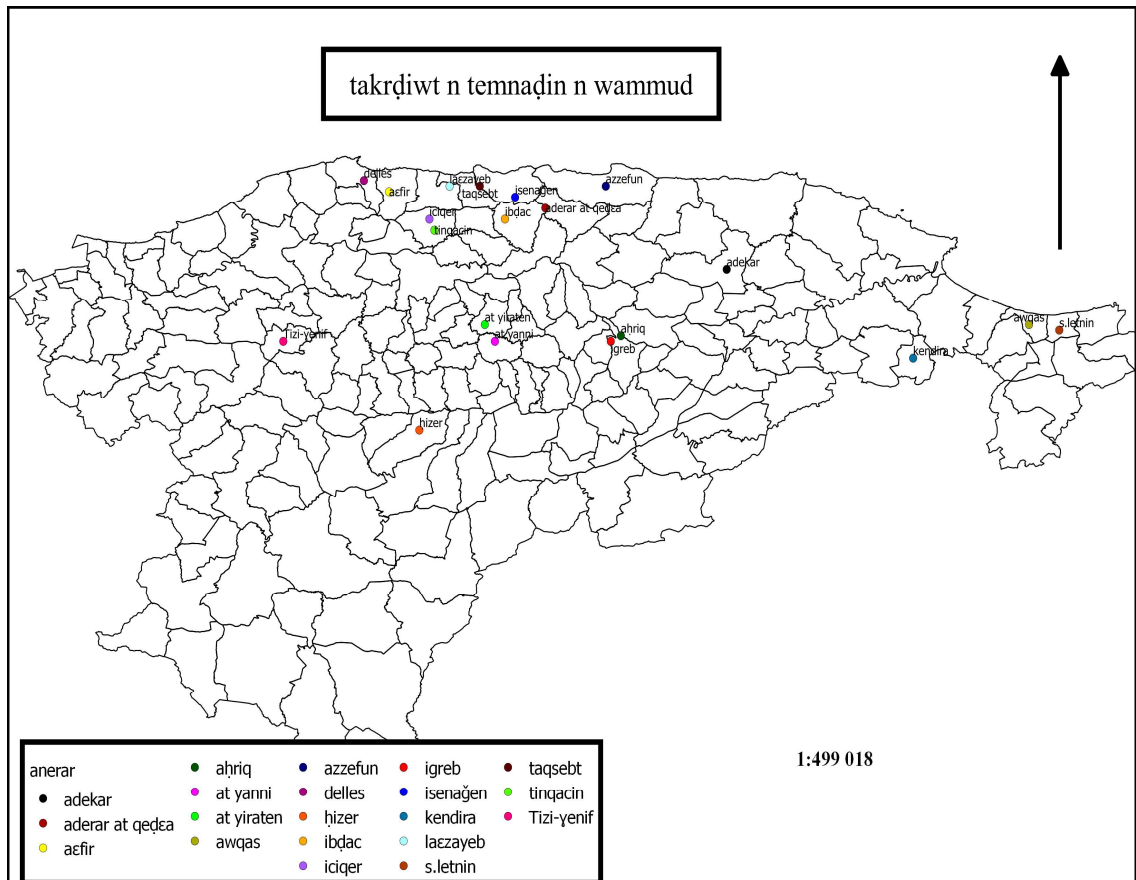
Yal amahil di trakalt n tesnilest yehwağ tikarđiwin ar t-id-isenkden. Akken ad nexdem tikarđiwin-agi n trakaltn tesnilest nesxdem aseyzan n tesnelkimt imuzgen deg isanasen n terakalt, yettwasnen s yisem n QGIS Desktop 2.2.0.

QGIS d aseyzan unagraw n talɣut tarakalt aderfi i d-yeffyen di turagt n GPL di yunyu 2002. Yef lahsab n temkarđit n GDAL, aseyzan-agi isedduy tugniwin tisiriwin (raster) ...

Akken i d-yenna S. Hassani: « [...] *QGIS 2.2 pour la réalisation de cartes ; - gvSIG (Geographic Information System) dans l'extraction des valeurs et attributs des points d'enquêtes, leur implantation spatiale ; et le logiciel informatique de traitement de données : Excell, qui est très utile dans la conversion et la systématisation des données...* »⁷. (S.Hassani. 2015 : 171)

Di tazewara nesigd-d anrar-nney yef tkarđiwin, sin akin neskcem isefka-nney deg useyzan akken ad nesiwwed yer taggara ad d-nexdem tikerđiwin n trakalt tasnilsit i d-senkaden taratin n tesnilsit di yal tamenad (wali takerda 01), nesneked-d degs-s timnadin deg ay-d negmer ammud-nney.

⁷ HASSANI Saïd : 2015. « Base de données kabyles : corpus, données et exploitation » *Iles d imesli*, LAELA, UMMTO. P171.

Takerđa 01

Ixef wis sin:
Tasleđt n temsislit

Timsislit d yiwet gar yiswiren n tesnilest yesemgaraden gar temslayin ney gar tantaliyin n tmaziyt. Amgired-agi yettili-d deg usenṭaq n kra n yimesla. Timsislit akken it t-id-yesbadu Dubois:

«*Temsislit d tazwert n lhess d yimesli i d-yettak umdan, d tazrawt tusnant n yimesla akken i d-yttili lmenṭeq-ines mebla ma tekcem di twuri-nsen*»⁸. (D tasuqilit-nney seg J.Dubois 1994: 373).

Gar tmental n umgarad n temsislit gar tantaliyin n tmaziyt, nezmer ad d-nebder ambae ad ay mbae adent gar-asent. Akken i d-yenna CHAKER.S: «*ambaed yellan gar tentaliyin deg wayen icudden yer temsislit mačči d ayen i nezmer ad t-neffer. Tantala taqbaylit d yiwen umedy a yef aya [...]*»⁹ (D tasuqilit-nney seg S.Chaker 1977:75)

Ma d M. Allawa. yenna-d: «*taqbaylit temxalaf si temnaḍt yer tayed, lada di lmenṭeq n kra n yisekkilen, s wemgired-agi i nezmer ad neeqel tamnaḍt yef tayed*»¹⁰ (D tasuqilit-nney seg M.Allawa 1994:63)

Tamḍawit di temsislit tamentilit-is d ambae i-d yellan gar temnaḍin yerna ulac taywalt gar-asent.

Deg wammud-nney tamḍawit timsislit tettbin-id di kra n imedqan mebla ma yella umgarad deg unamek ney deg uẓar n wawal, aya-agi at-id-nesenked s imdyaten i d-newwi deg wammud-nney yef uktawal n usuddes n tmeti d tsartit-is.

❖ **Tajmaet** [θaʒmaʃəθ], asg tijmuyae [θiʒmujaʃ], yella di kra tamenadın n wammud-nney s uẓar (JME), maca yella wanda tella tameḍawit:

- Tajmaet [θaʒmaʃəθ], asg tijmuyae [θiʒmujaʃ]: di 09 n temnaḍin n teqbaylit (Aweqas, Kendira, Ssuq letnin, Ibdac, At qeḍia, Adekkar, Azeffun, At yiraten, Hizer), azal n 45%
- Tajmaet [θaʒmaʃiθ], asgt tijmuyae [θiʒmujaʃ]: di 06n temnaḍin (Tizi-yenif; Delles; Isenağen, Taqsebt, Laezayeb, At yanni), azal n 30%

⁸ Dubois, J. op, cit. p. 373.

⁹CHAKER Salem : 1977. Manuel de linguistique berbère (Problème de phonologie berbère (kabyle)). Ed, ENAG, Alger, p.p. 77.

¹⁰ ALLAOUA Madjid, 1994. Variation phonétique et phonologique en kabyle, in *Etude et Document Berbère* 11, Paris, Boite à Document.

- Tajmayeit: [θaʒmajʃiθ], asg tijmuyæ [θiʒmujaʃ]: di 03 n temnađin (Iciqer, Tinqacin, Aefir), azal n 25%. (Wali takređa 08).

Ma deg tantaliyin nniđen nnufa-d:

- Jjemaæt : [ʒʒəmaʃəθ], asg. Jjemaæt [ʒʒəmaʃat], (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).
- Ljmaæt : [lʒmaʃət], (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).

Deg wammud-nney nger tamawet i ymesli [t] deg wawal (tajmaæt) yesəa snat n temdawin[t], [θ], imesli-agi yettwantaq d [θ] deg tantala n Teqbaylit ,Trifit, ma deg tantaliyin-nniđen am Tcelhit yettwantaq [t].

Tarat-agi tesbgen-d tirgalin tinaggayin ttuyalen d tinziyin, akken i d-yenna S.Chaker « *le spirantisme affecte les séries des occlusives sourdes et sonores : b, d, g, t, k qui sont alors réalisées sous la forme des spirantes correspondantes notés en API : v, ð, ɾ, θ, χ* »¹¹ (S.Chaker.1971, p 03).

❖ **Đamen** : [đamən], asg đeman [đəman], yella deg wammud-nney s uzar (ĐMN) di temslayet n Delles s wazal n 5%, akked tantaliyin-nniđen am :

- Đđamen : [đđamən], asg đđuman [đđuman], (ĐMN), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).
- Đđamen : [đđamən], (ĐMN), (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Aneđman : [anəđman], asg inəđmanen [inəđmanən], (ĐMN), (trg), (J.M.CORTADE 1967).

Maca yesəa tamdawit anda imesli (đ) yuyal(t) am di temslayin n Tizi-yenif, Azzefun, Ibđac, Tigzirt, Iflissen, Makuda, At Yiraten, At Yanni..., d tantala tacawit anda nnufa qqaren:

- Tđamen: [Tđamən], asg tđeman [tđəman], (ĐMN) yettusxdam wawal-agi di 19 temnađin n temurt n leqbayel, s wazal n 95%. (Wali takređa 13).

“Di temsislit d tesnilit imesla inkrawen i yellan di yal tantala n temaziyt d tirgalin tinkrawin [d] → [tđ], i yettilin s tuget deg wawalen iretalen.” (Cécile Lux.p78).

“Imsli [t] yettunhsab d taneđawit tantalit n imesli [d].” (Basset 1946).

¹¹ CHAKER Salem : 1971. *Spirantisme en berbère en GLECS*, tome xvi, p 03.

❖ **Lamin:** [lamin], asg lumana (lumana), yella di tmslayin n temnađin i nezrew Tizi-yenif, Azzefun, Ibđac, Tigzirt, Iflissen, Makuda, At Yiraten, At Yanni, Delles, Aefir... yella di tuget n temnađin s użar (MN), akken it-nnufa diy di tantaliyin-nniđen am:

- Lamin : [lamin], asg lwemna [lwəman], (mzb) (J.DELHEURE 1984).

❖ **Taddart :** [θadđarθ], asg tudđar/tudirn [θudđar/θuđrin], yella deg wammud-nney Tizi-yenif, Azzefun, Ibđac, Tigzirt, Iflissen, Makuda, At Yiraten, At Yanni, Delles, Aefir..., yella di tuget n temnađin s użar(DR), akken it-nnufa deg tantaliyin-nniđen :

- Tudđriwin [tudđriwin], (tam), (S.Cid Kaoui, 1907). Negar tamawt daken awal-agi yella kan yer talya n usget.

❖ **Ləaqel:** [lʁaqəl], asg ləeqal [lʁəqal], yella di tmslayin i nezrew Tizi-yenif, Azzefun, Tigzirt, Iflissen, Makuda, At Yiraten, At Yanni, Delles, Aefir s użar (EQL), s wazal n 75%, maca tella tamđawit anda nnufa qqaren:

- Aəeqli: [aʁəqli] deg Uwqas, s wazal n 5%.
- Ləaqel: [lɑ:qəl], deg temnađt n Ibđac d Wat qeđiəa s wazal n 10%
- Ləaqel: [jʁaqəj], (EQL), deg Illula umalud Buzgen, s wazal n 10%.

Ma deg tantaliyin-nniđen :

- Əaqel : [ʁaqəl] (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).
- Amaəqel : [amaʁqəl] asg imeəqal [iməʁqal], (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Əaqel : [ʁaqəl], asg ləqalen [lʁqalən], (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Lqanun :** [lqanun] asg leqwanen [ləqwanən], yella deg wammud-nney Tizi-yenif, Azzefun, Tigzirt, Iflissen, Makuda, At Yiraten, At Yanni, Delles, Aefir... s użar (QN)s wazal n 75%, (Wali takređa 02), maca tella tamđawit :

- Lqanun: [lʁqanun], (QN), deg temnađt n Ibđac, s wazal n 5%.
- Lqanun : [lʁqanun], (QN), deg temnađt n At qeđiəa, s wazal n 5%.
- Lqanun: [Jqanun], (QN), deg Illula umalu akked Buzgen s wazal n 5%.

Akken it-nnufa dayen di tantaliyin nniđen selid di trift anda it-nnufa:

Ngar tamawt i uşətaq n yimesli [l], yemgarad di temnađin n At jennad akked Buzgen d Yillula umalu, imesli-agi yesəa tamđawit yef lahsab n temnađin.

- Qanun: [qanun], (ch), (M.Gaudry).

- Qanun: [qanun], (chlh, tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Reqanun: [rəqanun], (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).

Deg imedyaten-a yella-d uyelluy n tergalin, anda teyli tergalit [l], imi awal-agi d aretal si taerabt, s leqleb n yisem deg tmaziyt.

❖ **Lqayed** : [lqajəð], asg leqyyad [lqəjjəð], yella deg wammud-nney di temnađin i deg nga tazrewt Tizi-yenif, Aweqas, Azzefun, Laezayeb, Isnađen, Taqsebt, Icciqer, Tinqacin, Adekkar, At Yiraten, At Yanni, Kendira, Ssuq letnin s uzar (QD)s uzal n 80%, akken it-nnufa :

- Lqayed: [jqajeð], (QD), deg temnađt n Buzgen akked Illula umalu, s wazal n 10%.
- Lqayed: [lʔqajəð] (QD) deg temnađt n Ibđac, s wazal n 5%.
- Lqayed: [lʔqajəð] (QD) deg temnađt n At qeđiea s wazal n 5%.
- Reqayed: [rəqajəð], asg reqyad [rəqjad], (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).

Imesli [l] yesəa tamdawit deg temslayin n leqbayel akked tantala Terifit anda yettuwal ney yettewantaq d [r] deg Terifit, akala-agi i yellan s wałas deg tantaliyin Terifit n lemaruk, i deg i d-yettili tuwalin ney ašenjeq n yimesli [l]d [r], yettusemma (Arrezder).

Ma deg temslayin n Teqbaylit yesəa ugar n temdawit, deg Ilula d Buzgen yettewantaq d [j], akken nnufa dayen snat n tamdawin-nniđen deg tmslayin n At jennad [lʔ] deg Ibđac akked [lʔ] At qeđiea.

❖ **Taemamt**: [taɛmaməθ], yella deg wammud-nney s uzar (EM) di 10 n temnađin (Aefir, Ibđac, At qeđiea, Azeffun, Tineqqcin, Icciqer, At yanni, Adekkar, Ilula Umalu(igreb), Buzgen (ahriq)s wazal n 50%, (wali takređa 07), akken it-nnufa dayen deg tantaliyin-nniđen am terifit :

- Taemamet [taɛmaməθ], (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).

Maca deg wammud n At jennad nnufa-d tamdawit deg imesli [ɛ] anda i d-yettewantaq d teyri tayeẓfant [a:], [θa:maməθ], s wazal n 10%, tarrayt-agi di temsislit tettusma (Tegnayri).

❖ **Laɛwayed:** [laɣwajəð], yella deg wammud-nney imerra s uzar (ɛWD), s wazal n 80%, macca tella tamdawit deg temnaḍin n At jennad akked Buzgen(aḥriq) d Illula(igreb):

- Yaɛwayed: [jaɣwajəð], (ɛWD), Illula d Buzgen, s wazal n 10%.
- Laɛwayed: [la:wajəð], (ɛWD), deg Ibdac akked At qdīa s wazal n 10%.

Akken it-nnufa deg tantaliyin-nniḍen:

- Leɛada:[ləɣada](rif),
- ɛadet: [ɣadət], asg laɛwayed [laɣwajəð], (mzb), (J.DELHEURE1984).
- Leɛada: [ləɣada], asg leɛadet [ləɣadət], (tm, chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).

Ngar tamawat i yemsli [d], yettewantaq d anezziy [ð] deg tantala taqbaylit, ma deg tantaliyin-nniḍen yettewantaq d anagaɣ [d].

❖ **Timɛemmart:** [θimɣəmmarθ], asg timɛemrin [θimɣəmrin], yella deg wammud-nney s uzar (ɛMR), awal-agi nnufa-t yemgarad di kra n temnaḍin:

- Timɛemmart: [θimɣəmmarθ] deg 08 n temnaḍinn Laɛzayeb, Iɣennajen, Taqṣebt, Aɛfir, Delles, Makuda (Tineqqacin, Iciqer), Adekkar, s wazal n 40%.
- Timamert: [θima:merθ], asg timamrin [θama:mrin], deg 02n tmnaḍin Ibdac, Adrar at Qdīa s wazal n 10%.
- Tamɛemmart: [θamɣəmmarθ]di 10 n tmnaḍin Illulen Umalu (Igreb), Buzgan (Aḥriq),

Tizi-yenif, At-Yanni, At-Yiraten, Ḥizer, Awqas, Azeffun, Kendira, Ssuq Letnin s wazal n 50%.

Di tamdawit-agi nger tamawt i teyrī tamezwarut n wawal, tbeddel (i) tuɣal d (a), (wali takreḍa 14).

❖ **Lɛerc:** [lɛərɟ], asg laɛruc [laɣruɟ], yella s uzar (ɛRC) deg wammud-nney s wazal n 90%, maca yella wanda nnufa tamdawit deg wayen yerzan imesli [ɛ] di temnaḍt n At jennad, yettewantaq d [a:] [la:rɟ] s wazal n 10%

Deg imdyaten-agi i yezrin nger tamawat i wesnteq n imesli [ɛ], yella wanda yettewantaq d [a:] ayezfān, am temnaḍ n at jennad.

Deg umagrad-is « presentation de systeme phonologique Kabyle» M.O.LACEB yesfehem-d tarat-agi, anda yenna: «*ilaq ad nzer belli tafesna n teyzef, yeqqen yer tergalt tagurzt tilimslit[ε] anda ur telli ara*»¹² (d tasuqilt-nney).

Akken i d-yenna dayen: «*iba n tergalt yekka-d seg umhis n useyzef anayri.* »¹³

❖ **Tuččit:** [θutʃʃiθ], (Č), yella deg wammud-nney di 10 n temnađin (Hizer, Delles, Kendira, At yiraten, Aweqas, Ssuq letnin, isenağen, Laezayeb, Taqsebt, Tizi-yenif), s wazal n 50%. (Wali takređa 07).

❖ **Tizri:** [θizri], yella wawal-agi deg wammud-nney s uzar (ZR), s wazal n 90%, maca tella tamdawit di tmeslayt n Uwqas anda nnufa qqaren :

- Timezrit [θiməzriθ], (ZR), s wazal n 5%.

Tamdawit-agi tella-d s tmarna n uzewir n umeyay (m) yer wawal (tizri), tarat-agi qqaren-as asuddem n teyara. (Wali takređa 12).

❖ **Taqbilt:** [θaqvɪtʃ], asg tiqbilin [θiqvilin], yella deg wammud-nney deg temnađt n Iciqer akked Udekkar, s uzar (QBL) s wazal n 10%, ma deg temnađin-nniđen ur d-yeqqim ara. Ula deg tantaliyin-nniđen nnufa-t s uzar-agi maca tella tamdawit:

- Aqbil [aqbil] asg iqbilen [iqbilən] di teclhit (S.Cid Kaoui, 1907).

D asemyar i wawal n teqbaylit (taqbilt).

- Agbil [agbill] asg igbilen [igbilən] di temaziyt (S.Cid Kaoui, 1907).

Ngar tamawt i tergalt tancuncant [B], yemgarad uşenteq-is seg tantala yer tayed, akken nwala yettewantaq d anezziy, am di teqbaylit d trift [v], yettwantaq diy d anaggay am deg tmaziyt[b].

Ma deg wayen yerzan imesli [q], yettwasen s temdawit-is [y], maca tikelt-a nnufa-d tamdawit-nniđen i yemsli-agi deg tantala n temaziyt, anda imesli aclal [q] yuyal d anayan [g], tarat-agi nnufa-tt ula deg tantala tarift.

❖ **Ttufiq:** [tʃufiq], yella di temnađin n wammud-nney s uzar (WFQ), yesəa tamdawit tamsislit deg yimsli [t], yella wanda yettwantaq d [ts] di temslayin Tizi-yenif, Tigzirt, Ibdac, Aderar At Qeđie, Tinqacin, Isenağen, Delles, Aefir, At Yanni,

¹² Mohand-Oulhadj LACEB. 2000.« Presentation du système phonologique kabyle », etudes et documents berberes, p.18.

¹³ Idem, p.18.

At Yiraten...s wazal n 80%, lamaena yella wanda yettwantaq d [t], [tufiq] amdya di temsleyet n Hizer d Udekkar, Kendira, Ssuq Letnin s wazal n 20%, tarat-agi tettusma (tizgenaggayt), anda ttuyalent tergalin tinaggayin d tizegnagayin, tettunehsab gar tyariwin n tantala taqbaylit, (wali atkređa 15). Akken diy i nnufa awal-agi di tantaliyin-nniđen:

- Wefaq: [wəfaq], seg uzar (WFQ), (chh), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Sewfaq: [səwfaq], seg uzar (WFQ), (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Amwefaq: [amwəfaq], seg uzar (WFQ), (mzb), (J.DELHEURE1984).

❖ **Lherma:** [lhərma], yella di tuget n temnađin i deg i d-nejmae am mud-nney s uzar (HRM), maca di tantaliyin nniđen nuffa tamdawit tamsislit, amedya di temzabet anda qqaren lherm [lhərm].

❖ **Ssuq:** yella yella di tuget n temnađin n wammud-nney s uzar (SQ), akken it-nnufa dayen deg tantaliyin nniđen s uzar-agi maca yella wanda nufa tamdawit amedya di tanetala temaziyt anda yettubeddel waclal (Q) s unayan (G), ssuq [s̄suq] → ssug [s̄sug].

- Ssug: [s̄sug], (SQ), (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Lemkes:** yella deg wammud-nney s uzar (KS), maca nnufa tella tamdawit deg wayen yerzan tiyri:

- Lemaks: [ləmaks], (KS), di temnađt n Delles s wazal n 5%.
- Lemuks: [ləmuks], (KS), deg Aefir, d Taqsebt s wazal n 10%.
- Lemkes:[ləməks], (KS), di 17 n temnađin (At qeđiea, Ibđac, At yanni, At yiraten, iciqer, Aweqas, Adekkar, Tizi-yenif, Kendira, SSuq letnin...)s wazal n 85%, (wali takređa 02).

BASSET yenna-d: « *Aserwes antalay ysebgan-d daken tiyir taččurant di kera n temsleyin tezmer ad tuyal d tiyri tilemt deg temsleyin-nniđen, yef aya ilaq ansetaeref daken tiyri tilemt d talkamt n ussenqes n teyri taččurant.* »¹⁴ (D tasuqilt-nney seg Basset, 1952, p8).

¹⁴ BASSET André, 1952 : *La Langue berbère, (Handbook of African Languages, PartI)* London : Oxford University International African Institutue.

❖ **Tabzart:** [θavzarθ], yella di tuget n temnađin n wammud-nney s uzar (BZR), akken it-nnufa di tantaliyin-nniđen am tumzabet, d tergit:

- Tbezart [tbəzart] (mzb), (J.DELHEURE1984).
- Lbezra [lbəzra] (trg), (J.M.CORTADE 1967).

Di temsislit imesli [t] yesea krađt n tenđiwa[t], [ts]d [θ], imesli-agi yemgarad wamek i d-yettwanəq si tantala yer tayed, deg tantaliyin tinziyin yettwanəq d [θ] ney d [ts], ma d tantaliyin tinaggayin senəqet-tt-id d [t].

Targalt tancunant [b], deg tantala taqbaylit tettwanəq d anziy[v], ma di kra n tantaliyin-nniđen yettewanəq d anaggay[b].

❖ **Tağğalt :** [θadʒatf], asg tuğğal [θudʒdʒal], yella di tuget n temnađin n wammud-nney s uzar (JL), maca tella temdawit deg tantaliyin-nniđen :

- Tahğğalt : [θahdʒdʒatf], asg tihğğalin [θihdʒdʒalin], (HĠL), (mzb), (J.DELHEURE1984).
- Tahejjalt : [θahəʒʒatf], (HJL), (chlh, tam), (S.Cid Kaoui, 1907).

Asenəq n imesli (J) deg wawal-agi, yemgarad seg tantala yer tayed, amdya deg tantala Taqbaylit d Tumzabt, yettewanəq d azgenaggay (ğ), ma deg tantaliyin-nniđen am tcelhit d tmaziyt n lmaruk, tettwanəq d tajewjewt(j), «... (ğ), *yekka-d seg tussda n tergalt (j), akala-agi tezgğayt, yezmer ad yilli d asedəef inaggayen, ney d aseğhed n uzemađ* » ¹⁵(d tasuqilt-nney seg M.O.LACEB, 2000).

Akken nger tamawet i uzar n wawal-agi, anda nnufa teyli tergalt tagurezt deg uzar (HJL) yuyal (ĠL).

❖ **Tamegređt :** [θaməgrət], asg timegrađ [θiməgrađ], yella di kra n timnađin n wammud-nney s uzar(MGRD), di tuget n timnađin nettaf-it : tamegređt s wazal n 90%, maca tella tamdawit acku yella wanda nnufa qqaren :

- Timegređt [θiməgrət] : di temnađin n Yillulen Umalu (Igreb) D Buzgan (Aħriq) s wazal n 10%.

¹⁵Mohand-Oulhadj LACEB. 2000. op, cit. p, 18.

Deg temđawit-agi, tebddeł tyri tamenzut n wawal, [a] yuyal d [i], akken dayen i tebddeł teragalt [d] deg wasuf n wawal-agi tuyal d [d] i d-yekkan seg temsartit gar [t] n wunti akked yimsli [d]i yellan yer taggara n wawal.

❖ **Axweni:** [axwəni], asg lexwan [ləxwan], yella deg wammud-nney s uzar (XN), asenteq- is yemgarad si temnađt yer tayed:

- Axuni: [axuni], asg yexwan [jəxwan], deg Yillulen Umalu (Igreb), Buzgan (Aħriq) s wazal n 10%.
- Lexwan : [ləxwan] di temnađin Tizi-yenif, Hizer, At Yanni, At Yiraten, Delles, Ibeđac d At Qeđiea akked Iciqer....s wazal n 90%.

Nger tamawt awal axweni di temslayt n Yillulen Umalu d tin n Buzgan yettewantaq-d (axuni), tarat-agi tettusma taghayri, anda tirgalin tizgenayriyin ttuyalent d tiyra.

❖ **Taleb:** [tələv], asg təlba [təlvə], yella deg wammud-nney s uzar (TLB), asenteq n wawal-agi di temnađin n wammud yemgarad:

- Ttayeb: [tajəv], deg Yillulen Umalu (Igreb), Buzgan (Aħriq) yef ufmiđ n 10%
- Ttaleb: [ttalʔəv], deg temnađt n Udrar at qeđiea s wazal n 5%.
- Ttaleb: [ttalʔəv], deg temnađt n Ibeđac, s wazal n 5%.
- Ttaleb: [ttələv], di 16 n temnađin Adekkar, Tizi-yenif, hizer, At Yanni, At Yiraten, Delles, Ibeđac, At Qeđiea, Icciqer....yef wazal n 80%
- Taleb:[tələb], asg ttelba [tʔələba], (ch),
- Ttaleb:[tʔələb], asg ttelba [tʔələba], (trg), (J.M.CORTADE1969).

Ayen nessen yef imesli [l] yesəa tamđawit [y], akken it-nnufa deg temslayt n Yillulen Umalu (Igreb), d Buzgan (Aħriq), [tələv] → [təjva].

❖ **Lfeṭra:** [lfətra], asg lfeṭrat [lfətraθ], yella deg wammu s uzar (FTR), asenteq n wawal-agi yemgarad di temnađin i d-nuda anda nnuf:

- Yfeṭra: [jfədra], di temnađin n Yillulen Umalu(Igreb), Buzgan (Aħriq) yef ufmiđ n 10%
- Lfeṭra : [lfətra], di temnađt n Uwqas yef ufmiđ n 5%.

- Lfedra: [lfədra], di temnađın Tizi-yenif, ħizer, At Yanni, At Yiraten, Delles, Ibedac, At Qeđıea, Icciqer....s wazal n 85%.

Akken i d-yenna Cécile : « *Di temsislit d tesnilsit imesla inkrawen i yellan di yal tantala n temaziyt d tiregalin tinkrawin [d] → [tt], i yettilin s tuget deg wawalen iretalen.* » (d tasuqil-nney Cécile Lux.p78).

❖ **Lewkil:** [ləwkil], asget-is lewkilat [ləwkilaθ], yella deg temnađın (Tizi-yenif d Makuda (Tineqqacin, Iciqer), Laezayeb, Taqsebt, s wazal n 80%azar-is (WKL), yemgarad di kra n tugnatın:

- Yewkiy: [jəwkij], deg Yillulen Umalu (Igreb), Buzgan (Aħriq) s ufmiđ n 10%
- Lewekil: [lʷəkilʷ], deg timnađın-nniđın am Weyrib (Adrar Nat-Qđıea) s wazal n 5%.
- Lewekil: [lʷəkilʷ], deg Tmizar (Ibdac), s wazal n 5%.

Imesli [l], yesea tamdawit [j], akken it-nnufa deg temslayt n Yillulen Umalu (Igreb), d Buzgan (Aħriq): [ləwkil] → [jəwkij], akked [lʷ] d [lʷ] akken it-nnufa deg temnađt n At jennad.

❖ **Lexteya:** [ləxtəja], asget-is lexteyat [ləxtəjjaθ], azar-is (XT), di 12 At Yanni, At Yiraten, Aweqas, Adekar, Kendira, Tigzirt, Iflissen.... S wazal n 60%, yella umgarad di temnađın n wammud, anda nnufa qqaren:

- yexteya: [jəxtəja], deg 02 n temnađın Illulen Umalu(Igreb), d Buzgan (Aħriq) s wazal n 10%
- lexteya: [lʷəxtəja], deg temnađt n Ibedac, yef ufmiđ n 5%.
- lexteya: [lʷəxtəja], deg temnađt n At qeđıea, s wazal n 5%. (Wali takređa 04).

❖ **Tacemlit:** [θaʃəmlilθ], asget-is ticemliyin [θiʃəmlilin], yella deg wammud-nney s uzar (CML) akken it-nnufa deg 03 n temnađın Azeffun, At-Yiraten, At-Yanni, s wazal 15%, maca yella umgarad deg usenteq n wawal-agi anda nnufa qqaren:

- Tacemyit (θaʃəmjilθ), 02 n temnađın Illulen Umalu (Igreb) d Buzgan (Aħriq) s ufmiđ n 10%. (Wali takređa 11).

❖ **Lyɛrama:** [lɛɾama], asg leyramat [lɛɾamaθ], aẓar-is (YRM), awal-agi nnufa-t di 05 n temnađin yef snat n tugnatin i yemgaraden:

- Yɛrama: [jɛɾama], deg Yillulen Umalu (Igreb), Buzgan (Aħriq), s wazal n 10%
- Lyɛrama: [lɛɾama], deg timnađin-nniden am ħizer, Azeffun, Ssuq Letnin, s wazal n 15%. (Wali takređa 04).

❖ **Laɛnaya:** [laɛnaja], asg laɛnayāt [laɛnajaθ], aẓar-is (EN), di 16 n temnađin Tizi-yenif, ħizer, At Yanni, At Yiraten, Delles, Icciqer...s ufmiđ n 80%, amgarad yella di snat n tugnatin:

- Yaɛnaya: [jaɛnaja], deg Yillulen Umalu (Igreb), Buzgan (Aħriq) s wazal n 10%
- Laɛnaya: [lʔa:naja], deg tmnađt n Ibeđac, s wazal n 5%.
- Laɛnaya: [lʔa:naja], deg timnađt n At Qeđiea, s wazal n 5%.

❖ **Leğhaz:** [lədʒhaz], yemgarad usenṭeq n wawal-agi deg wammud-nney di temnađt n Aweqas s wazal n 5%, akken nnufa dayen tamđawit di temnađin n Illula umalu d tantaliyin-nniđen:

- Yeğhaz: [jəɖʒhaz], (ĞHZ), deg yillulen umalu (igreb) d buzgan (aħriq) s wazal n 10%. (Wali takređa 03).
- Zzehaj: [zɛɛhaz], (ZHJ), (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Azhej: [azhəɟ], (ZHJ), (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).

Awal-agi yekka-d seg uzar (JHZ), maca tella tamawt daken deg tantala taqbaylit targalt (j) tuyal d (ğ), yef aya nezmer ad d-nnini: « *imil (ğ), tezmer ad tilli d tamđawit tuddist, mi ara nemuqel asenṭeq-is d tazgenaggayt taylalt ma ara d-ass zzat n umanayin (l)* »¹⁶. (d tasuqqilt-nney seg M.O.LACEB, 2000).

Deg umedya-agi dayen nnufa-d ayen wumi qqaren amyutti n uzar, « *amyutti d abddel n kra imesla deg umday n umslay, nesxdam awal-agi tikwal mi ara yillin imesla mebaɛaden, ma yella meqaraben nessexdam awal n umeyutti* » (d tasuqqilt-nney seg Dubois.J).

¹⁶ Mohand-Oulhadj LACEB. 2000. op, cit. p, 18.

❖ **Tiwizi:** [θiwizi], asg tiwiziwin [θiwiziwin], yekka-d seg uzar (WZ), yella deg 15n temnaḍin n wammud (Tizi-yenif, Ibḍac, Tigzirt, Iflissen, d Makuda...), (wali takreḍa 11), s wazal n 75%, akken it-nnufa dayen deg tantaliyin-nniḍen maca tella ker tamḍawit:

- Twiza: [twiza], asg tiwizawin [twizawin], (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).
- Twiza: [twiza], asg tiwizawin [twizawin], (ch), (M.A. HADDADOU 2006-2007).

Ngar tamawt i teyri tamzwarut de wawal-agi, deg tantala tarifit d tecawit yella-d uyeluy n teyri tamezwarut (i) deg wasuf,

Akken newala dayen i negar tamawt i tergalt tanziyet (t) deg teqbaylit tuyal d tanagayet deg tecawit d terifit.

❖ **Lesdaq:** [ləsḍaq], yekka-d seg uzar (SDQ), yella deg wammud di 19 n temnaḍin (Tizi-yenif, Azzefun, Ibḍac, Adekkar, Tigzirt, Iflissen, d Makuda, At Yiraten, At Yanni, Kendira...), s wazal n 95%, (wali takreḍa 03), akken it-nnufa dayen deg tantaliyin-nniḍen:

- Sdaq: [sḍaq], (rif), (Raymon Jamous).

❖ **Tawacult:** [θawaʃut], asg tiwaculin [θiwaʃulin], yella deg wammud n temnaḍin-agi (Tizi-yenif, Azzefun, Ibḍac, Adekkar, Tigzirt, Iflissen, d Makuda, At Yiraten, At Yanni, Kendira, Aweqas...), s uzar (WCL), tugt n temnaḍin ur d-senṭaqent ara targalt (l) yer tagara n wawal deg wasuf unti, yettwanetaq d (t) ussid.

«*Nessuffey-d taryara tuzziḡt i yismawen n wunti yettfakan s tergalin l akked m, yuy lḥal msartint akked tergat t n wunti*»¹⁷. (d tasuqqilt-nney R. BOUKHERROUF année: 2011 p29).

❖ **Tilist:** [θilisθ], asg tilisa [θilisa], yekka-d seg uzar (LS), 16 n temnaḍin n wammud-nney sexdament awal-agi s wazal n 80%, maca nnufa tamḍawit anda qqaren:

¹⁷ BOUKHERROUF, Ramdane, 2011 : « Les réalisations phonétiques en kabyle, le cas de la tension consonantique en berbère (kabyle) », p.29.

- Tilist: [θilʔisθ], di temnađt n At qđiɛa s wazal n 5%.
- Tilist: [θilʔisθ] di temnađt n Ibđac s wazal n 5%.
- Tilist: [θijisθ], di temnađin n Ilula d Buzgen s wazal n 10%.
- Talest: [θaləsθ], asg tilisa [θilisa], deg temnađt n Hizer s uzar (LS) s wazal n 5%. (Wali takređa 10).

Ibeddel lqaleb n wawal “i-i” yuƣal “a-e”, deg wasuf ma deg usget yeqqim akken yella, akken yenna GUERRAB Said: « *la comparaison entre les dialects berbères fait surgir un phénomène d’apophonie qu’est une modification vocalique dans un lexème en passant d’un parler à un autre* »¹⁸.

❖ **Taxerrubt:** [θaxərruvθ], asg tixrbīn [θixrbīn], yella deg wammud-nney di 08 n temnađin (Ibđac, Iciqer, At qđiɛa, At Yiraten, Illula Umalu, Buzgen, Adekkar, Tinqaci), s uzar (XRB) s wazal n 40%. (Wali takređa 01).

❖ **Taryalt:** [θarjatʔ], asg tiryalin [θirjalīn], yella deg wammud-nney s uzar (RYL), akken it-nnufa deg temslayin n At jennad, Illula umalu, d Buzgen s wazal n 20%.

❖ **Amyar:** [amɣar], asg imɣaren [imɣarən], timenađin i deg nega tasastant Tizi-yenif, Azzefun, Ibđac, Adekkar, Tigzirt, Iflissen, d Makuda, Kendira, At Yiraten, At Yanni, Ssuq letnin, sexdament awal-agi i d-yekkan seg uzar (MYR).

❖ **Lweɛda:** [lwəʔða], asg lwɛadi [lwɛaði], yella deg wammud di 16 n temnađin Tizi-yenif, Azzefun, Ibđac, Adekkar, Tigzirt, Iflissen, d Makuda, At Yiraten, At Yanni, Illula, Buzgen... s uzar (WED), s ufmiđ n 80%, maca tella tamđawit:

Deg tmeslayet n At jennad yella-d wayen wumi qqaren tagnayri, anda targalt [ɛ] tettwantaq d [a:], [Lʔwa:ða] s wazal n 10%.

Ma deg temslayet n Ilula Umalu akked Buzgen, imesli [l] yettwantaaq d [j], lewaɛda [jwaʔða] ƣef ufemiđ n 10%.

¹⁸ GUERRAB Said. 2014. Analyse dialectométrique des parlers berbères de Kabylie, INALCO, p73.

❖ **Tawsa:** [θawsa], timnaḍin n wammud-nney sexdament awal-agi i d-yekkan s uzar (WS), s wazal n 15%, akken it-nnufa dayen deg tantaliyin-nniḍen:

- Tawsa: [θawsa], asg tiwsiwin [θiwsiwini], (WS), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).
- Tawsa: [tawsa], asg tiwsiwin [tiwsiwini] (chl), [θawsa], asg tiwsiwin [θiwsiwini] (tam), (WS), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Ccert:** [ʃʃɛrt], asg ccurut [ʃʃurut], yella deg wammud n temnaḍin i nezrew s uzar (CRT), akken yella dayen deg tantaliyin-nniḍen s uzar-agi am:

- Ccert: [ʃʃɛrt], asg ccurut [ʃʃurut], (chlh, tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Cert: [ʃɛrt], asg ccurut [ʃurut], (mzb), (J.DELHEURE1984).

❖ **Lewziɛa:** [ləwziʃa] asg lwzaɛi [lwzaʃi], yella s uzar (WZE) deg temnaḍin n wammud-nney Azeffun, Adekkar, Aɛfir, Ibḍac, Tigzirt, Iflissen, Makuda, At qeḍiɛa, Delles...), s wazal n 60%, tella tamḍawit:

- Yewziɛa: [jewziʃa], (WZE), deg temslayin n Illula akked Buzgen. 10%, (wali takreḍa 06).

❖ **Timecredt:** [θimɛʃrɛt], asg timcerad [θimʃrad], yella deg wammud-nney s uzar (CRT) deg temslayin n Tizi-yenif, Ibḍac, laɛzayeb, Illula umalu, Buzgen, At yanni, At yiraten, Hizer, Kendira, Ssuq letnin s wazal n 50%, (wali takreḍa 06).

❖ **Adewwar:** [aðəwwar], yella deg wammud-nney s uzar (DWR), deg 03 n temnaḍin (Isnaḡen, Taqsebt, Laɛzayeb), s wazal n 15%, akken it-nnufa dayen deg tantaliyin-nniḍen:

- Adewwar: [aðəwwar], yekka-d seg uzar (DWR), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).

❖ **Lfatiha:** [lfatiha], asg [ləfwatəh], d awal sexdament akk temnaḍin n wammud-nney, s ufmiḍ n 100%, akken i t-nnufa dayen deg tantaliyin-nniḍen s yiwen uzar (FTH):

- Lefatiha: [ləfwatəh], (FTH), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).

❖ **Nnesba:** [Nnəsva], yekka-d seg uzar (NSB), yettusxdam wawal-agi deg temnađin Tizi-yenif, Azzefun, Ibđac, Tigzirt, Iflissen, Makuda, At Yiraten, At Yanni, Aefir, Delles..., akken it-nnufa deg tantaliyin-nniđden, maca yella umegarad:

- Naseb: [Nasəb], (NSB), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).
- Naseb: [Nasəb], (NSB), (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Naseb: [Nasəb], (NSB), (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Axxam:** [axxam], asg ixxamen [ixxamən], yella deg temnađin n wammud-nney s uzar (XM), maca nnufa tamđawit anda llan qqaren:

- Tayahamt: [taħahamt], asg tiyħamin [tiħhamin], (VHM), (trg), (J.M. CORTADE 1967).
- Tixxamin: [tixxamin], (XM), (mzb).

« Kra n imesla ttebđdilen deg temsislit seg imesli yer wayeđ melba ma yebđdel unamek n wawal, deg-s ad nnađ abđdel seg (y) yer (x) »¹⁹ (d tasuqilt-nney seg TIGZIRI.N, 2004), akken i t-id-nnufa deg umdya-agi, maca akken newal tella-d temarna n tergal (h) yer uzar n wawal-agi di tantala tatergit.

❖ **Lfidya:** [lfidja], (FD), yella deg wammud n temnađin-agi Tizi-yenif, Azzefun, Ibđac, Tigzirt, Iflissen, Makuda, At Yiraten, At Yanni, Aefir, Delles...s wazal n 90%, lamana tella tameđawit :

- Yfedya : [jfedja], (FD), deg temnađin n Illual d Buzgen. 10%.
- Akken dayen i t-nnufa deg tantaliyin-nniđden macca yemgarad :
- Fda : [fda], seg uzar (FD), (mzb), (J.DELHEURE1984).
 - Tifdi: [tifdi], (FD), (chlh, tam), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Amusnaw:** [amusnaw], asg imusnawen [imusnawən], yella deg wammud n Tizi-yenif, Azzefun, Ibđac, Adekkar, Tigzirt, Iflissen, d Makuda, At Yiraten, At Yanni s uzar (SN), maca tella tamđawit :

- Amusni : [amusni], (SN), (mzb), (J.DELHEURE1984).

❖ **Luğna :** [luđɣəna], yekka-d seg uzar (LĞN), yettusxdam deg temnađt n Delles s wazal n 5%.

¹⁹ TIGZIRI.N, 2004. op, cit.

Tierifin : [θi:ri:fin], yekka-d seg uzar (ERF), yella deg wammud-nney, akken i t-nnufa deg idlis n HANOUTEAU, maca nnufa tameđawit di temnađt n At jennad anda qqaren :

- Tierifin : [θi:ri:fin], di temnađt n At jennad, s wazal n 5%, anda imsli [ɛ], yettwanətaq d tiyri tayeẓfant [i:].

❖ **Tamzurt:** [tamzurt], asg timzera [timzəra], yekka-d seg uzar (ZR), yella deg wammud n temnađt n Ssuq letnin s wazal n 5%, maca nnufa tamđawit, deg wayen yerzan asenətaq n wawal-agi deg tantaliyin-nniđen :

- Tamzurt: [tamzurt], asg timzera [timzəra], (ZR), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).
- Amzur: [amzur], asg imžuren [imzurən], (trg), (J.M.CORTADE 1969).

Asenətaq n imesli (z) yemxalaf seg tantala yer tayed, di tetargit yettwanətaq d ufay...

❖ **Ccix :** [ʃix], yella deg wammud n temnađin-agi Hizer, Tizi-yenif, At Yanni, Larebea n At Yiraten, Isnağen, Taqsebt, Laezayeb, Ibđac, Icqer, Tinqacin, Buzgen, Illula Umalu, Adekar, Aderar At Qeđiəa, Azeffun, Aəfir, Delles, Aweqas, Ssuq Letnin, Kendira, s uzar (CX).

Tagrayt :

Deg uħric-agi nesleđ tamsislit i wektawal n ussudes n temti d tesartit-is, gar 20 n temnađin n tmurt n leqbayl, d tantaliyin n tmaziyt (Tarifit, Tatergit, Tacelħit, Tacawit akked Temaziyt n lemaruk d Tumzabt), i ay-d-isbgen acali amsislay yellan ama gar temslayin n teqbaylit ama gar tantaliyin n tmaziyt, acal-agi yettban-d deg waṭas n isewiren gar-asen wid i-dnnufa deg tezrawt-nney :

Tizenzeyt:

- [t] di Tecłħit yettwanətaq d [θ] deg Teqbaylit d Tmaziyt.
- [b] deg Tumazbt d Tetargit yettwanətaq d [v] di Teqbaylit.

Tagnayri:

- [w] yuṭal d tiyri [u].

- Targalt[ɛ] tettwantaq d tiyri tayeẓfant [ɑ:] akked [i:] deg temslayin n At jennad.

Arezder:

- [l]→[r], deg tantala Tarifit.

Tijewjewt:

- [ǧ], [dǧ] → [j], [ʒ].

Tizgenaggayt:

- [j], [ʒ] → [ǧ], [dǧ].
- [t] → [tɣ]

Abddel n teyra:

- [i] → [a]
- [a] → [u] → [e].

Tamsertit :

- [l]+[t] n wunti → [T].
- [d]+[t] → [t].

Akken i d-nnufa kra n temḍawin-nniḍen:

- [d] tamḍawit-is d [t].
- [l] tamḍawit-is d [j], [lʔ], [lʕ].
- [x] tamḍawit-is d [ɣ].
- [q] di Teqbaylit→ [g] deg Tmaziɣt n Lmaruk.

Ixef wis krađ:

Tasleđt tasnamkit

Awal di teqbaylit yezmer ad yesɛu atas n yinumak, akken dayen yezmer ad yesɛu atas n yiknawen. Deg uɣric-agi tasleɗt tasnamkit, ad neered ad d-nefk iknawen n wawalen anda i yettbeddil akk uɣar, macca anamek d yiwen.

*Tasnamkit d tsleɗt n yinumak (isnumak) n wawalen di tutlayt, d wassay n yinumak i yettilin gar wawalen yezmer ad yili wassay n umyellel d tmegla n tegduzla n umerwes.... D awal id d yesnulfɛ umusnaw n tesnalsit afransis MICHEL BEAL iwakken ad yesgzi ilugan n ubeddel deg inumak n wawal.*²⁰

❖ **Tajmaɛt** [θaɣmaʃəθ] yella di kra n temnaɗin n wammud-nney (Aɛfir, Ibɗac, At qɗiea, Azeffun, Tineqcin, Icciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yenif, ɤizer, Kendira, At yiraten, Aweqas, Ssuq letnin, isenaɣen, Laɛzayeb, Taqsebt) s uɣar (JMYɛ), s wazal n 85%, akken it-nnufa deg tantaliyin nniden am Teclɥit d Terifit, maca yella wanda nnufa d awal nniden anda ibeddel uɣar amedya di temslayt n Delles, Ilula umalu akked Buzgan nnufa qqaren:

- Agraw: [aɣraw], aɣar-is (GRW), Ilula umalu, d Buzgan s wazal n 10%.
- Luɣna: [luɣna], aɣar-is (LɣN), Delles s wazal n 5%, (wali takreɗa 08).
- Tediwet [tədiwət], (trg) (J.M. CORTADE 1967).
- Harfiqt: [harfiqθ], hirfiqin [hirfiqin], (ch), (P.Bourdieu1985).

❖ **Taddart:** (θadɗarθ), asg: tuddar [θudɗar], tudrin [θuɗrin], yella deg wammud-nney s uɣar (DR), di tuget n tmslayin i deg nega tazrawet (Aɛfir, Ibɗac, At qɗiea, Azeffun, Tineqcin, Icciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yenif, ɤizer, Kendira, At yiraten, Aweqas, Ssuq letnin, isenaɣen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilula umalu akked Buzgan), akken it-nnufa dayen di tantaliyin nniden s uɣar yemxalafen amedya di:

- Nnezlet: [nɛzlet], asg nnezlayet [nɛzlayət], (NZL), (chlh,tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Ayrem: [aɣrəm], asg iyerman [iɣərman] (YRM), (trg), (J.M. CORTAD 1967).
- Adewwar: [adəwɤar], asg iduwwura [iduɤwura], (DWR), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).

Akken it-nnufa dayen deg tantaliyin-nniden s uɣar (DR) macca anamek yemgarad, amedaya at-id-nefk deg tumzabt d tcawit:

²⁰ TOURATIER.C, 2009. La sémantique, Ed Armand colin, HGR, Paris, p8.

- Tiddar: [tid̥dar], asg tiddarin [tid̥darin], deg unamek n uxxam (mzb), (J.DELHEURE 1984).
- Hadert: [had̥ərt], deg unamek n uxxam di tantala tecawit, (P.Bourdieu.1985).

❖ **Lesdaq:** yella deg wammud-nney di 18 n temnaḍin (Aɛfir, Ibḍac, At qḍiɛa, Azeffun, Tineqcin, Icciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yenif, Hizer, Kendira, At yiraten, Isenaḡen, Laɛzayeb, Taqsebt Delles, Ilula umalu akked Buzgan) s uẓar (SDQ), s wazal n 90%, maca yella wanda tella taṇḍawit acku yella wanda nnufa-d awal yemgaraden deg uẓar amdya:

- Leḡhaz [ləḡʒhaz], (ĠHZ), deg temnaḍt n Aweqqas s wazal n 5%
- Ccert: [ʃʃərt], (CRT), Ssuq letnin s wazal n 5%, (wali takreḍa 03).
- Leɛdalat: [ləɛdalat], (ɛDL), (mzb), (J.DELHEURE 1984).
- Zzehaj: [zʒəhaj], (ZHJ), (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Azhej: [azhəʒ], (ZHJ), (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Tizri:** yella deg wammud-nney (Aɛfir, Ibḍac, At qḍiɛa, Azeffun, Tinaqcin, Icciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif, Kendira, At yiraten, Aweqqas, Ssuq letnin, isenaḡen, Laɛzayeb, Taqsebt) s uẓr (ẒR), s wazal n 95%, maca nnufa tamḍawit Tisudent uqaruy: [θisuḍənt uqaruj], nnufa-t deg temslayet n Hizer azal n 5%.

Di tantaliyin nniden amedya deg tantala n temzabit, anda it-nnufa:

- Ccerḍ [ʃʃərd̥], (CRD), (mzb), (J.DELHEURE 1984).
- Taggalt: [tag̥galt] asg tigglalin [tig̥galalin], (trg) (J.M. CORTAD 1967).

❖ **Tawacult:** [θawaʃult̥], asg tiwaculin [θiwaʃulin], d awal i d-nnufa deg wammud-nney (Aɛfir, Ibḍac, At qḍiɛa, Azeffun, Tinaqcin, Icciqer, At yanni, Delles, Ilula akked Buzgan, Adekkar, Tizi-yennif, Hizer, Kendira, At yiraten, Aweqqas, Ssuq letnin, isennaḡen, Laɛzayeb, Taqsebt) s uẓar (WCL), maca tella taṇḍawit acku yella wanda innufa kra n wawalen di tantaliyin nniden s uẓar yemgaraden yef wagi:

- Ihan: [ihân], asg ihanen [ihânən] (HN), (trg), (J.M. CORTAD 1967).
- Taxant: [taxant], (XN), (tm) (S.Cid Kaoui, 1907).
- Leɛyela: [ləɛjəla], (ɛYL), (chlh) (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Lamin:** [lamin], yella deg wammud-nney s uẓar (MN) (Aɛfir, Ibɗac, At qɗiɛa, Azeffun, Tineqcin, Icciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif, ẖizer, Kendira, At yiraten, Aweqqas, Ssuq letnin, isennaɣen, Laɛzayeb, Taqsebt...), maca nnufa taɗawit di tantala tatergit s uẓar (MWL) amâwal (trg) (J.M. CORTAD 1967).

-ineflas [inflas],(fls), (aṭlas aɛlayan), (R .MONTAGNE 1930)

❖ **Lɛuqqal:** [lɛuqqal], yella deg wammud-nney s uẓar (EQL), maca tella taɗawit acku yella wanda nnufa aẓar yemgaraden di tantaliyin nniden:

- Aneɛzam: [anɛɣzam], (EZM), (mzb), (J.DELHEURE 1984).
- Asengranen: [asɛngranɛn], (trg), (J.M. CORTADE 1967).
-

❖ **Tilist:** [θilisθ], yella deg wammud-nney s uẓar (LS), s wazal n 85%, maca yella wanda tella taɗawit, deg tantaliyin nniden nnufa aẓar yemxlafen:

- Rresn: [rɛsm], (RSM), deg temslayin n Kendira d Aweqqas s wazal n 15%, (wali takreɗa 10).

- Leɛddadɛt: [lɛddadɛt], (HD), (clhl, tm), (S.Cid Kaoui, 1907).

- Tasebdɛt: [tasɛbdɛt], asg tisbedad [tisɛbdɛt], (BD), (trg), (J.M. CORTAD 1967).

❖ **Taxerrubt:** [θaxɛrɛvθ], yella deg 8 n temnaɗin i deg nga tazrawt (Ibɗac, Icciqer, At qɗiɛa, At Yiraten, Ilula umalu, Buzgan, Adekkar, Tineqacin) s uẓar (XRB), s wazal n 40%, maca tella taɗawit ama deg temnaɗin n leqbayel ama deg tantaliyin nniden:

- Adrum: [aɗrum], asg iderma [iɗɛrma], (DRM), yettusexdam di 12 n temnaɗin (Aɛfir, Azeffun, At yanni, Tizi-yennif, ẖizer, Kendira, Aweqqas, Ssuq letnin, Isennaɣen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles) s wazal n 60%, (wali takreɗa01).

- Tigmi: [θigmi], (GM), (clh), (S.Cid Kaoui, 1907).

- Leɛayela: [lɛɛajɛla], (EYL), (mzb), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Lqanun:** [lqanun], yella deg wammud-nney s uẓar (QN) (Aɛfir, Ibɗac, At qɗiɛa, Azeffun, Tineqqacin, Icciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif, ẖizer, Kendira, At yiraten, Aweqqas, Ssuq letnin, isennaɣen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilula umalu

akked Buzgen), maca tella temdawit deg tantaliyin-nniḍen nnufa awal yemgaraden deg uẓar macca d yiwen unamek:

- Cceriɛa: [ʃʃəriʃa], (CRÉ), (trg), (J.M. CORTADE 1967).

-

❖ **Leɛwayed:** [ləʃwajəð], yella deg wammud-nney s uẓar (ɛWYD), (Aɛfir, Ibɗac, At qɗiɛa, Aẓeffun, Tineqqacin, Icciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif, ẖizer, Kendira, At yiraten, Awqas, Ssuq letnin, isennağen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilula umalu akked Buzgan), maca yella umgired deg tantaliyin-nniḍen anda nnufa awal yemgaraden lamaɛna yiwen unamek:

- Tayara: [takara], asg tiyriwin [tiɣariwin], (YR), (trg), (J.M. CORTADE 1967).
- Ssunnet: [sɛsunɛt], (SN), (mzb), (J.DELHEURE 1984).

❖ **Taryalt:** [θarjatʃ], yella deg wammu-nney (Aɛfir, Ibɗac, At qɗiɛa, Aẓeffun, Tineqqacin, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif, ẖizer, At yiraten, Isennağen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilula umalu akked Buzgan) s wazal n 80%, s uẓar (RYL), maca yella wanda nnufa d awal-nniḍen s uẓar yemgaraaden:

- Tunt: [θunt], asg tunan [θunan], (N) deg temslayin n Ssuq letnin, Awqas s wazal n 10%
- Amur: [amur], (MR), deg temslayt n Kendira s wazal n 5%
- Iterasen: [iθərasən], (TRS) deg temslayet n Icciqqer s wazal n 5%
-

❖ **Amyar:** [amɣar], asg imyaren [imɣarən], yella deg wammud-nney (Aɛfir, Ibɗac, At qɗiɛa, Aẓeffun, Tineqqacin, Icciqqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif, ẖizer, Kendira, At yiraten, Awqas, Ssuq letnin, isennağen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilul umalu akked Buzgan), s uẓar (MYR), akken it-nnufa deg tantaliyin-nniḍen:

- Amɣar: [aməɣar], (MYR), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).
- Amɣar: [aməɣar], (MYR), (trg), (J.M. CORTADE 1967).

Maca deg tantaliyin-nniḍen nnufa tamdawit, anda nnufa awal yemgaraden deg uẓar:

- Afqir: [afqir], asg ifqiren [ifqirən], (FQR), (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Awesar: [awəsar], asg iwesaren [iwəsarən], (WSR), (mzb), (J.DELHEURE 1984).

- Aciban: [aʃiban], asg icibanen [iʃibanən], (CB), (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Amusnaw:** [amusnaw], asg imusnawen [imusnawən], yella deg wammud-nney (Aɛfir, Ibɗac, At qɗiea, Azeffun, Tinaqcin, Icciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif, Hizer, Kendira, At yiraten, Awqas, Ssuq letnin, isennağen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilul umalu akked Buzgan), s uẓar (SN), maca tella temɗawit s uẓar yemgaraden ladya deg tentaliyin-nniɗen, amedya:

- Leealem: [ləʃaləm], (ELM), (chlh, tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Leealem: [ləʃaləm], asg leɛulama [ləʃulama], (ELM), (trg), (J.M. CORTADE 1967).

❖ **Tiwizi:** [θiwizi], asg tiwiziwin [θiwiziwin], yella deg wammud (Aɛfir, Ibɗac, At qɗiea, Azeffun, Tineqqacin, Icciqer, Adekkar, Tizi-yennif, Hizer, Kendira, Awqas, Ssuq letnin, isennağen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilula umalu akked Buzgan) 75%, s uẓar (WZ), maca nnufa yesea agdawal yemgaraden fell-as deg uẓar ama deg teqbaylit, ama deg tantaliyin-nniɗen:

- Tacemlit: [θaʃəmliθ], deg temslayin n At yanni, At yiraten.25%, (wali takreɗa 11).
- Lemeawnet: [ləmʃawnət], (EWN), (clhl, tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Tadhelt: [tadhəlt], asg tidehal [tidəhal], (DHL), (trg), (J.M. CORTADE 1967).

❖ **Timecredt:** [θiməʃrət], asg timecraɗ [θiməʃraɗ], yella deg wammud-nney s uẓar (CRD) deg tmeslayin n Tizi-yennif, Tineqqacin, At Yanni, At Yiraten, Hizer, Ilula Umalu... s wazal n 45%, maca tella temɗawit, acku nnufa agdawal yemgarad deg uẓar:

- Lewziɛa: [ləwziʃa], asg lewzaɛi [ləwzaʃi], (WZE), deg tmeslayin n Icciqer, At qɗiea, Taqsabet, Delles, Aɛfir, Isennağen, Adekkar... s wazal n 50%.
- Zert: [zərt], (ZRT), deg Awqas s wazal n 5%, (wali takreɗa 06).

Akken nnufa yella wanda sexdamen awalen-agi di sin, am tmeslayin n At Jennad (Ibɗac) d Buzgen, qqaren lewziɛa ney yewziɛa qqaren timcredt dayen.

❖ **Lweɛda:** [lwəʃða], asg lweɛadi [lwəʃaði], yella deg wammud (Aɛfir, Ibdac, At qɗiea, Azeffun, Tineqqcin, Iciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif, Hizer, Kendira, At yiraten, Awqas, Ssuq letnin, isennaɣen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilula umalu akked Buzgen) s wazal n 90%, s uzar (WED), maca yesɛa agdawal yemgaraden deg uzar:

- Ttebyita: [tṣəvjiθa], asg ttebyitat [tṣəvjiθaθ], yella deg temslayt n At yiraten s uzar (BYT) azal n 5%.
- Zzerda: [zzərda], asg zzerdat [zzərdaθ], yella deg tmeslayt n Uɛfir s uzar (ZRD) azal n 5%.

❖ **Tawsa:** [θawsa], yella deg wammud-nney di 18 n temnaɗin (Aɛfir, Ibdac, At qɗiea, Azeffun, Tineqqcin, Iciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif n, Hizer, At yiraten, Awqas, Isennaɣen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilula umalu akked Buzgan) s wazal n 90%, s uzar (WS), maca nnufa-d tamɗawit, yella wawal-nniɗen yemgaraden deg uzar:

- Lhenni [Lhənni], (HN), deg tmeslayin n Ssuq Letnin d Kendira s wazal n 10%, (wali takreɗa 09).

❖ **Taɣḡalt:** [θadʒɗɗatf], asg tuḡḡal [θudʒɗɗal], yella deg wammud-nney (Aɛfir, Ibdac, At qɗiea, Azeffun, Tineqqcin, Iciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif, Hizer, Kendira, At yiraten, Awqas, Ssuq letnin, isennaɣen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilula umalu akked Buzgan) s uzar (ĠL), maca tella tamɗawit deg tantaliyin-nniɗen am tetargit anda nnufa aɗar yemgarad:

- Tanuɗeft: [tanuɗəft], asg tanuɗfin [tanuɗfin], (NDF), (trg), (J.M. CORTADE 1967).

-

❖ **Tamegrɛɗt:** [θaməgrət], asg timegraɗ [θiməgraɗ], yella di timnaɗin n wammud-nney (Aɛfir, Ibdac, At qɗiea, Azeffun, Tineqqcin, Iciqer, At yanni, Adekkar, Tizi-yennif, Hizer, Kendira, At yiraten, Awqas, Ssuq letnin, isennaɣen, Laɛzayeb, Taqsebt, Delles, Ilula umalu akked Buzgan), s uzar (MGRD), maca tella temɗawit acku deg tantaliyin-nniɗen nnufa d awal-nniɗen xas ma yemgarad uzar lameɛna anamek d yiwen:

- Tanrut: [tanrut], yekka-d seg uzar (NR), (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).

- Tamenrut: [tamənrut], yekka-d seg uẓar (NR), (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Isnuri: [isnuri], azar-is (NR), deg unamek inya, (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).

❖ **Lfidya:** [lfidja], asg lfidyat [lfidjaθ], yella deg wammud s uẓar (FD), awal-agi deg tantala tatergit yesea agdawal yemarad deg uẓar:

- Asîfi: [asîfi], asg isîfiten [isîfitən], (SF), (trg), (J.M. CORTADE 1967).

❖ **Ttaleb:** [ttələv], asg ttelba [ttəlva], yekka-d s uẓar (TLB), yella deg wammud n temnaḍin i nezrew (Hizer, Tizi-yennif, At Yanni, Larebea At Yiraten, Isennaḡen, Taqsebt, Laezayeb, Ibḍac, Iciqer, Tineqqacin, Buzgan, Ilula Umalu, Adekkar, Adrar At Qḍiea, Aẓeffun, Aefir, Delles, Awqas, Ssuq Letnin, Kendira), maca dg tantaliyin-nniḍn am tcelhit d tmaziyt n lmerruk nnufa qqaren awal yemgaraden:

- Iqaren: [iqarən], (QR), (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Iyaren: [iẓarən], (QR), (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Ccert:** [ʃʃrət], asg ccurut [ʃʃurut], yella deg wammud n temnaḍin-agi(Hizer, Tizi-yennif, At-Yanni, Larebea At Yiraten, Isennaḡen, Taqsebt, Laezayeb, Ibḍac, Iciqer, Tineqqacin, Buzgan, Ilula Umalu, Adekkar, Adrar At-Qḍiea, Aẓeffun, Aefir, Delles, Awqas, Ssuq Letnin, Kendira), s uẓar (CRD), akken it-nnufa dayen di tantaliyin-nniḍen, macca tella tamḍawit am di tetargit qqaren:

- Lekâl: [ləkâl], (KL), (trg), (J.M. CORTADE 1967).

❖ **Amyuqqen:** [amjuqqən], yekka-d s uẓar (QN), yella deg temnaḍin n At jennad (Ibḍac, Atqḍiea) s wazal n 10%, maca tella tamḍawit di temnaṭ-nniḍ anda nnufa qqaren:

- Imensi n yeqfafen: [imənsi gəqfəfən], Kendira s wazal n 5%.
- Tameyra:[θaməkra], deg temnaḍin n yiciqer, Tineqqacin, Buzgan, Ilula Umalu, Adekkar, Adrar nat- Qḍiea, Aẓeffun, Aefir, Delles, Awqas, Ssuq Letnin, Hizer, At Yanni, Larebea nat Yiraten, Isennaḡen, Taqsebt, Laezayeb) s wazal n 70%.
- Tinfkit: [θinfkiθ], (FK), deg Tizi-yenif s wazal n 5%.

❖ **Lærc** : [læɾɟ], asg læruc [laʁuɟ], yella s uzar (ERC) deg wammud-nney di temnaɗin Iciqer, Tineqqacin, Buzgan, Ilula Umalu, Adekkar, Adrar nat Qɗiɛa, Azeffun, Aɛfir, Delles, Awqas, Ssuq Letnin, Hizer, Tizi-yenif, At-Yanni, Larebea nat Yiraten s wazal n 75%, maca tella temɗawit, anda nnufa qqaren :

- Adewwar: [aðəw̃war], yekka-d seg uzar (DWR), deg tmeslayin n (Isnnaɣen, Taqsebt, Laɛzayeb) s wazal n 25%.
- Adewwar: [aðəw̃war], yekka-d seg uzar (DWR), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).
- Xums, rebea: [xums], [rubʁa] : aɣar-nsen (xms)(rbɛ), aɣlas ɛlayen,(R MONTAGNE 1930).

❖ **Laɛnaya**: [laʁnaja], asg laɛnayat [laʁnajaθ], azar-is (EN), yella deg temnaɗin n wammud Iciqer, Tinəqqacin, Buzgan, Ilula Umalu, Adekkar, Adrar nat-Qɗiɛa, Azeffun, Aɛfir, Delles, Awqas, Ssuq Letnin, Hizer, Tizi-yennif, At-Yanni, Larebea nat-Yiraten..., deg tantaliyin-nniɗen nnufa awalen-nniɗen yemgaraden deg uzar:

- Lemhamit: [ləmhamit], (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Lemueawnet: [Ləmuɛawnət], (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Amestan: [aməstan], asg amestanen [aməstən], (trg), (J.M. CORTADE 1967).

❖ **Lherma**: [lhərma], yekka-d seg uzar (HRM), yella deg temnaɗin n wammud-nney, ma deg tantaliyin-nniɗen nnufa d awal-nniɗen s uzar yemgaraden, macca yiwen unamek:

- Leɛared: [ləɛarəd], (ERD), (chlh, tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Leɣima: [ləɣima], (HM), (trg), (J.M. CORTADE 1967).

❖ **Ssuq**: [sɣuq], yekka-d seg uzar (SQ), yella di temnaɗin n wammud-nney akk sexdament awal-agi, maca yella wanda nnufa tamɗawit, am di tantaliyin-nniɗen, nnufa awal-nniɗen yemgaraden deg uzar:

- Areɣbet: [arəɣbət], (RHB), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).

❖ **Tabzart:** [θavzarθ], yella deg wammud-nney s uzar (BZR), akken it-nnufa di tantaliyin-nniḍen am Tumzabt, d Tergit, maca llant tantaliyin-nniḍen anda nnufa agdawal-is yemgarad fell-as deg uzar:

- Lefared: [ləfarəð], (FRD), (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Leyramet: [ləramət], (VRM), (tam), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Tiwisi: [tiwisi], (SW), (trg), (J.M. CORTADE 1967).

❖ **Axxam:** [axxam], asg ixxamen [ixxamən], yella deg temnaḍin n wammud-nney s uzar (XM), maca nnufa agdawal-is llan anda qqaren:

- Tigmi: [tigmi], (GM), (chlh), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Taddart: [taddart], (DR), (tm), (S.Cid Kaoui, 1907).
- Taddart: [taddart], (DR), (ch), (BOURDIEU.P.1985).

❖ **Timɛemmart:** [θimɛəmmarθ], asg timɛemrin [θimɛəmrin], yella deg wammud-nney s uzar (EMR), awal-agi nnufa-t yemgarad deg tantaliyin-nniḍen ladya deg uzar:

- Zawiya: [zawija], (ZW), (rif), (SERHOUAL.M, 2001-2002).

❖ **Lexteya:** [ləxtəja], asget-is lexteyat [ləxtəjjaθ], azar-is (XTY), yella di temnaḍin n wammud (Iciqer, Tineqqacin, Buzgan, Ilula Umalu, Adekkar, Adrar n at- Qḍia, Aɛfir, Delles, Awqas, Tizi-yennif, At-Yanni, Larebea nat-Yiraten), s wazal 75%, yella wanda nnufa qqaren awal-nniḍen ixulfen azar:

- Leyrama: [lərama], asg leyramat [ləramatθ], azar-is (VRM), (Hizer, Azeffun, Ssuq letnin) s wazal 25%, (wali takreḍa 04).
- Nnazlet: [nnazlət], (NZL), (mzb), (J.DELHEURE 1984).
- Cceriya: [ʃʃəriɛa], (CRY), (trg), (J.M.CORTADE 1969).
- Ccerae: [ʃʃəraɛ], (CRE), (chlh, tam), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Tamzurt:** [θamzurθ], asg timezra [θiməzra], yekka-d seg uzar (ZR), yella deg wammud n temnaḍt n Ssuq letnins wazal n 5%, nnufa tamḍawit, acku yella ugdawal ixulfen fell-as azar maca yiwen unamek:

- Timennifrit: [θimənnifriθ], asg timennufriyin [θimənnifrijin], (NFR), deg temnaḍin n leqbayel, (J.M.DALLET 1982) s wazal n 95%.
- Tana yurwen: [tanajurwən], (RW), (chlh, tam), (S.Cid Kaoui, 1907).

❖ **Taɛmamɛt**: [θaʃmamθ], yella deg wammud-nney s uẓar (EM) di 10 n temnaɗin (Aɛfir, Ibdac, At qɗiɛa, Aẓeffun, Tineqqcin, Iciqer, At Yanni, Adekkar, Ilula Umalu, Buzgan) s wazal n 50%, ma deg temnaɗin-nniɗen nnufa sexdamen awal yemgaraden yef wagi xas akken yiwen unamek-nsen:

- Tuččit: [θutʃtʃiθ], (Č), yella di 10 n temnaɗin (Hizer, Delles, Kendira, At yiraten, Awqas, Ssuq letnin, isennağen, Laɛzayeb, Tizi-yennif, Taqsebt), s wazal n 50%, (wali takreɗa 07).

Tagrayt:

Deg uħric-agi nezrew amawal i d-negmer deg temnaɗt n leqbayl, deg-s nnufa yella wemgired ama gar temnaɗin-agi, ama gar tantaliyin-nniɗen:

- Aṭas n wawalen mgaraden deg uẓar maca anamek-nsen d yiwen; amdya Timecreɗt → Lewziɛa → Zert,
- Aṭas n wawalen seɛn yiwen uẓar ma d anamek yemgarad; amdya deg wawal “Taddart”, deg tantala taqbaylit yesɛa anamek “taddart”, ma deg tantaliyin-nniɗen am temẓabit d tecawit, yesɛa anamek n “uxxam”.
- Tuget n wawalen yettusexdamen deg uktawal n ussudes n temti d tesartit-is d imerɗilen, s wazal n 62.96% kkan-d seg tutlayt n teerabt, amdya: Tajemaet; Tṭamen; Lqanun; Taɛmamet; Lsedaq; Lyerama...

Tagrayt tamatut

Di tagara n tezrat-nney, neşşawed ad d-nesban tamdawit yellan gar 20 n temnaḍin n leqbayel. Nesleḍ awalen yettusxdamen deg ussudes n temtti, deg sin yeswiren n tutlyat timsislit d tesnamkit, i deg yemgarad wammud-nney almen d temnaḍin ideg ay t-id- negmer.

Aḥric amezwaru, nesegza-d tarrayt n ugmer d usenked n wammud. Akken dayen i d-neglem imeslyā d temnaḍin n tzarwt-nney, deg wammuda-gi nesawed njeme-d azal n 54 n wawalen iccuden yer ussudes n temtti.

Deg ixef wis sin negga taseleḍt tamsislit i wawalen-agi, taseleḍt-agi d tin i ay-d-isebgnen kra n yeswiren i deg ttemgaradent tmeslayin n teqbaylit am tegnayri, abddel n teyra, abddel n kra n tergalin am [d] yettuḡal d [t], [l] yesēa ugar n temdawit [j], [l̥], [l̥ʷ], rnu yer waya targalt (ğ) yettunḥsabr d tamḍawi n (j), yef aya di kra n temnaḍin (j) yettwantaq d (ğ) ma yella di kra n tantaliyin nniḍen neger tamawat d yella wanda rnunt kra n tergalin yer uzar n wawal amedya tağğalt tuḡal taheğğalt deg tmezabit, tahejjalt deg tacelḥit d tmaziḡt n lemaruk, akken i newala dayen imesli [q] di teqbaylit yettwantaq d [g] d anaggay di tantala tamaziḡt amdya [sṣuq] [sṣug], [θaqvilt] [θagvilt].

Ma d ixef wis kraḍ d tasleḍt tasnamkit, deg-s nufa-d ddeqs n wawalen isdukkel-iten uzar maca anamek yemxalaf ladeya deg tantaliyin-nniḍen amdya: awal “taddart” s uzar (DR) deg tantala tacawit d tmezabit “taddart” s uzar (DR) yesēa anamek n “uxxam”, akken i d-nnufa wid yemgaraden deg uzar maca yiwen unamek amdya: awal “tiwizi” s uzar (WZ) yesēa agdawal “tacemlit”azar-is (CML), “zert” azar-is (ZRT). Taggayt-a terza azal n 62.96% n wawalen d ireṭṭalen seg tutlyt n taerabt deg-sen (tajemaet, ṭṭamen, lamin, ssuq, tufiq, lwekil, lqanun...).

Yer tagara n umahil-agi, nexdem-d kra n tkarḍiwin n trakalt tutlayant akken ad d-nsefhem wa ad d-nessebgen tasleḍt-nney am akken ara att-id-yessebgan yal amnadi deg trakalt n tesnilet.

Tiybula

ALLAOUA Madjid, 1994. Variation phonétique et phonologique en kabyle, in *Etude et Document Berbère* 11, Paris, Boîte à Document.

AMEUR Meftaha, 1990 : « A propos de la classification des dialectes berbères », *Etudes et Documents Berbères* 7, pp.15-27.

BASSET André, 1929 : *Etudes de géographie linguistique en Kabylie (sur quelques termes concernant le corps humain)*, Paris, Librairie Ernest Leroux.

BASSET André, 1936. Atlas linguistiques des parlers berbères : Algérie-Territoires du Nord (Noms d'animaux domestiques /Fascicule I : Equidés). Alger : Université d'Alger.

BASSET André, 1939. Atlas linguistiques des parlers berbères : Algérie-Territoires du Nord (Noms d'animaux domestiques /Fascicule II : Bovins). Alger : Université d'Alger.

BASSET André, 1946 : « Le Système de phonologie du berbère », *GLECS* IV. pp.33-36.

BASSET André, 1952 : *La Langue berbère, (Handbook of African Languages, PartI)* London : Oxford University International African Institute.

BASSET André, 1959. Articles de dialectologie berbère (préfacé par Emile BENVENISTE). Paris : Klincksieck.

BOUKHERROUF, Ramdane, 2011 : « Les réalisations phonétiques en kabyle, le cas de la tension consonantique en berbère (kabyle) », *Pluralità e dinamismo culturale nelle società berbere attuali, Studi africanistici. Quaderni di studi Berberi e Libico-berber ; I, Università degli studi di Napoli L'Orientale* : Dipartimento di studi e ricerche su africa e paesi arabi, Unior, Napoli, pp.27-32.

BOURDIEU, Pierre. 1985. La sociologie de l'Algérie, Paris.

CHAKER Salem, 1972, « La langue berbère au Sahara », *Revue de l'Occident musulman et de la Méditerranée*, Volume11, Numéro 1, pp. 163-167.

CHAKER Salem : 1977. Manuel de linguistique berbère (Problème de phonologie berbère (kabyle)). Ed, ENAG, Alger, p.p. 77-116.

CHAKER Salem : 1971. *Spirantisme en berbère en GLECS*, tome xvi, p 03.

CHAKER.S : 1996. Manuel de linguistique berbère (syntaxe et diachronie), Ed, ENAG, Alger.

CHALLAH Seïdh, 2013 : « corpus (linguistique) et cartographie : l'interprétation de certains phénomènes de variation régionale (à «Tizi-Ouzou» », *Iles d Imesli N°5, Laela-UMMTO*, p.p.169-194.

- CID KAOUI.S. 1907. Dictionnaire Français-Tachelhit et Tamazight (dialectes berbères du Maroc). Paris
- CORTADE, J, M. 1967. Lexique Français-Touareg (dialecte du l'Ahaggar).
- DALLET, J.M. 1982. Dictionnaire Kabyle-Français, parler des Ath-Menguellat. Ed : Algérie, SELAF. Paris.
- DELHEURE.J.1984. Agraw n yiwalen Tumzabt-Tafrensis. SELAF. Paris.
- DUBIOS.J.1994. Dictionnaire de linguistique et des sciences de langages. Ed : Larousse. Paris.
- GALAND 2010, *Regards sur le berbère*. Centro Studi Camito-Semitici, Milan 2010, 386 p.
- GALAND Lionel, 2001, "Plaidoyer pour la comparaison", dans Dymitr Ibriszimow et Rainer Vossen (éds.), *Études berbères. Actes du 1. Bayreuth-Frankfurter Kolloquium zur Berberologie*.
- GALAND Lionel, 2002. "Unité et diversité du vocabulaire berbère". In Etudes de linguistique berbère. : 375-390. Leuven- Paris : Peeters. [(1970.) in Atti Della Settimana maghrebina, (Cagliari, 22-25 maggio 1969). : 5-16. Milano : Giuffrè (Università di Cagliari, Pubblicazioni della Facoltà di Giurisprudenza, Serie II (Scienze politiche), Istituto di Studi Africani).
- GALAND Lionel, 2002, *Études de linguistique berbère*. Peeters, Louvain / Paris
- GALAND, Lionel. 2002. "Géographie linguistique dans la région d'Imi n-Tanout (Grand Atlas marocain)" In Etudes de linguistique berbère. : 391-405. Leuven-Paris : Peeters.
- GALAND.L : 1970.Unité et diversité du vocabulaire, Milano. Dot. A. Giuff. Re. Edition, p 15.
- GUERRAB Said. 2014. Analyse dialectométrique des parlers berbères de Kabylie, INALCO, p73.
- HADDADOU, M.A. 2006-2007. Dictionnaire des racines berbères communes. HCA.
- HANOUTEAU, A. LETOURNEUX, A. *La Kabylie et les coutumes kabyles*. Tom2, Ed Bouchain, Paris.
- HASSANI Saïd : 2015. « Base de données kabyles : corpus, données et exploitation » *Iles d imesli*, LAELA, UMMTO. Pp.163-191.

HASSANI Said, 2015 « *Base de données kabyles: corpus, données et exploitation* », *Iles d Imesli* N°7, LAELA-UMMTO, pp.163-191
<http://revue.ummto.dz/index.php/idi/article/view/1387>

IBN Khaldoun, 2013 : *Histoire des Berbères et des dynasties musulmanes de l'Afrique Septentrionale*, Alger, Berti éditions.

IDRISSI. Abdessamad.2016. Amawal.net. IRCAM.

KOSSMAN Maarten, 1999 : *Essai sur la phonologie du proto-berbère*, Allemagne, RUDIGER Koppe VERLAG KOLN.

LACEB, Mohand-Oulhadj. 2000. Présentation du système phonologique kabyle, études et documents berbères.

LAFKIOUI Mena, 2007. Atlas linguistique des variétés berbères du Rif. [Berber studies, volume 16]. Koln : Rudiger Koppe Verlag.

LEHMAN.A et BERTHET.F.M. 2000. Introduction à la lexicologie, sémantique et morphologie, Ed. Nathan, Her.

MADOUI Khellaf, 1995. Contribution à la géographie linguistique de la petite-Kabylie. [Mémoire de magister]. Bejaia : Université de Béjaia. 193

MADOUI Khellaf, 1996. "Etudes de géographie linguistique en Petite-Kabylie". In *Etudes et Documents Berbères*, N° 14. : 107-118. [Aix-en-Provence] : [Edisud].

MANSOURI, H.A.2004. Amawal n tamazight tatrart, Haut Commissariat à l'Amazighité.

NAÏT-ZERRAD Kamal, 2004a. *Linguistique berbère et applications*. Paris : l'Harmattan.

NAÏT-ZERRAD Kamal, 2004b. "Kabylie - Dialectologie" in CHAKER, Salem (Directeur de la publication), *Encyclopédie berbère*, Tome XXVI : Judaïsme - Kabylie. : 4067-4070. Aix-en-Provence : Edisud.

NAIT-ZERRAD, K. 2004. Kabylie dialectologie, in 26/judaïsme-Kabylie ax-en-province, edisud.

NOUH, Adbellah. 2006-2007. Amawal n Teqbaylit d Tumẓabt. HCA.

PIOCOCHE.J : 1997. Précis de lexicologie français (étude et enseignement de vocabulaire), Dunod, p 19.

RAMDANE Boukherrouf & TIGZIRI Noura, 2015, « Base de données kabyles : collectes de données et applications.Synchronisation texte / son », *Iles d Imesli* N°7, LAELA-UMMTO,pp.193-205.
<http://revue.ummto.dz/index.php/idi/article/view/1388>

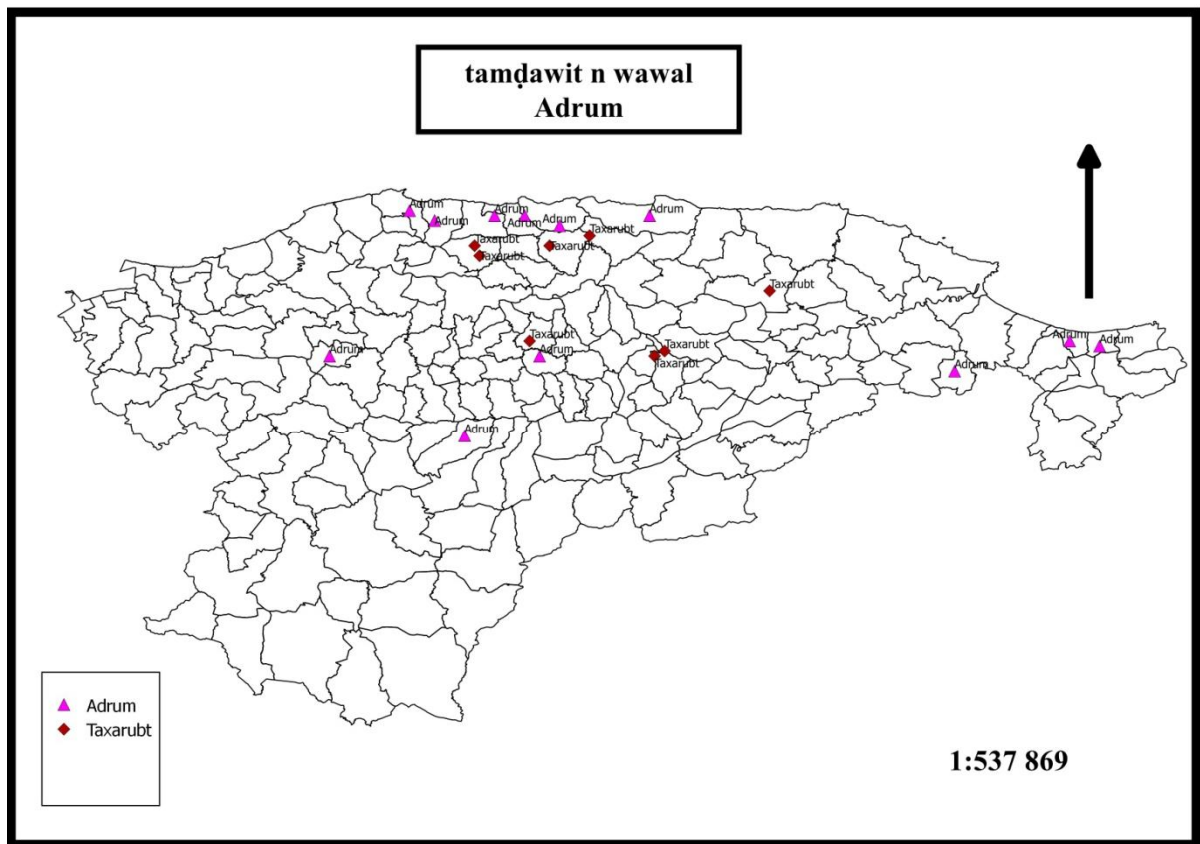
SERHAUAL, M. 2001-2002. Dictionnaire Tarifit-Français. Université Abdelmalek Essaâdi.

TIGZIRI, Noura, 2004 : « Phonétique et phonologie du berbère », *Actes des stages et de perfectionnement pour les enseignants de Tamazight*, HCA.

TOURATIER.C, 2009. La sémantique, Ed Armand colin, HGR, Paris, p8.

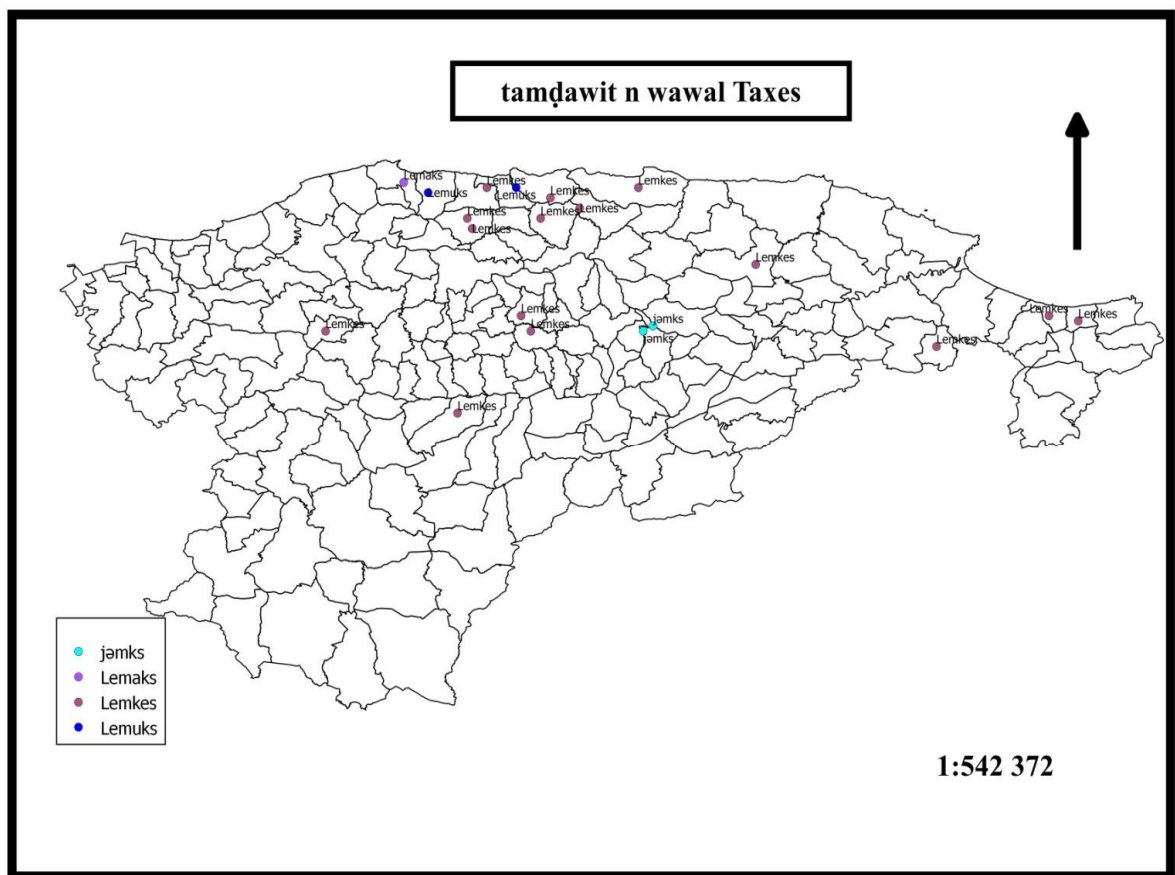
Timerna
(Ammud d tikerđiwin)

Takerɗa 1: Tamɗawit n wawal “Adrum” gar 20 n temnaɗin n temurt n leqbayel.

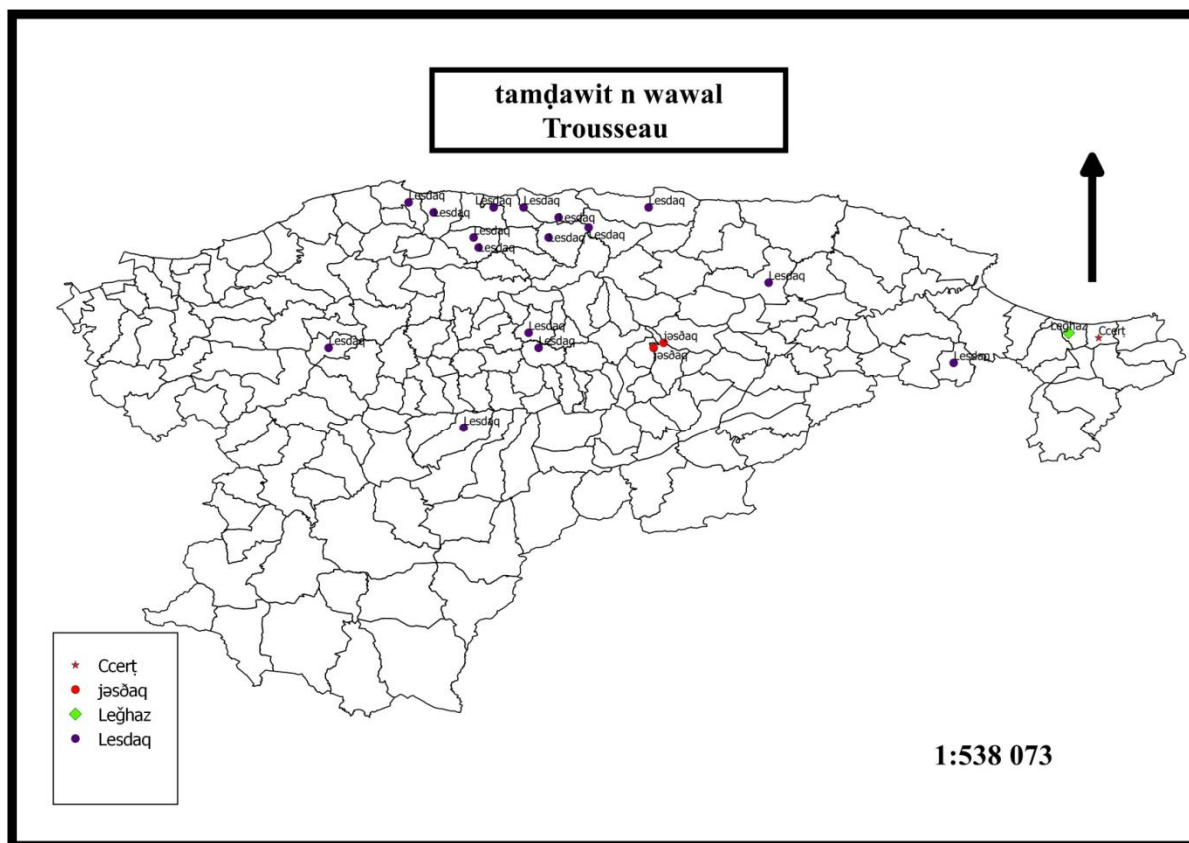
Tasegzit: Di leğiha n umalu d usammar, anɗul d ugafa sexdamen awal “Adrum” deg temnaɗin Aɛfir, Azeffun, At yanni, Tizi-yeñif, Ẓizer, Kendira, Aweqas, Ssuq letnin, Isenağen, Laezayeb, Taqsebt, Delles, ma deg leğiha talemast n tmurt di temnaɗin n Ibdac, Iciqer, At qeɗiea, At Yiraten, Illula umalu, Buzgen, Adekkar, Tinqaci, sexdamen awal-nniɗen yemgaraden deg uzar xas ma anamek d yiwen “Taxarubt”.

Takarɗiwet 2: tamɗawit n wawal “Taxes”, di 20 n temnaɗin n temurt n leqbayel.

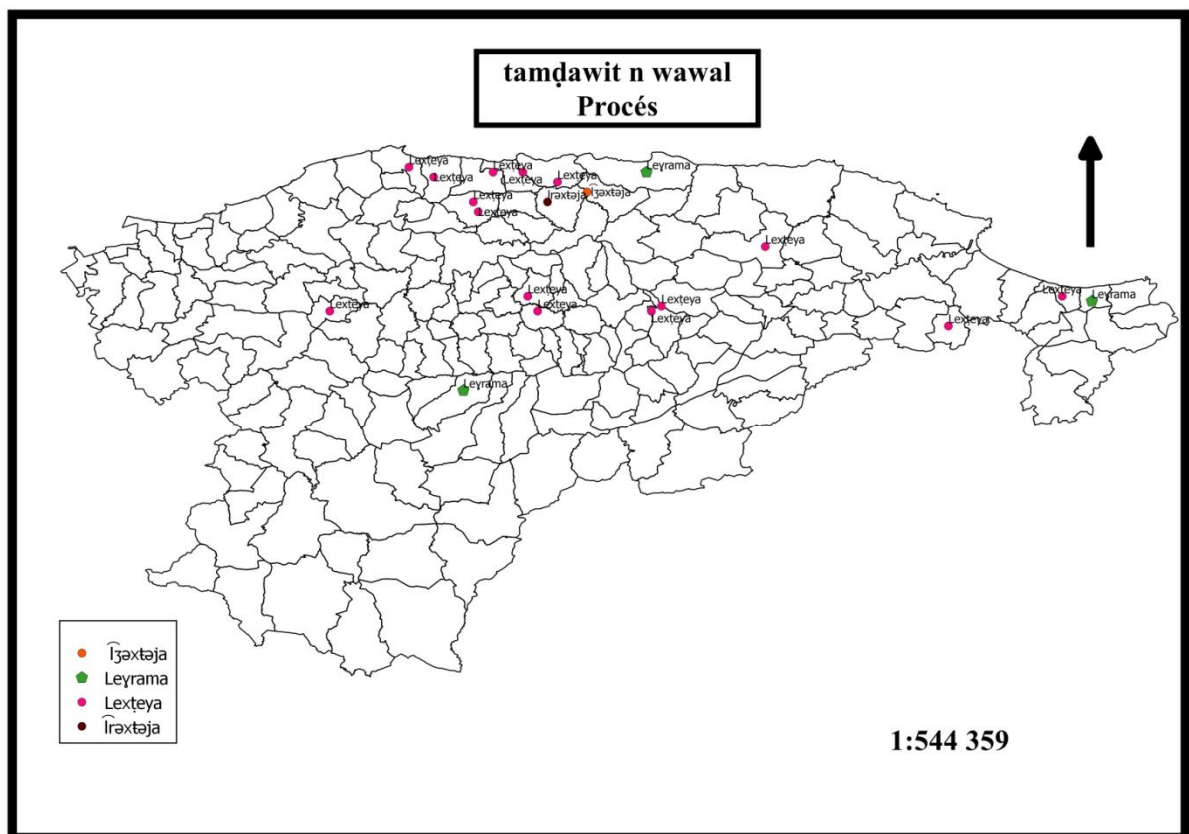
Tisegzit: awal “Taxes”, deg temnaɗin-agi yesɛa ukuz n temɗiwin, di tugget n temnaɗin sexdamen awal “lemkes” i yesɛan tamɗawit deg temnaɗin n Illula d Buzgen “yemkes” anda imesli [l] yettwaneɗaq d [y], akken dayen i d-yella ubddel n teyra “lemaks” deg umalu n tmurt tamnaɗt n Delles, “lemuks” deg Aɛfir d Taqsebt.

Takarđiwt 3: tameđawit n wawal “Trousseau”, gar 20 n tmnađin n tmurt n leqbayel.

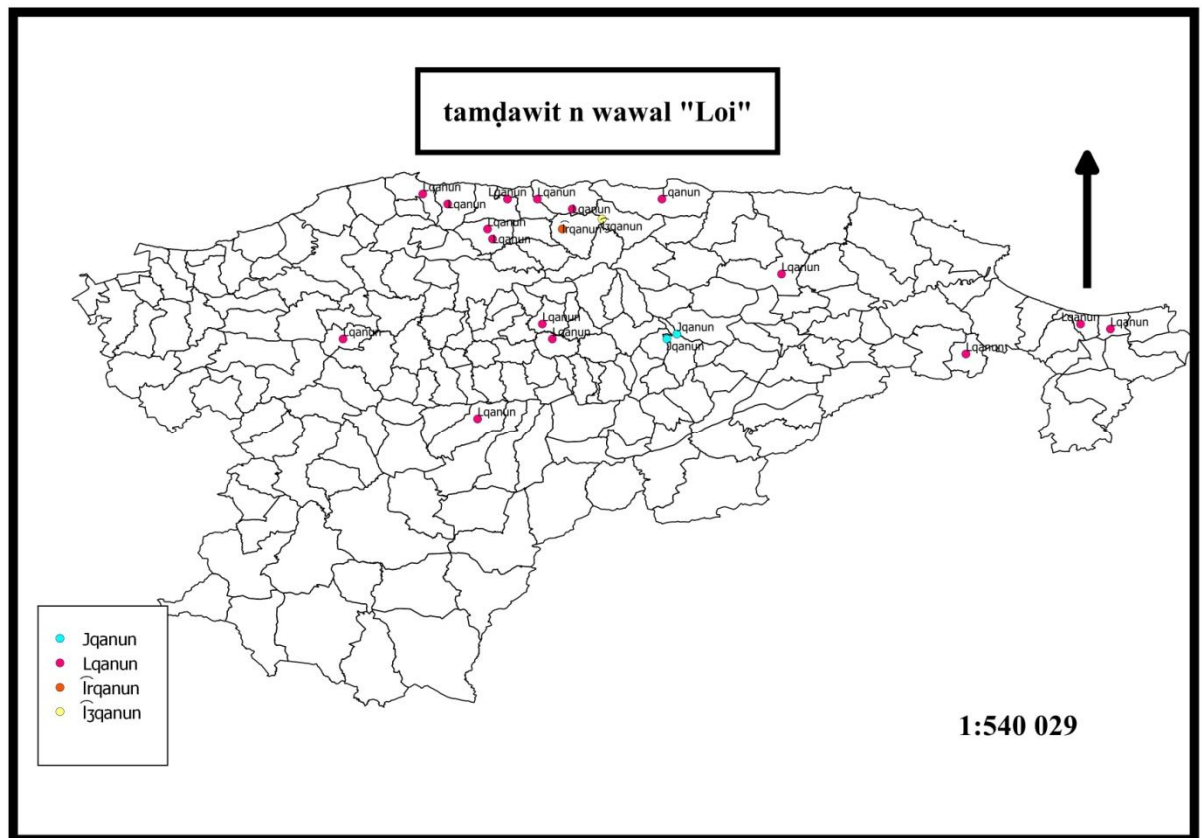
Tisegzit: di tama n umalu n tmur yettuqet wawal « lesdaq », ma deg usammer alemas nnufa-d tamđawit n imesli [l] yettwantaq d [y], di tama n lqern usammer sexdamen awalen-nniđen “Ccert” deg temnađt n Ssuq letnin, “leğhaz” deg temnađt n Aweqas.

Takrîwt 4: t amedawit n wawal “Procés”, gar 20 n temnađin n tmurt n leqbayel.

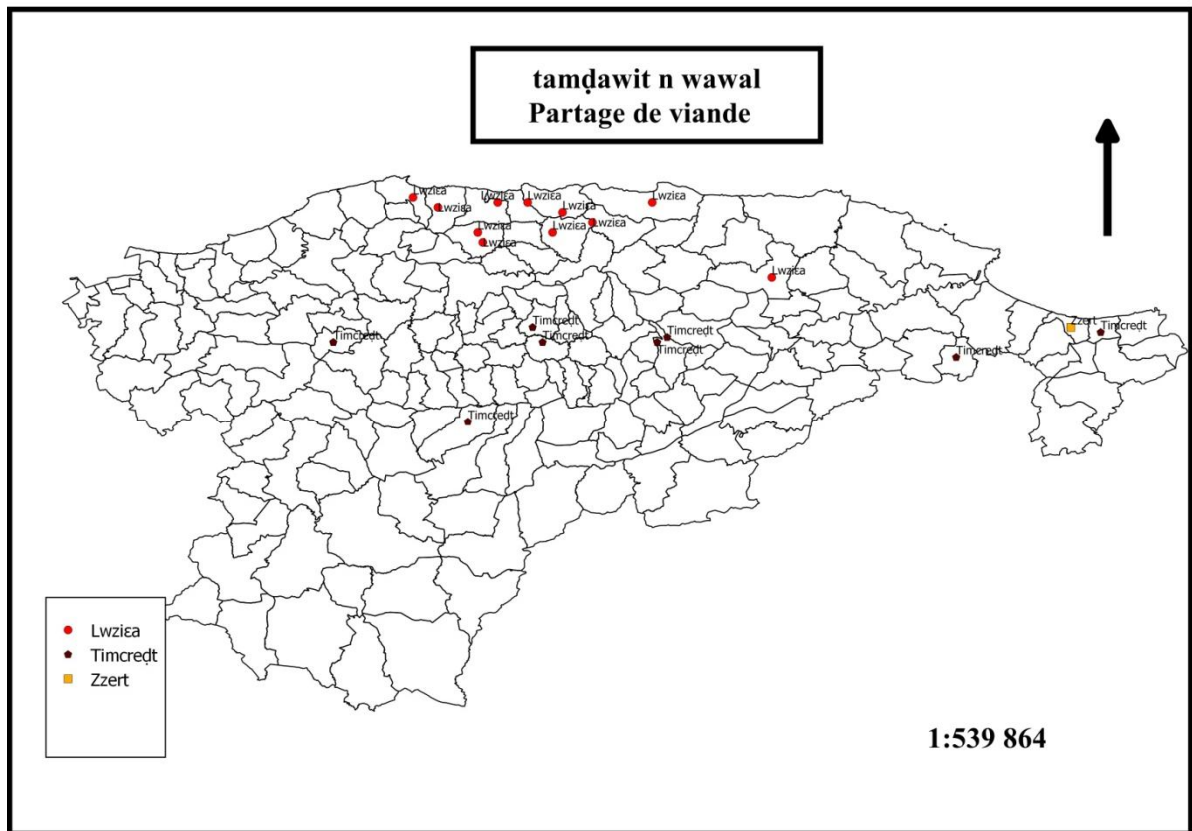
Tisegzit: awal “Procés” di temnađin n tezrawt-nney yesəa snat n tamedawin, di tuggt n temnađin sexdamen awal “lextiya” i tamedawit deg imesli [l] i yettwaneṭqen d [lʰ], [lʰ] deg temnađin n Ibḍac d At qeḍiəa, ma deg temnađin-nniḍen am Hizər, Ssuq letnin d Uzeffun sexdamen awal-nniḍen “leyrama”.

Takarđiwt 5: tamđawit n wawal “Loi”, gar 20 n tmnađin n tmurt n leqbayel.

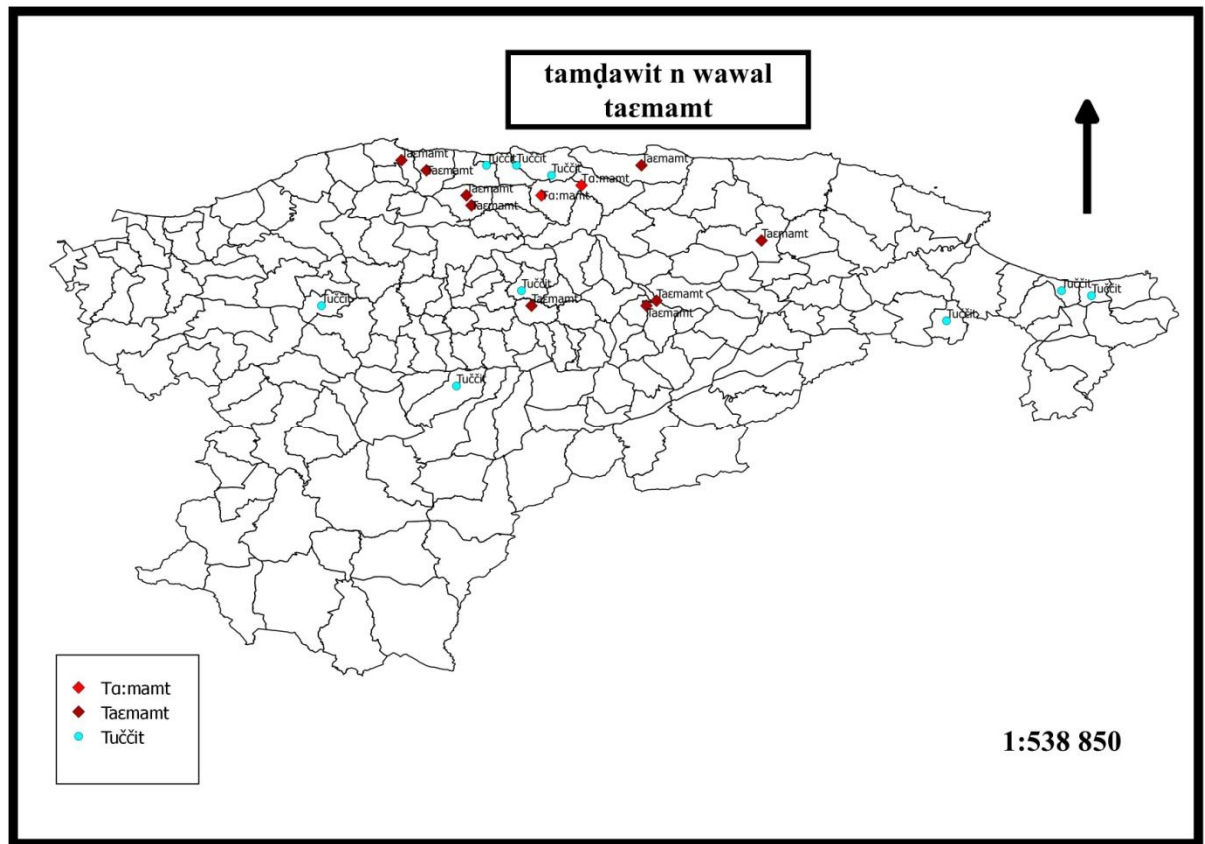
Tisegzit: di temnađin n wammud-nney sexdamen akka awal « lqanun », lamaena di kra n temnađin tella tamedawit deg wayen yerzan imesli [1].

Takarɗiwt 6: tamɗawit n wawal “partage de viande” gar 20 n temnaɗin n tmurt n leqbayel.

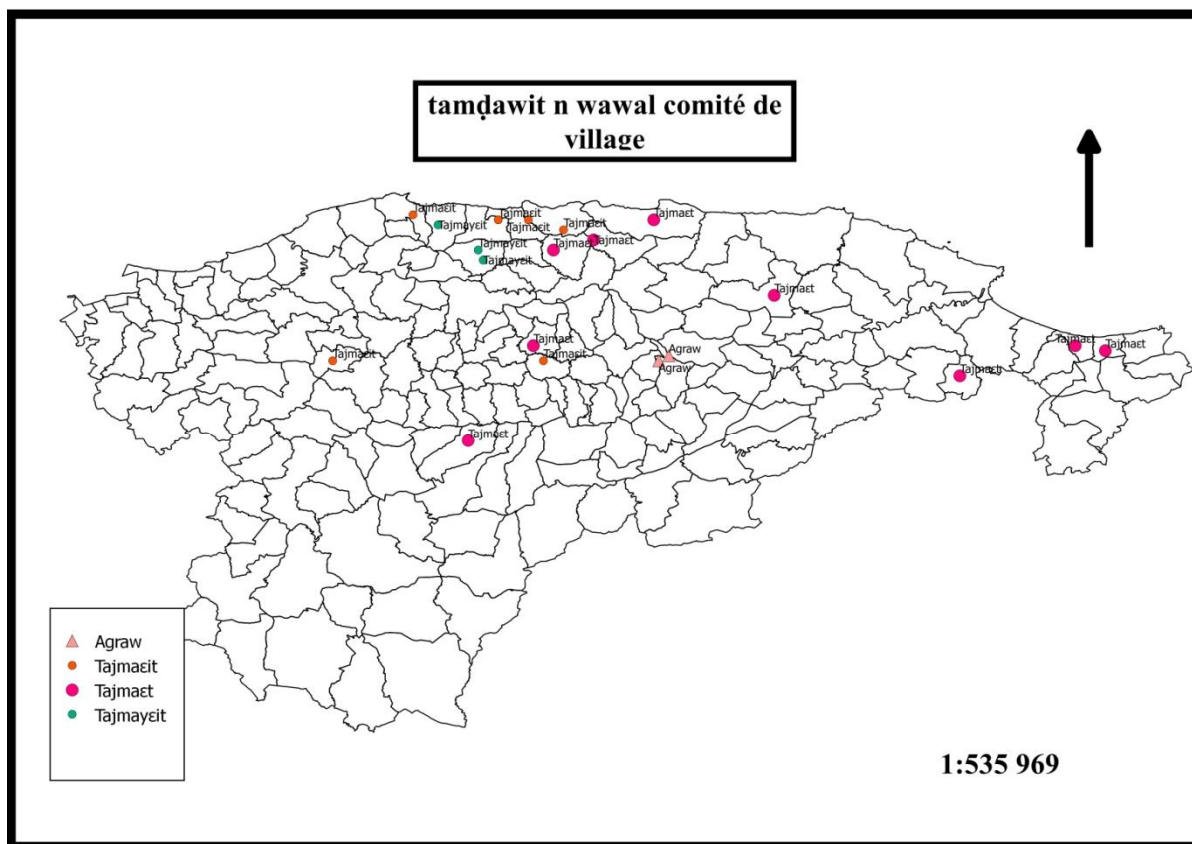
Tisegzit: yer tam n ugafa n tmurt sexdamen awal “lwziɛa”, ma deg temnaɗt n unzul sexdamen awal “timecredɗ”, akken nnufa dayen awal “”zert” yer tama n usammer deg temnaɗt n Aweqas.

Takarđiwt 7: tamedawit n wawal “Taemamet”, gar 20 n temnađin n tmurt n leqbayel.

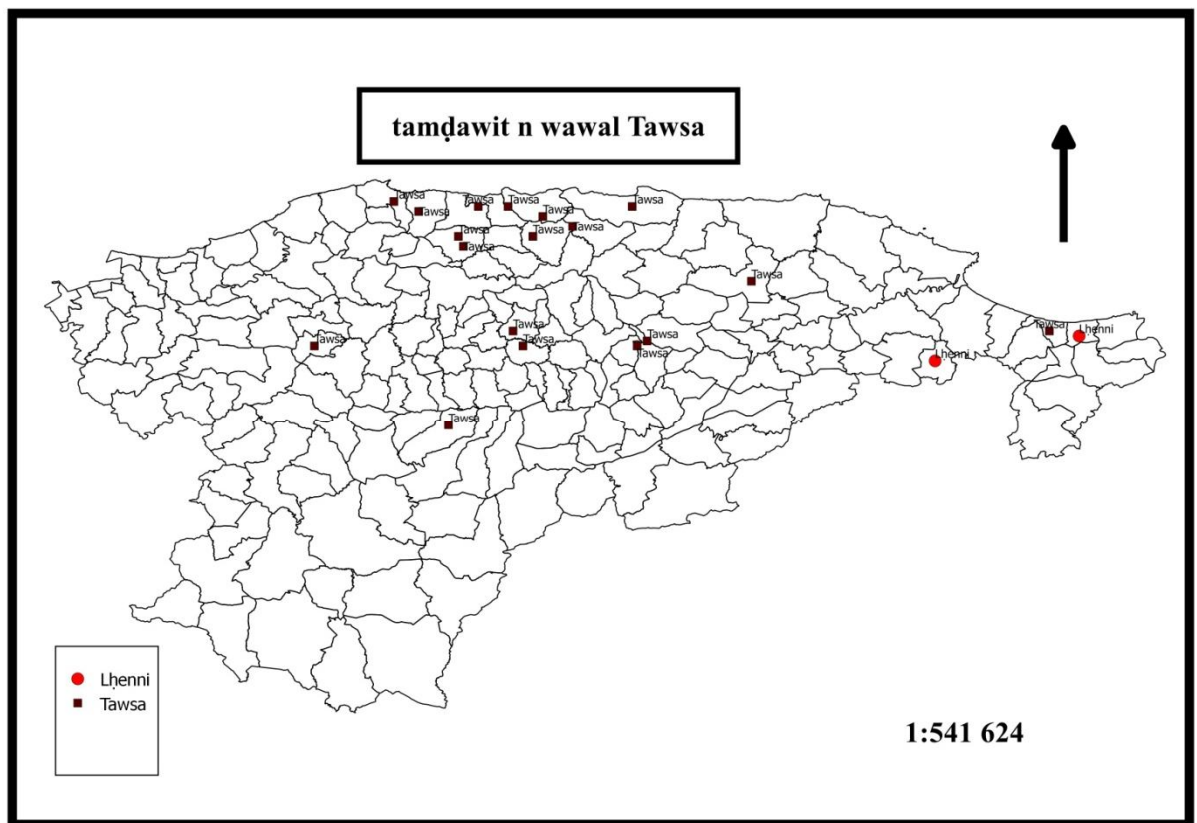
Tisegzit: di temnađin n Aefir, Ibdac, At qediea, Azeffun, Tinaqcin, Icciqer, Agni ħmed, Adekkar, Illula Umalu, Buzgen sexdamen awal “taemamet”, xas akken tella tamedawit deg wayen yerzan asentaq n imesli[ε] di temnađin n At jennad anda yettwaneṭaq d tiyri tayeẓfant[α:], ma deg temnađin-nniđen Ĥizer, Delles, Kendira, At yiraten, Aweqas, Ssuq letnin, isenağen, Laezayeb, Tizi-yenif, Taqsebt sexdamen awal “tuččit”.

Takerđiwt 8: tamđawit n wawal “Comité de village”, gar 20 n temnađin n temurt n leqbayel.

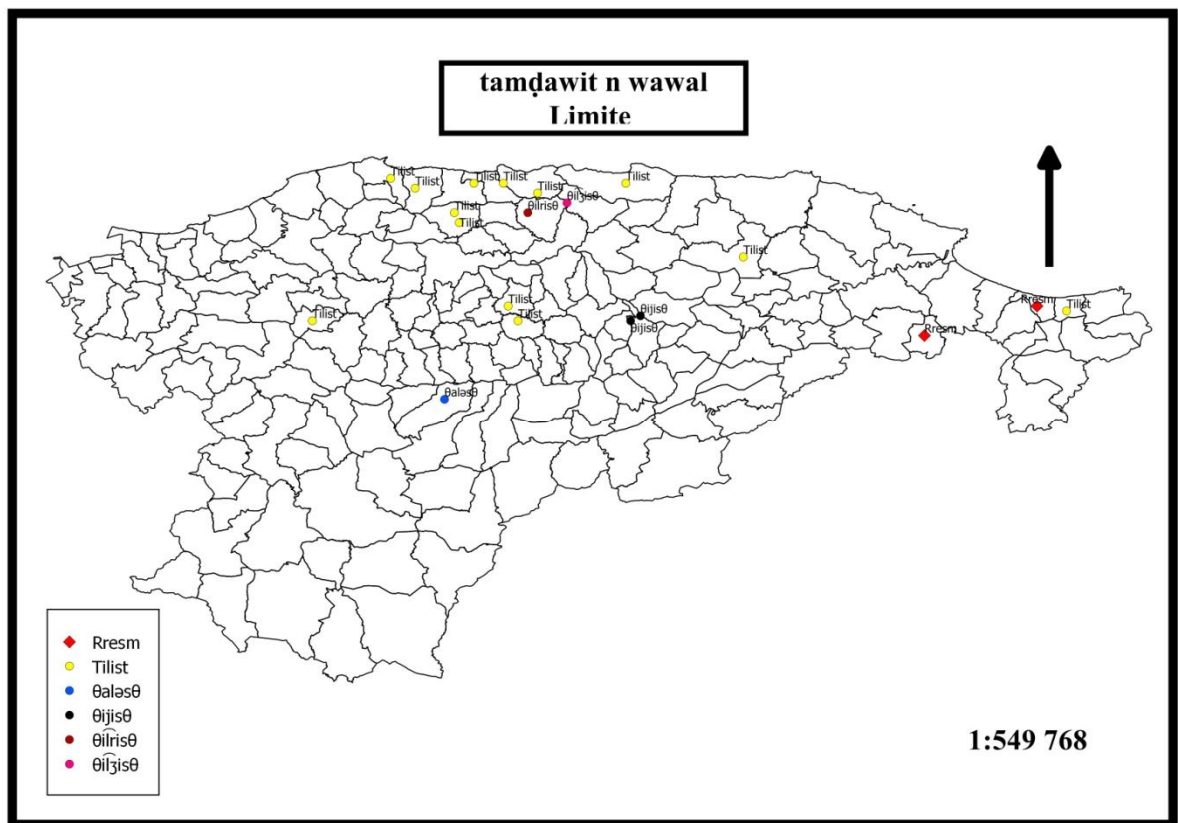
Tasegzit: awal “Comité” de village yesəa atas n tamđiwin, deg temnađin Aəfir, Iciqqr, Tinqacin sexdamen awal “tajemaeit”, deg temnađin n Tizi-yenif; Delles; Isenağen, Taqsebt, Laəzayeb, At yanni nnufa qqaren “tajemaeit”, deg Aweqas, Kendira, Ssuq letnin, Ibdac, At qeđica, Adekkar, Azeffun, At yiraten, Hizer sexdamen awal “tajemaet”, ma deg temnađin n Illula d Buzgen nnufa awal yemgaraden deg uzar yef umezwaru “Agraw”.

Takarɗiwt 9: tameɗawit n wawal “Tawsa”, gar 20 n temnaɗin n tmurt n leqbayel.

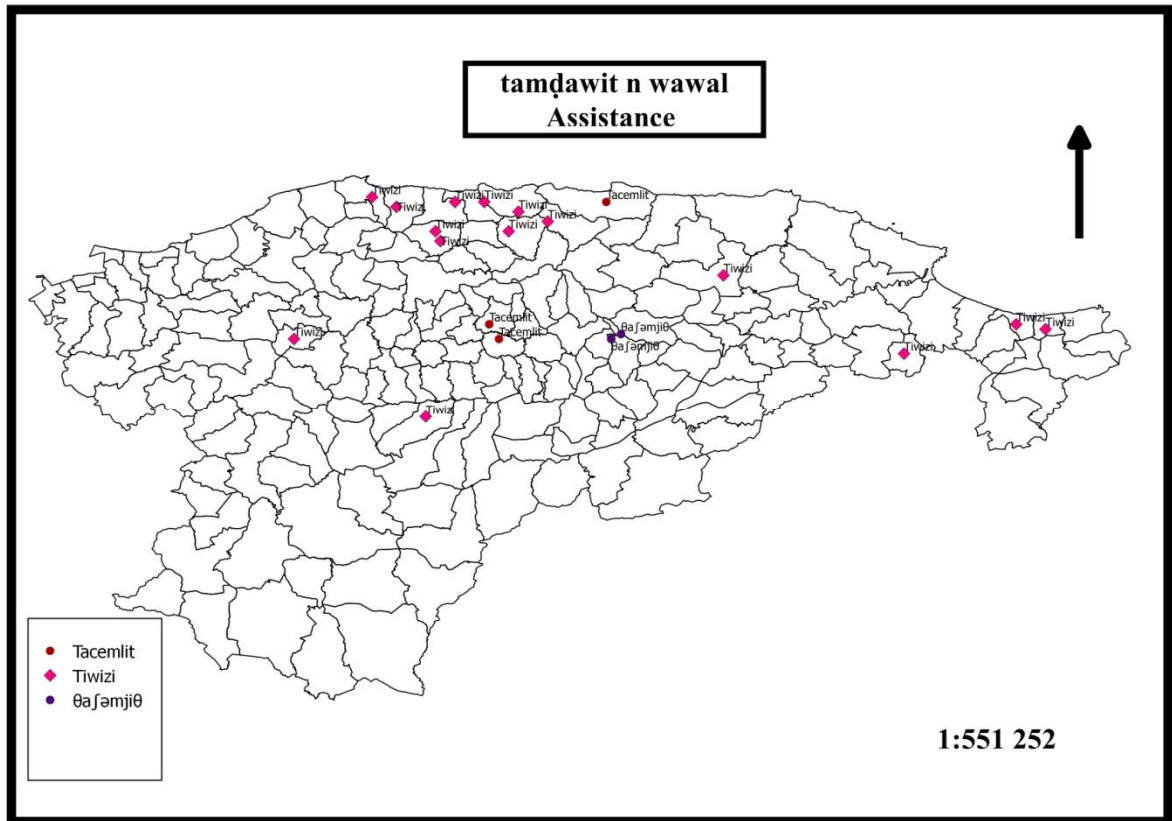
Tisegzit: di tugget n temnaɗin n umalu d usammer sexdamen awal “tawsa”, ma deg temnaɗt n Ssuq letnin d Kendira sexdamen awal “lhenni”.

Takarđiwt 10: tamedawit n wawal “Limite”, gar 20 n temnađin n tmurt n leqbayel.

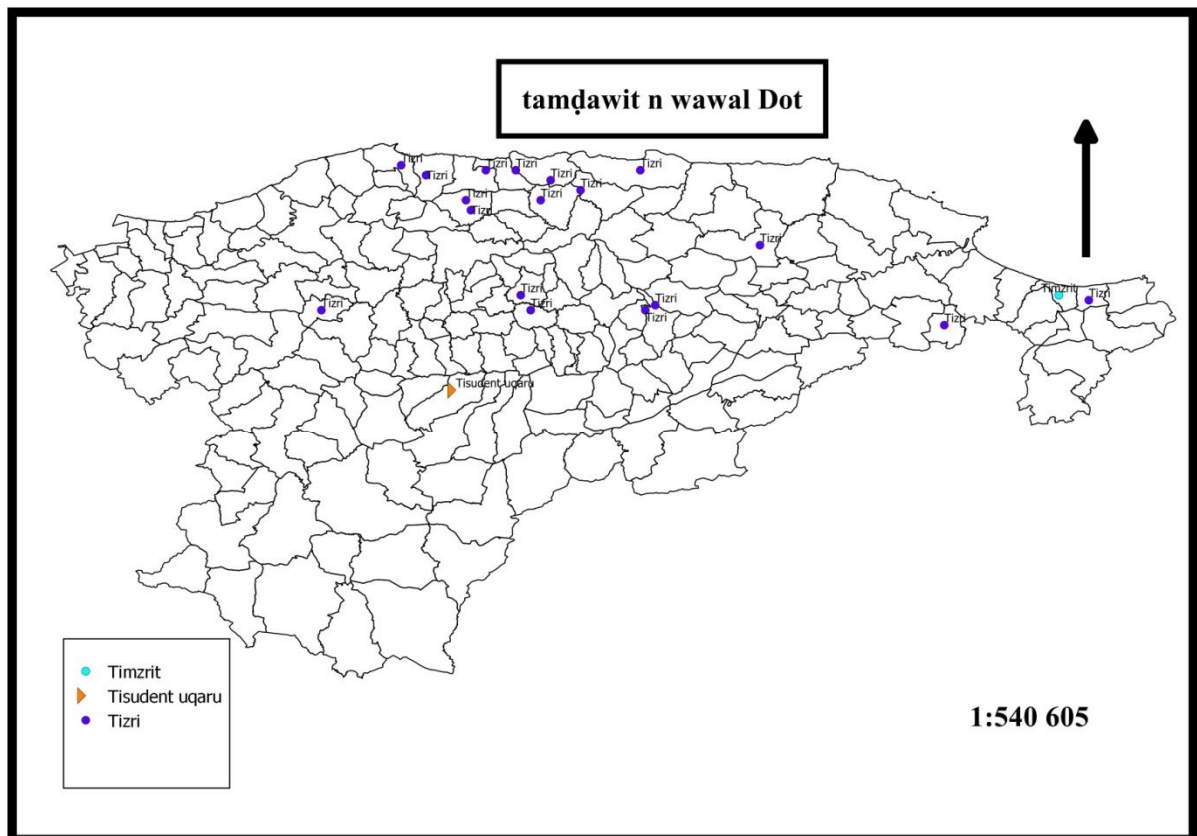
Tisegzit: awal yuggten d “tilist”, xas akken tesəa tamedawit deg wayen yerzan abddel n teyra tilist yettwanetaq tallest deg temnađt n Hizer, akken nnufa tamdawit deg temnađin n usammer am Aweqas d Kendira anda qqaren “rresem”, yemgarad uzar lamaeana izediten unamek.

Takarḍiwt 11: tamedawit n wawal “Assistance” gar 20 n temnaḍin n tmurt n leqbayel.

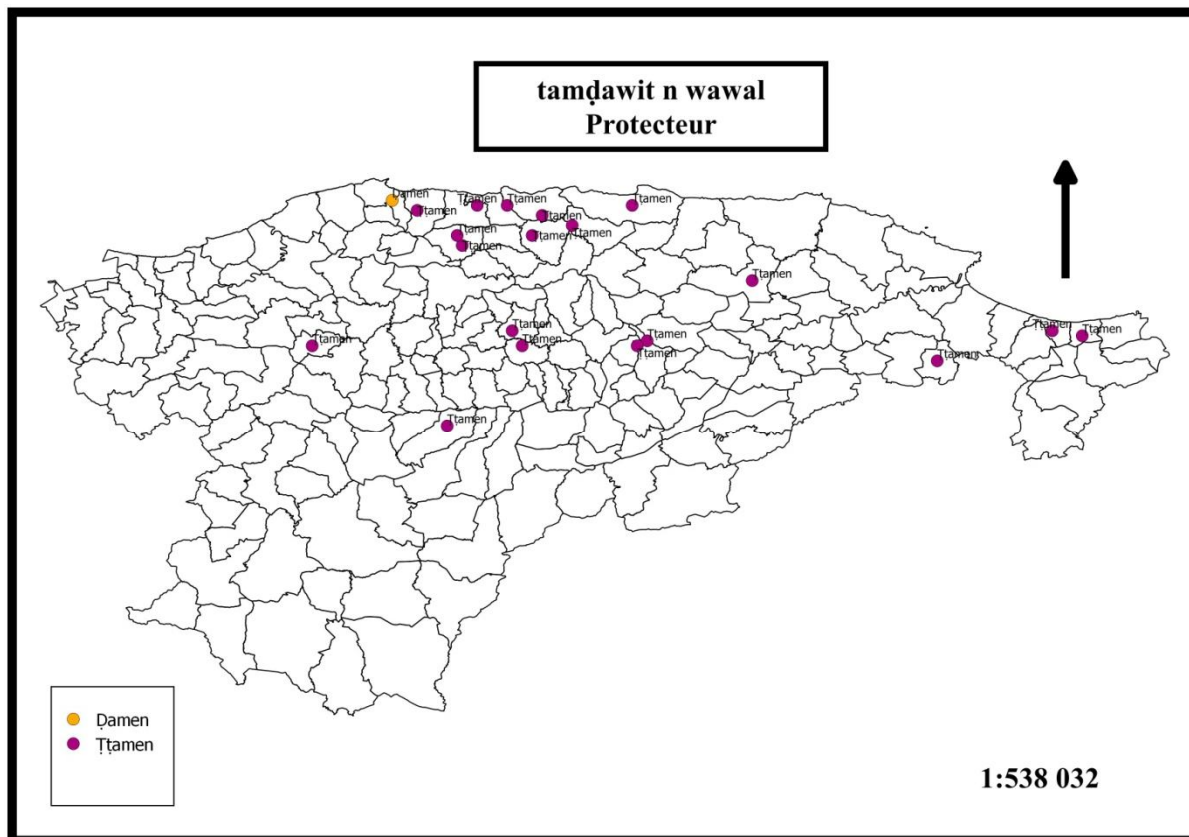
Tisegzit: ad nnaf s tugget awal “tiwizi” deg temnaḍin n Aefir, Ibdac, At qedīea, Azeffun, Tinaqcin, Icciqer, Adekkar, Tizi-yenif, Hizer, Kendira, Aweqas, Ssuq letnin, isenağen, Laezayeb, Taqsebt, Delles, ma deg temnaḍin n At yanni, At yiraten, Azeffun, Illula d Buzgen nnufa awal “tacemlit”.

Takarđiwt 12: tamedawit n wawal “Dot”, gar 20 n temnađın n tmurt n leqbayel.

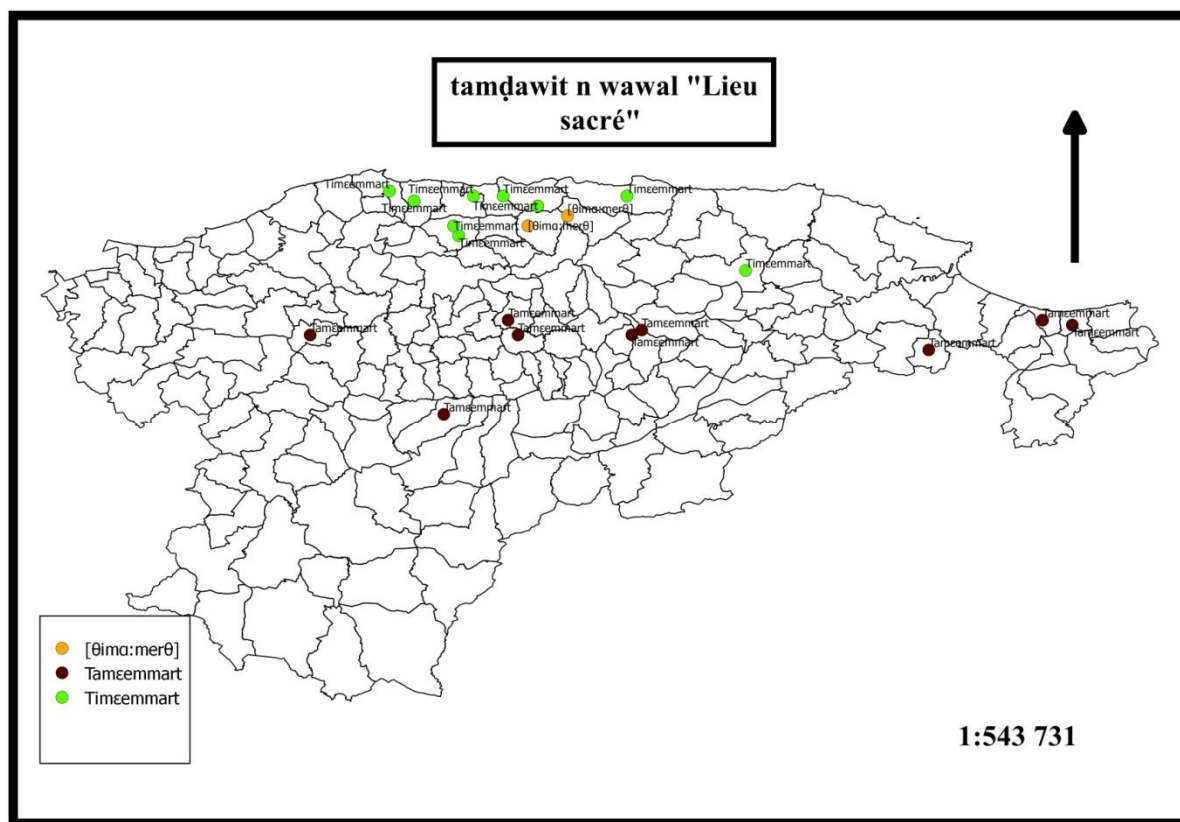
Tisegzit: di tama n ugafa n tmurt nnufa sexdamen awal (**tizeri**), yer usammer tamenadt n Uweqas tella tamedawit anda yerna imesli[m] yer wawal-agi (timzrit), ma deg unezul n tmurt deg temnađat n Hizer nnufa sexdamen awal-nniđen i yexulfen azar yef umezwaru (tisudent uqaru).

Takarđit 13: tamedawit n wawal Protecteur, gar 20 n temandın n tmurt n leqbayel.

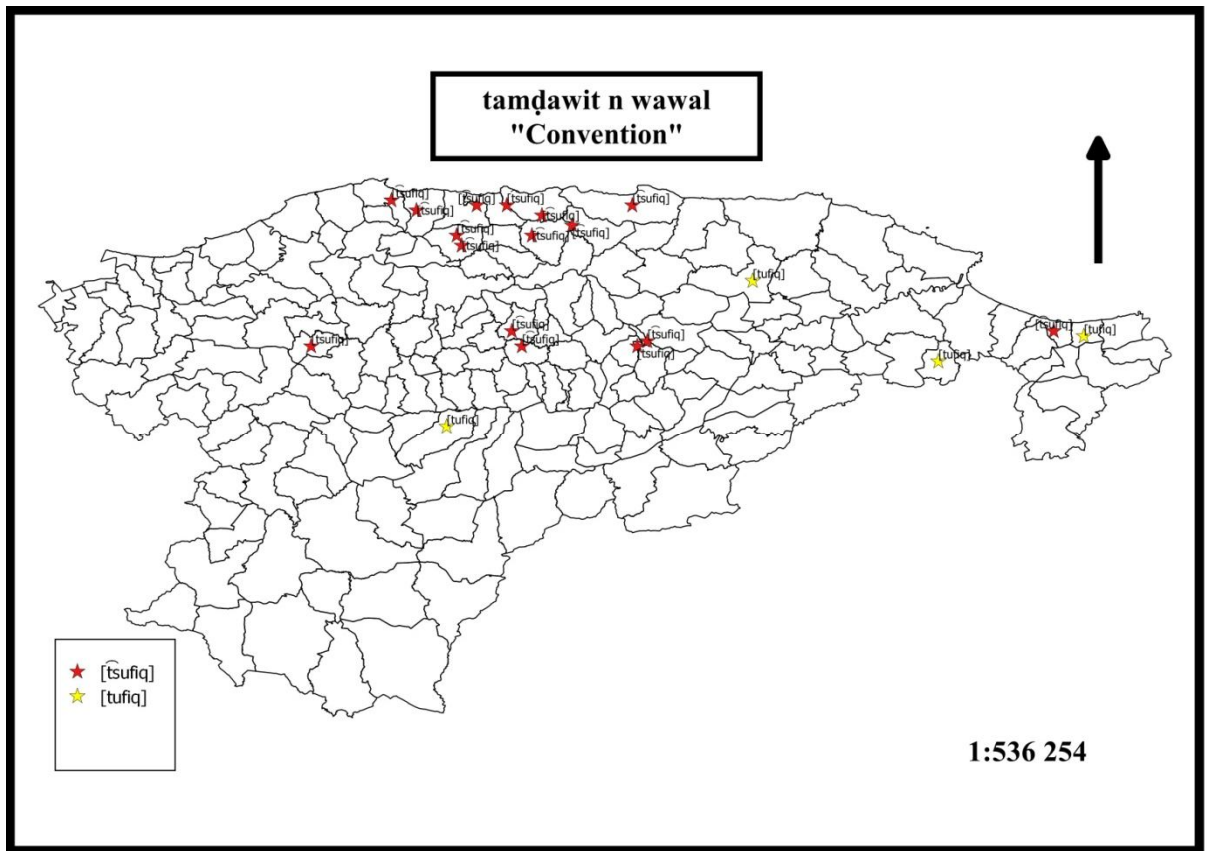
Tisegzit: awal yegten deg temnađın n wammud-nney d (ttamen), yer tama n umalu n tmurt yettwaneṭaq (damen) ibddel yimesli[d]yettwaneṭaq d [t].

Takarđiwt 14: tamđawit n wawal “lieu sacré”, gar 20 n temnađin n tmurt n leqbayel.

Tisegzit: yer tama n ugafa n tmurt yettusxdam wawal “timaemert” s temđawit n imesli [ε] deg temnađin n At jennad anda yettwanṭaq d tiyri tayeẓfant [i:], ma yer tama n unzul ad nnaf “tamaemert”, seg ugafa yer unzul tebddeḷ teyri tamzewarut n wawal [i] tuyal[a].

Takarđiwt 15: tamdawit n wawal “Convztion”, gar 20 n temnađin n tmurt n leqbayel.

Tisegzit: yer tama n ugafa d umalu n tmurt sexdamen awal ttufiq [ṭufiq], lamaena di temnađin n Hizer, Adekka, Kendira d Ssuq letnin sexdamen awal [tufiq], anda imesli [ṭ] di temnađin n ugafa d umalu yettwantaq d [t].

Ammud Tizi-yenif

Ameslyu: MUHMEDI Eumar 56iseggasen

Nekkni zik-nni **tijmuyae**, amek llant zik-nni, zik-nni mam lemaḥkama-agi, **la justis**-agi, qelil kan akka bac ad d-yehder yiwen fell-as **par ce que** zik-nni d **tijmuyae** i yefarun timsal ad tilli lemxalfa ger watematen, ger leḡiran i **leεarc** yer **laεrec**, ama yef **telisa**, ama d **aprobleme** ayen yeenan tafamilt, ayen yaenan, d **tijmuyae** i tent-ifarun, lemaḥkama-agi zik-nni tteruhun yur-s acu yef ayeg, yiwen iruh yetthewis yef wakal ney lekayed kan akka, mi sin ara d-imexalafen ur tteruhun ara, d **tijmuyae** i tent-ifarun kulci d **tijmuyae**. Zik-nni llant **ṣadaqat** lemaena **timecraḍ**, igellil isefayed seg-s **c'est-a-dire** zik-nni ur yezmir ara yiwen ad yečč, d anefaq, anefaq n ukesum, ad yenfaq yiwen akesum netta ad yečč leḡar-is ur itett ara, ur itett ara alama yezwar-d i leḡar-is ad as-imud i leḡar-is. **Tijmuyae** tesεa **un président**, byansur wumi qaren **président** n tejmaεit d netta i d **lemasul**, **tajmaεit** tesεa **les membres**, **c'est-a-dire soit disons** εecra ney tenac leeibad seklfen akk s tejmaεit-nni yella le président deg-sen, **lamin-nsen lamin n taddert** akkni qqaren **ṭṭamen**, **ṭṭamenin**, **ṭṭamenin c'est-a-dire** kul yiwen yedmen di leerc-is xater **taddaret** mexalafent tefamilin kul tafamilt tesεa **ṭṭamen**.

Amṡmuḍ 0izi-kenif:

Nekkni ziḡ nni **0izmujaṣ** aməḡ llant ziḡ nni mam lemaḥkam jagi **la justis**-agi qəlil kan akka baf adjəhdər jiwən fəlləs **par ce que** ziḡ nni tṣizmujaṣ i jəfarun 0imsal atṣillfi ləmxaləfa xar wa0əma0ən xar ləḍḗiran i **ləṣarṣ** aləṣarṣ ama **af0əliṣa** ama 0a **problème** əjən jəṣnan tafamilt əjən jəṣnan tṣizmujaṣ i0əntifarun ləmaḥkamajagi ziḡ nni tṣṣəruhun kurs əfu afəjəx jiwən iruh itsṣəḥwis afəḡal nəx ləkəkəḍ kanak mi sin adimxalafən utṣṣəruhun ara tṣizmujaṣ i0əntifarun kulṣi tṣizmujaṣ. **Zziḡ** nni llant **sadaqa0** ləmaṣna **0imṣrəṭ** iṣllil isfajədi səḡs **c'est-a-dire** ziḡ nni uəjəzmirara jiwən əḍjəṭṣṣi 0anəfaq anəfaq uḡsum əḍjənfaq jiwən əḡsum nəṭṣa əḍjəṭṣṣi ləḍḗaris uəjəṭṣ ara uəjəṭṣ ara alama jəzward gləḍḗaris asimṡud iləḍḗaris **0izmujaṣ** 0əsṣa **un président** bjansur wumiqəarən **président tṣəzmaṣi0** 0nəṭṣa i0ləmasul 0əzəmaṣi0 0əsṣa **les membres**, **c'est-a-dire soit disons** ṣəṣra nəx 0ənaṣ ləṣivaḍ səklfən akk s0əzmaṣi0 nni jəllṣ le président 0ərsən laminnsən **lamin** tṣadḍar0 akkni qəarən **ṭṭamən** **ṭṭamənin** **ṭṭamənin c'est-a-dire** kuljiwən jəḍmən iləṣaṣis xatər **0adḍar0** məxalafənt 0əfamilin kul 0afamit 0əsṣa **ṭṭamən**.

Ammud Tinqacin

Amselyu: MUWALI Wiza 57iseggasen.

Mi ara ad d-kren ad xedmen, ad nejmaen di **taddart**, mi ara xedmen leħaġa, tayawsa i lemtel ad aġen **timecređt**, **lewziġa**, mebaed ad barħen di taddart, ad asinin ass n leflan ad d-ruħem akk yer leġamae, seean leġamae, seean yiwen n **tṭamen** di taddart idmenen ittejmae-iten-id, mebaed aten-id-yejmae yer taddart-nni ad asen-yinni azekka d lejmae ad d-ruħem akk yer taddart-nni, ad asen-yinni azekka tura ad d-xelšem irkelli bac ad aġen **timecređt** ad xelšen akk kul yiwen aceħal ara d-immud win izmren ad ixleš i yiman-is win ur nezmir ara meskin ttexlišen-as, igellil ttexlišen-as, ttejamaen-d akk idrimen ur ttaġan ara win n taddart-nsen ad iqim ur isett ara akesum, ass-nni mi ara xedmen **timecređt** ilaq ameybun ad yečč, amrkanti ad yečč, *obliger*, ur zemiren ara ad ġġen yiwen ur isett ara, xas ur isei ara ad ixeleš ad as-xelšen.

Mebaed diġent tella aneda imtel ad d-yekker umenuy di taddart ney ur ttemlaein ara ney acu mebaed ad d-ruħ **tejmayeit** n taddart, xater seun **leqal** baemada, waħed xemsa ney seta ney sebċa ney aceħal xedmen, mebaed ad ruħen yer **leqal**-nni ad cetkin ad asen-innin felan akked felan ur ttemlaein ara, asen-isiwel, asen-siwlen yer **tejmayeit**, acu n sebba yef ur ttemlaein ara, ma yef **tilist** ney yef umenuy ney acu, mebaed ad weten amek ara aten-saedlen, aten-saedlen ilaq ad edlen, mebaed ur ttekaren i **tejmayeit**-nni alama mesamahen, d tagi i d **tajmayeit n leqbayel normalement**, ur ttaġan ara yiwen ad imeqlae akked wayed, ur ttaġan ara yiwen.

Tura imi im-d-nniy tajmayeit-agi ur am-d-kemlay ara, mi im-d-nniy tura **lewziġa**-agi, i lemtel tteruħen *la famille* d **iderman** kul yiwen isemi-is *la famille*-ines, tadrunt-is, laemum-is, **taxarubt-nsen**, amek i d-tekker **taxarubt-nsen**, *après* kul yiwen ad d-sbedden yiwen n **tṭamen** deg-s, ilaq ad yilli yiwen ara at-iħkmen, akka i xedmen at zik, ma tella **lewziġa** deya ad as-siwlen kan i wina, ma yella leħaġa umenuy deya ad as-siwlen i win wukud inuy deg udrum-is **toujours** ilaq ad yilli yiwen, ilaq kul yiwen ad yehkem **adrum**-is, ceyul d aħekam iten-iħkem mi ttemcawaren, akka-agi, aka am nekni, dagi ad d-kren azaar-nsen, **taxarubt-nsen**, amek i d-kren yiwet n lekunya mebaed mi ara tilli leħaġa ger-asen ad d-ttefen kan yiwen **ujemayeit** i lemtel llant rebċa n **tewaculin**, ama rebċa ney xemsa n **tewaculin** ad innin kan i wejmayeit-nni kul yiwen ad d-yejmae adrum-is, illa umenuy tteruħun ttaran-d ttar, ilaq ad nejmaen, d ijmuyae ara tt-iferun, tajmaet n tenac, ilaq mekul taddart ad d-tefk tenac n leebad.

zik tella *la famille* itteedi wawal-nsen, taqciat ad d-kerr di taddart xeqbent di taddart, ur ilaq ara ad att-*dipacé* akken ad as-tini ad yelbay leflanteg ilaq ad d-assent kifkif di leqdyan, axater zik, tura akka, **lešdaq**, šafi ad d-ikker **leqal**-nni ad as-yinni akken tewwi yelli-s igellil ara tawwi yelli-s umarkanti, kifkif, *normalment* ilaq kifkif, aken tewwi yelli-s-agi n wagi yesċan ara tawwi yelli-s n win ur nesei ara, xedment d **leqanun**, akken ara tawwi tin yesċan ara tawwi tin ur nesei ara... meħsub mi ara

asen-fken taqcict, ad d-awwin **ccix**, wina wina s tidett ttaken **tuččit**, imaena ur ttaken ara xila, tura i lemtel ad d-yass unexdab yer teqcict ad ferun awal ad d-yawwi **ccix** ad yren **lefatiha**, mebaed ad d-yekker bab n uqcic-nni, aqeli nebey-aken i **nesba**, beyiy ad awwi yelli-k i mmi leflani, ma yeqbel ad d-yinni imiren, ma ur yeqbil ara ad d-yinni imiren, mebaed ad d-yekkes qaren-as **taemmamet**, ad d-yekkes iderimen ad isers yef tabla ad as-yinni i bab n teqcict-nni kess a mmi azzal n **taemmamet** tettalased, **tuččit** n teqcict, n yelli-k i lehllal, yella wanda qqaren diy **tizri**

Amṡmuḍ θinqaḡin:

[Mad krən aḍxəḍmən aḍnəzmaḡən **iḥaddarθ** maxəḍmən lḥadṡa θakawsa iləməθəl aḍakən **θimḡrət ləwziḡa**, məbaḡd aḍvarḥən iḥaddarθ asinṡin ass ləflani adruḥəm akḲ arləḍṡamḡ, səḡan ləḍṡamḡ səḡan jiwən **ḡḡamən** iḥaddarθ idəmnən itsḡsəzmaḡiθənid məbaḡd aḥənid izmaḡ arḥaddarθ asənjinṡi azəkḲa ḍləzmaḡ adruḥəm akḲ arḥaddarθ nṡi aḍ asənjinṡi azəkḲa θura adxəlsəm irkuli baḡ adakən timḡrət aḍxəlsən akḲ kul jiwən aḡəḥal adimṡmud win izəmrən aḍixləs ijimanis winunzmir ara məskin tsḡsəxlisənas iwəllil tsḡsəxlisənas tsḡsəzmaḡənd akḲ idrimən uzəmirənara aḍḍṡən jiwən tḡaddarθnsən aḍiqim uḡəstḡ ara aḡsum asḡ nṡi maxəḍmən θimḡrət ilaq aməkvun aḍḡətḡḡ amarkanti aḍḡətḡḡ **obliger** uzmirənara aḍḍṡən jiwən uḡəstḡara xas uḡəsḡara aḍixləs asxəlsən.

Məbaḡd ḍikənt θəllḡ anda imθəl adḡəkḲər umənuk iḥaddarθ utsḡsəmlaḡin ara nəḲ aḡu məbaḡd adruḥ θəzmaḡiθ tḡaddarθ xatər səḡun **ləsqal** baḡmaḍa wahəḍ xəmsa nəḲ stḡa nəḲ səvḡa nəḲ aḡəḥal xəḍḍmən məbaḡd adruḥən arləḡqal nṡi aḍḡəθḡin asəninnṡin fəlan akḲəḍ fəlanutsḡsəmlaḡinara asənsiwlən asənsiwlən arḥəzmaḡiθ aḡunsəba afutsḡsəmlaḡinara maf **θilisθ** nəḲ af umənuk nəḲ aḡu məbaḡd aḍwəθən aməḡ aḥənsaḡḍlən aḥənsaḡḍlən ilaq aḍḡḍlən məbaḡd utsḡsəkarən i θəzmaḡiθ nṡi alama məsaməḥən tsəḡi itsəzmaḡiθ lḡəqvajəl **normalement**, utsḡsadṡan ara jiwən aḍimqəlaḡ akḲəḍwajəḍ utsḡsadṡan ara jiwən.

θura imimdnṡiθ θəzmaḡiθagi umdkəmlakara mimdnṡiθ θura ləwziḡajagi iləməθəl tsḡsərḥun **la famille** ḍiḍrəman kul jiwən isəmis **la famille** inəs θaḍrumθis laḡmumis θaxaruvθnsən aməḡ idkər θəxaruvθnsən **après** kul jiwən adsvḍḍən jiwən ḡḡamən ḍəḡs ilaq aḍḡillṡi jiwən aḥiḥkmən akḲa ixəḍmən aḥziḡ maḥəllḡa ləwziḡa ḍəḡa aḍsiwlən kan iwina majəllḡa lḥadṡa umnuk ḍəḡa assiwlən iwina ukuḍ innuk ɾ^wuḍrumis **toujours** ilaq aḍḡillṡi jiwən ilaq kul jiwən aḍḡəḥkəm aḍrumis ḡəkul ḍaḥəkam iḥəniḥkəm mi tsḡsəmfawarən akḲagi akam nukni ḍagi adkrən azarnsən θaxaruvəθnsən aməḡ idkrən jiwəθ ləkunja məbaḡd mara θillṡi lḥadṡa ɾarasən ad ḡəfən kan jiwən uzəmaḡiθ iləməθəl llənt rəvḡa təwəḡulin ama rəvḡa nəḲ xəmsa təwəḡulin aḍinnṡin kan i wəzmaḡiθ nṡi kul jiwən aḍḡəzmaḡ aḍrumis illḡa umənuk tsḡsərḥun tsḡsarand tsḡar ilaq aḍnəzmaḡən ḍizmuḡaḡ atḡifrun θəzəmaḡθ ntḡaḡ ilaq məkul θaddarθ aḍəfk θənaḡ ləḡivaḍ.

Ziḡ θəllḡ **la famille** itsḡsəḡdi wawalnən θaqḡiθ adkər iḥaddarθ xəḍvəntḡ iḥaddarθ uḡəlaqara atḡ **dipacé** akḲən asḥini aḍḡəlvəḲ ləflantəḡa ilaq ad asənt kifkif ḍiləqḍjan axatər ziḡ θura akḲa ləsḍaq safi adikḲər ləḡqal nṡi asḡini akḲən θəbḡ^wi ḡəllṡis

umarkanti kifkif *normalment* ilaq kifkif akən θəbṭ^{wi} jəlṯisagi b^wagi jəsʕan aθawi jəlṯis b^win unəsʕara xəðmənt ɖləqanun akkən aθawi θin jəsʕan aθawi θinunəsʕijara...məhsuv masənfkən θaqʕijθ adawin ʃʃix wina wina s θiðəts tsʕsakən θutʃijθ imafna utʕʕsakənara xila θura iləmθəl adjasʕ unəxḏav arθəqʕijθ adfrun awal adjawi ʃʃix aḏkrən ləfatihə məbaʕd adjəkṭər vava b^wuqʕij nni aqəli nəvəkən i nəsva vəkik aḏawik jəlṯix inmi ləflani ma jəqvəl adjinni imirən mujəqvilara adjinni imirən məbaʕd adjəkṭəs qḏarənas θafmṯmaməθ adjəkṭəs iḏrimən aḏisarəs af tavalə asjinni i vava təqʕijθ nni kəsʕ a mmi azzal taʕmaməθ θətsʕsalasəḏ θutʃijθ təqʕijθ njəlṯix i ləhlṯəl jəlṯa wanda qḏarən ḏik θizri.]

Ammud Icciqer

Amselyu MAËUCHI Mouhand 82 iseggasen.

Nekkni dagi zik-nni **taddart** iciqer, tella nekwa maëuc, belhsen, miṭahri, laezizi, d **leqbayel**, yiwet n **texarubt-nney**, yella ben nabbi d **imerabden**..., nekkni llan rebea n **les famille** d leqbayel di taddart iciqer, d **iderma**, ittusma amek nefraq nekwa, acu **les** laezizi akked belhsen yiwet n **texrubet-nsen**, acu ferqen nekwa asema i d-ædda fransa bac ad texdem **l'état civil** şafî tefraq akken i d-inṭaq leebd ad tesars akken, ... **leæarc**, **taqbilet**, tina ur tt-id-leḥiqay ara nekk zik i teqbilt yer tayed..., **tiwizi** zik, zik **d'accord** zik xeddmnen tiwizi uzmmeur, tiwizi n teyarza, ad ddun imenqacen, ad ddunt teyugiwin, ad sutren tayuga ad iddu ufelaḥ att-yettef...

Yella **lamin**, **tṭamen**, mi ar ayeṇ **lewziæa**, mekul **adrum** ad yesæu **tṭamen** ad yedmen adrum-is, lewziæa farqent d tiyugiwin, yur-k **lwaæda**, imerabden mi ara yaṇ leweeda d **itarasen**, yef itarasen i tt-farqen.... **Leqanun n taddart** zik xeddmnen **ttufiq**, xeddmnen iberdan, xeddmnen aman... win ixdem lḥaḡa yugi ad yesteref s taddart at-suffeyen i **ttufiq**, ma d leḥaq.... A wi win **enter la famille ttar**, izmer leæabd ur d-ihder ara, ur d-yeqqar ara ad d-rrey **ttar**...ttenayen yef **leḥarma**, ma yef **leḥarma** ilaq d timeryiwet ara at-sreyen... **leqyad** d imerabden akk, nesæa **suq**, ittexliş **amakas**, amekan ad at-xlseḍ, ad iæddi umakas attexleseḍ, **tabezart** akken i as-yehwa i **lamin**, **lamin** lewaqt-nni, d **lamin** ur yettxliş ara **tabezart** ma yebya ad am-**marquer** aqjun attexlseḍ xas ur tesseḍ ara, qqaren-d zik, zik ttenayen i **şef** yer wayeḍ leqbayel.

Amṡmuḍ ifiqer

[nekḥni ḍagizix **ṮadḍarṮ** ifiqer Ṯællā nekwa maşuş belhsen mithri lazizi warti ḍleqvajel jiwæṮ **ttæxaruvṮnnæ** jellā benabi ḍimæravḍen llān limḥal ḍimæravḍen...nekḥni llān rævşallifami kan llæqvajel ḍiṮadḍarṮ ifiqer ḍiḍerma itsṡsusma akæn næfraḡ nekwa aşu lilazizi akḥæḍ belhsen jiwæṮ **ttæxaruvṮnsen** aşu farqæn nekwa asmidşæddā fransa baş atsṡşæxḍem litasifil safi Ṯæfraḡ akḥidintaḡ lævḍ aşşarsæn akḥæn ih **læ:rş** **Ṯaqvilt** Ṯina ur tsṡsidlæḥiqæ ara nekḥ zix i **Ṯæqvilt** ar Ṯajæḍ...**Ṯiwizi** zix zix dakur zix xæddmæn Ṯiwizi uzæmmur Ṯiwizitæjarza aḍddun imænqafæn aḍddunæt Ṯæjugiwin aḍsuṮræḍ Ṯajuga aḍiddu ufælahnni atsṡsitæf...jellā **lamin** **ttæmæn** marakæn **læwzişæ** mekul **adrum** aḍisşu **ttæmæn** aḍidmæn aḍrumis farqæn **tsṡjugiwin** kury **læwæ:ḍæ** imærvḍen marakæn **læwæ:ḍæ** afiṮarasæn itsṡşæfarqæn aḍḥæsvæn iṮarasæn aḍḥæsvæn mekul**axxam** aşḥal iṮarasæn illān...leqanṡuntadḍarṮ zix xæddmæn tsufiq xæddmæn ivarḍan xæddmæn aman...winjæxḍem lḥadza jugi aḍisṮæ:ræş şṮadḍarṮ aṮsuffæksen sit**tsufiq** maḍlḥaq...iṡ wi winuntær lafami **tsṡsar** adirṡ tsṡsar izmær læşavd udiḥdærara udiqqarara adærṡak tsṡsar...af**læhurma** maf**læhurma** ilaq tsṡmaræwiæṮ aṮæsæræn...**læqjaḍ** ḍimæravḍen akḥ...**ssuq**, tsṡşæxlisen **amakas** amækanṡi atsṡşæxlæşæt...aḍjadḍi umakas atsṡşæxlæşæt **iṮavzarṮ** akḥæn isjæhwa **ilamin** **lamin** læwaqṮnni itsṡşæxlisara ḍlamin itsṡşæxlisara ṮavæzarṮ...qqarænd zix **Ṯaqvilt**, **læ:rş** arwajæḍ...mi zix zix tsṡşænækæn **isæf** arwajæḍ b^wajæḡærasæn læqvajel...]

Ammud Ibdac :

Amselyu : TAHNUT Dahbya 60ans

Tura ad d-nezwir **tawacult n uxxam**, leqbayel amek tteiccin sehab zik, ad yilli bab n uxxam, llal-is, tameṭṭut-is akked umeyar-is, ad selhuyen axxam-nsen, ad tteḍebiren akk fell-as, **ameyar** ad yettḍebir akk yef leswaq n berra, **tameyart** tettḍebir yef leswaq n teslatin-is, yef ceṭul n **uxxam** acu ar xedment, acu ar sewwent, acu ar xedment deg uxxam d wina I d aqarruy n uxxam, ameyar ad yettili d aqarruy n uxxam tameyart diy ad tilli d aqarruy n uxxam dixel n uxxam, ameyar ad yettḍebir I lesswaq n berra, ceṭul n berra, akk n waraw-is, ama d tafelaḥet-is acu ara xedmen, ama, akka ixedmen sehab n zik, imir ameyar mi ara yimṭur, dayen ur izemir ara dayen iecya, ad yefk ssuq immi-s ameqran at-ikmel netta d yemma-s.

Imir ad d-nnuṭal yer **taddart**, taddart texdem-it-id **tejmaet**, **idрма n taddart** amedya akk akagi sin, seta iderma, ney waḥed sebḥa ayen illan i taddart, kul taddart aceḥal tesḥa taddart, llant tudrin yesḥan sebḥa iderma, llant tudrin yesḥan seta, kul taddart ayen din, imir ad yilli diy **ṭṭamen n taddart**, wina ad yettḥef akk taddart kamel ad ttisleḥuy, **ṭṭewamen n taddart** imir ad d-yilli diy deg-s **ṭṭewamen n udrum**, imir kul adrum ad d-yefk abeḥad n yergazen yellan akka d **amusnaw**, yesn amek ar iselḥu, ad at-id-fken udrum-nni, ad yettḥef adrum-is at-iselḥuy, ad xedmen **lejmae n taddart**, mi ar tilli ad xedmen lḥaḡa di taddart, mi ara illin beyan ad xedmen leḥaḡa di taddart, ad xedmen ama d timeqbart, ama d abrid,(....), ad xedmen fell-as lejmae, ad nejmaen at taddart ad d-fekken akk s wayes ara xedmen, ad d-fken ama s ifasen-nsen, s iṣurdiyen-nsen, ad ttenjemaen acu ayen ixuṣen akk i taddart ad ferun akk uguren n taddart-nsen, ma di **lewziæa** deṭa ad xedmen akken **lejmae n tewzaet**, mi qrib d leeid ad ibarah **uqaruy n taddart**, « nejmaet ay at taddart ad terḥem », ad d-ruḥen yer lejmae, tura mi ara d-barḥen yezmer ad d-ibarah **ccix-nni** yezmer ad d-ibarah **ṭṭamen-nni** n taddart, d wina ara yesiwlen i wat n taddart ad d-nejmaen, **ccix-nni** ney ṭṭamen n taddart, **aqaru n taddart**, imir ad mecawaren amek ara d-ayen **tawezaet**, ad d-ayen **lewziæa**, ad d-yefk imir ṭṭamen-nni, ad d-fken ṭṭewamen-nni n udrum, win iseean aṣurdi at-id-yefk xas mačči d taddart, ur d-ttaken ara at taddart ttirni, win iseean aṣurdi ad isewaḡ ad d-yay lemal-nni, iejmiyen s wayes ara xedmen lewziæa(....), ad ḥesben aceḥal igelliyeen n taddart aceḥal illan deg udrum wid-ak ad asen-farqen baṭṭel aten-id-**marquer**, asen-farqen, llan wid iqqaren tixxamin, llan wid iqqaren **tiryalin** (...), wid iseean ad xelṣen **timcredṭ**, wid ur nesḥi ara ad ččen kan d taddart ara ixelṣen s **lewæadi-nni** i d-ttejmaen yer leḡamae, imir taddart tesḥa **leṣqal n taddart** islḥuyen taddart xedmen **tajemaet**, ama mi ara yilli tella **tillis**, ama ara tilli yella lemxilaf, mi ara yilli mexalafen akka yef tellisa, wid ara yebḍun akkal, win izaden tillis i wayed(...) ad tectkiḍ yer **leṣqal n taddart**, ma d wid-nni ineqqen **timgraḍ**, sehab zik mi ar naṭen llan wid i ttaweden yer temgreḍṭ, sehab zik xas d **leḥarema** kan akka-agi, ma yeks wabeḥad **leḥarema** yef wayed, ney

yef **uxxam** n wabeaḍ ad inney **tamegreḍt** fell-as, leharema tettawi-d timegraḍ, seḥab zik ur seēin ara, adrum-is ad d-arren **ttar** ur ttesmiḥen ara, ulac semah(...) dayemi i asen-qqaren seḥab n leqbayel zaema ceyul waeren seēan melih tirugza, seēan ur ttesmiḥen ara yef leharema-n sen ney **leqder-n sen**, imir win akken yenyan(...) ma yugad ad d-yuyal deg-s ttar ad yerwel yer **leāarc** deg wadeg ur at-sinnen ara, ad yefk **lefdi**(...) tura ma yella wanda zemren ad meṣlahen ad yefk lefdi yerna ad nejmaēen ad zellun arum, ad izellu ad yefk arum ad isečč taddart, ad isečč **timamerin**, ad isečč ad d-nejmaēen, ad d-jemeen timamerin ad fken **lexwan** ad fken ad seqqarben ad fken duēa dayen awin ara d-yarren ttar, awin ara d-irfedden awal,...) imir ad d-jemeen timamerin, ad d-jemeen **tirifin** ney amek i asent-qqaren seḥab n zik kul timamert ad d-tawid deg-s **lexwan** ad d-tawid **ttelba** ad att-tesnsed attezluḍ arum ad tesdqed (...), win iddan **leqanun n taddart** ad as-xedmen **lexṭiya**, at-suffeyen di **tufiq** n taddart, ma yexulf leqanun n taddart, xas illa wacu it-yuyen ur at-tteslik ara taddart (...).

Imir ad d-tuyled yer win a nezwaḡ, amek ggant **lawayed**, wagi d tin lawayed diyent, mi ara yezweḡ wabeaḍad d-yexdeb ad izweḡ ilaq, llan **curuṭ-nni** n seḥab zik maḍi qqaren-as **tamamet**, ad tefked tamamet, bab n yisli ad as-yefk i baba-s n teqcict lḥeq n tamamet, ayen ara yay d leftta i yelli-s ara yay zama **leṣdaq-nni** akken i as-qqaren, ad yay lebsa i teslit, yerna ad yernu ad yefk imir ameyuqen, qqaren-as ameyuqen, ad tefked ameyuqen, ad tefked tasmert n uzger ad tarnuḍ aqentar n uwren,...).

Anṡmuḍ Ivēḍaf :

[θura adnəzwir iθəwafuttb^uuxxam ləqvajəl aməx tsʔsəʃijin səhəvnziḡ aḍjillī vavb^uuxxam llālis θaməttuθis akkəduməkaris aḍsəlhujən axxamnsən aḍtəbirən akk fəllās **aməkar** aḍtəbir akk aflʔəsswaq nbarā **θaməkarθ** atʔsətbir aflʔəsswaq θəslʔəθinis afʔəkul^buxxam afuaxədmənt afuasəb^uunət afuaxədmənt g^uuxxam ḍwin iḍaqarub^uuxxam aməkarⁿⁿⁱ aḍjillī ḍaqarub^uuxxam θaməkarθ ḍik ḍaqarub^uuxxam ḍaxəlb^uuxxam aməkar aḍittəbir ilʔəsswaq nbarā ajəninan ʃəkulⁿnbarā akk b^uurawis ama tsəfləhəθis afuaxədmən ama akagixəddmən səhəvnziḡ, imir aməkar marjimkur ḍajən izəmirara ḍajən ja:ja aḍifək **səuq** inṡmis, nṡmis **aməqran** aθikməl nətsə ḍjəmnās imir adnṡukal^ʔ ḍik ar**θaddarθ** iθaddarθ θəxdəmitsid ḍik **θəzəmaʃθ** i**ḍərmat**iθaddarθ atʔətfəd g^uuməḍja akkagi sin sətʔtsa iḍərma nəx wəhəd səvʃa ajən illān iθaddarθ kul θaddarθ afəḥal θəʃa i**ḍərma** llānt **θudrin** isəʃan səvʃa iḍərma llānt θudrin isəʃan sətʔtsa kul θaddarθ ajən ḍin imir aḍjillī ḍik tʔaməntiθaddarθ win aḍittəf akkθaddarθ kaməl atʔtsisəlhuj tʔəwaməntiθaddarθ ḍik aḍjillī ḍəgs tʔəwamənbuḍrum imir kul**ḍrum** aḍjəfk**amusnaw** jəsən aməx ajəsłhu atidfkən uḍrumnṡi aḍjətfəd aḍrumis atisləhuj atisləhuj aḍxədmən ləzmaʃtiθaddarθ marθijjī aḍxədmən lḥadʒa iθaddarθ marijjīn vəkən aḍxədmən lḥadʒa iθaddarθ aḍxədmən ama tsimqvarθ ama ḍavriḍ aḍxədmən avriḍ aḍxədmən ajən akk axədmən iθaddarθ ajən akk iθənitsəxasan aḍxədmən fəllās ləzmaʃ adnəzmaʃən akk aḍtsəddarθ adfkən akk swajəs axədmən adfkən sifəsənnən sisurdiḡənnən aḍtsəzəmaʃən afu ajən ixusən

akk iðaddarþ aðfrun akk uguræntfaddarþnsen mil⁵wzisa ðæka akkænmi aðxæddmæn akkæn læzmaſtſwzaſæþ miqriv ðlæſið adivarah uqarujtfaddarþ næzmaſæþ ajaþtsaddarþ atſærvhæm adruhæn akk arlæzmaſ þura mardvarhæn arlæzmaſ jæzmær adivarah **ffixnni** jæzmær adivarah ffamænittfaddarþ ðwina ajæsiwlæn ijaþtsaddarþ adnæzmaſæn **ffixnni** næk tamæntfaddarþ aqaruttfaddarþ imir aðmæſawaræn akk amæxa dakæn þawæzaſþnni adakæn læwzisa adfkæn akk imir ffamænmi aðifæk ffæwamænrib⁷uðrum, winiſæſan aſurdiaþidjæfk xas maſſi daþtsſaddarþ udtſſakænara aþtsſaddarþ tſirni winiſæwqæn aðdjæk læmalnni izæmi swajæs axæðmæn læwzisa imir mælmizæjan læwziſanmi aðatſfarqæn akk afiſæligen aðdæhſvæn igælijæn aſæhal illan iſæligenaddarþ aſæhal illan ruðrum wiðax aðaſænfkæn vatæl aþæid-markin akk aſænfarqæn lſanwið iqqaræn þixxamin lſanwið iſæniqqaræn þirjalin imir aðfarqæn akk aþtaddarþ aðtſſjæn akkaxæsum aſſænnilæwzisa amwin iſæſan amwin unæſſara wiðiſæſan aðxælsæn þimſjærdæt wiðunæſſara aðtſſjæn kan ðtsaddarþ arixlæſæn slæwſaðinnmi akæn idtſſæjmaſæn ardſjamaſ.

Imir adnnuðajar **læqanun nni tæjmaſþ** imir **þaddarþ** þæſſa **la:qal⁵taddarþ** iſælhuþæn akk þaddarþ xæddmæn **þajæmaſþ** aðſælhuþæn akk þaddarþ ama marjijſi þællæ **þil⁵ſo** martijſi illæ læmxijaf mamæxajafæn akk **afþæjisa** wiðarivðun axal wiðizaðæn **þil⁵ſo** iwajæð imir winiſſæwæðlmæn aðiruh aruqaru taddarþ, aðatſjæþxið **arla:qal⁵taddarþ** maðwiðnni inæqqæn **þimægrad** ſæhavziſ marnakæn lſan wiðitsſawðæn **arþæmgært** ſæhavziſ xas **þl⁵haræma** majækæs læharæm afajæð nækafuxxam b⁷avæſað aðinæk **þamægræt** fællæſ **læharæma** þætſſawid þamægræt ſæhavzik utſſæsmihænara aðrumiſ adarræntſar utſſæsmihænara ulaſſæmah ſæhavlæqvajæl nzik ulaſ ⁷anæſþaxi ðajæmi iſæniqqaræn ſæhavlæqvajæl zama ſækul wæ:ræn ſæſan mæjih þirugæza utſſæsmihænara **afl⁵haræmansæn** næk aflæqdærnæsn imir adarræntſar wina inækan akkæn aðjærwæj **arla:rf** ⁷ajæx uþæſinænara aðjæfk **læfði**...þura majællæ wandazæmræn aðmæſmahæn aðjæfk **læfði** jærna aðnæzæmaſæn aðzæjun **æ:rum** aðjæzju aðædjæfk arum aðiſætſſj **þaddarþ** aðiſætſſj **þima:mrin** aðiſætſſj adnæzæmaſæn adzæmſæn **tima:mrin** ad fkænt **læxwan** adfkæn **aðſæq⁷arbæn** adfkæn **æduſa** ðajænawin adjaræntſar awinad irfæðænawaj amaðjuakal winadirfæðæn awajnni læmuþanmi ntſarnmi imir adzæmſæn þima:mrin adzæmſæn **þirifin** nækamæx iſæntqqaræn ſæhavziſ kul **þima:mærd** adawin ðæxſlæxwan adawin **ffælba** atſſæþſænsæð atſſælud arum atſæſædqæð...win idðan **l⁵qanuntaddarþ** aſxæðmæn **l⁵æxtija** aþſuffækæn **itſufiq taddarþ** majæxul⁵æf **l⁵qanun taddarþ** xæſillæ aſu iðjukæn utæſliſara þaddarþ.

Imir adnuðaj arwinzæwadſ **l⁵qanun** akk nzæwadſ amæx ⁷antla:wajæð wæxiſin la:wajæð majæzwædſ wævſað adjæxðæv aðizwædſ ilaq lſan ſurutænni ſæhavziſ maðimaði qqarænas **þæ:mamæþ** atſæfkæð ta:mamæþ vavviſji aðaſæjæfk ivavas tæqſiſþ **læhaqta:mamæþ** ajænajak ðlæfta ijællis ajækzama læſæðaqnni akæn iſæqqaræn aðjak lævſa iþæſjiþ jærna aðjærnu aðjæfk imir amæjuqæn qqarænas **amæjuqqæn** atſæfkæð amæjuqqæn atſæfkæð þaſæmaræþ uzægær...].

Ammud Aderar n at qedia

Amselyu: DERDAR Sa'ïd 70 iseggasen

Nekni tura, nekni llan imeyaren n taddart, ur ten-ttaedayen ara ameyar n taddart macci d ameyar kan akka menwala, d win illan isnen ad ihder, d leebd yani ifhem isen, isen ad ihder, isen ttefašil, d bab n wawal(...), d wid-nni wumi ttaran d iquray n taddart(...) d wid-nni I d **imeḍbren** yef **taddart**.

Deg **uxxam** neknni zik ama waken i d-nnufa, nnufa-d d leebd ameqran wumi ttaken **la responsabilité**, ma yella tura arraw-is **ameyar** akked **temyart** ma llan d wid-nni ara yeslḥun **axxam**, ma yella iyab umeyar izmer ad at-selḥu temyart akked mmi-s ameqran, **adrum** diyen ad d-xtiren deg udrum aregaz leali diy kifkif deg udrum-nni, ad xtiren dayen win ifahmen, bac at-rren d **le responsable** d **ṭṭamen**.

Nesēa nekkni dagi, nesēa akkal ur ibeid ara seyagi, imeyaren-nney fekkān-as telata yisemawen, qqaren-as iger n ḡemea, qqaren-as iger n taddart, qqaren-as iger n ccaree, kerrəzent i lemasakin n taddart-agi deg wass n leḡemea, ḥekayetha **ṭṭeman n taddart-agi** ad ak-fken zariēa(...) diyen i lemasakin wumi itt-xedmen naēma-nni(...) melmi i d-ksen leyla-nni ... d **timecarēin**(...) wi it-ixedmen irkuli d **leḡqal n taddart**, d **ṭṭeman n taddart**(...) **bien sur** llan laḡeqal n taddart, mekul adrum ad d-yefek yani laḡeqel-ines, ṭṭamen-ines, yella **bien sur le minister n le comité de village**, d **aqaru n tejmaēt**(...).

Timesal ger **laeruc**, d wigi yef i d-nehder akka **en même temps** diyent yiwen lewaqt akken ttilin **imerabedden**, ah wi **leqbayel** ma mexalafen lemana macci d **imerabedden**-agi kan(...)nekkni di lewaqt-nni tteqadaren imerabedden-agi meliḥ, acu iten-ifarun nekkni nufa-d qqaren **tajemaēt n ṭṭenac**, di **la région**-agi n at jennad meḃeed rennun-d diy agumaḍ-ina deg at yiraten(...) yella yiwen **c'est un sage** d **amusnaw** muqren, ad d-ksen yiwen di learc-agi leḥasun wayeḍ di learc nniḍen, **après former**-d tajemaēt n ṭṭenac-agi, mekul ma ar d-yilli **le problem** d wigi itent-ifarun(...)ayen akk si ṣegmen leḥal dirigén akk tudrin-nsen, dirigén leyaci-nsen s **ttufiq**, ttufiq-agi **c'est-a-dir** ma tugid ad d-tuḃaleḍ yer webrid-nsen yer niḍam-nni-nsen ad teffeyeḍ di ttufiq, ttufiq-agi d acu-t ḥebb yequl ur tettawiḍ **lewziēa** yid-sen, **même** nesba, ur ak-ttenasaben ara(...), d gemma-k ara d-ikren ak-yinni **il faut** ad tedduḍ akken tedda taddart ur tezmireḍ ara ad d-tinniḍ xatti, d **leqanun n taddart**.

Tella diy yiwet n lḥaḡa tura walayt **tedispari**, ama **useqreb-nni** i **seqraben** at zik, mi ar yilli yiwen ixdem leḥaḡa d iritt...

Akken fahemay nekkini **ssuq**, ad d-weqmen **ssuq** deg umekan yani ienan taddart ad wuqmen dina ssuq (...) acu yef tewwurt n suq ttewqamen **lemkes** ceyul n **le parking** aneda ar tteqnene zewayel... win ara ikecmen yer dina s lhağa ad ixleş **lemkes**.

Ammuḍ aḍerar aḥ qadiḥa:

[nəkkni θura nəkkni llān **iməkarəntfaddarθ** uθəntsɛsɛdajənara **aməkartfaddarθ** matɟɟi θməkar kanakka mənwala ḍwina illān **isən** aḍihəḍr ifhəm ḍvavbʷalʷ jani uɟətsɛsukalara ɡʷawalis matɟɟi assa aɣidjini awal azəka akjini udnɲikara adjini awalɲnidən ḍwiḍɲni wumi tsɛsaran **ḍiquraj tfaddarθ** ḍwiḍɲni iḍiməḍbrən afḥaddarθ.

ɡʷuxxam nəkkni ziɣ amakən idnufa ɲɲufad ḍləsəvḍ **aməqran** wumi tsɛsakən **la rəspənsabilite** majellā θura arɲawis **aməkar** akkəḍ **tsəmkarθ** mallān ḍwiḍɲni arɟəslhun axxam majellā ixavuməkar izmər aḍtəslhu təmkarθ akkəḍ ɲɲisaməqran **aḍrum** ḍikən adxtirən ɡʷuḍrum arəgazləsali ḍik kifkif ɡʷuḍruməɲni aḍxətirən ḍakən winfahmən baɟ aθirən **ḍlərəspənsablə ḍffamən**.

Nəsfa nəkkni ḍagi nəsfa aɣɣal uɟəvɛidara səjagi iməkarənənɲə fəkkanas θələθagismawən qqarənas ixərndɟamaɟa qqarənas ixərtfaddarθ qqarənas ixərɲfarəɟ xərrezənt iləmasakintfaddarθagi ɡʷassəndɟəmɟa həkajətha ffəmantfaddarθagi aḍaxfkən zariɟa ḍikən iləmasakin wumitsɛsxəḍdmən naɟmanɲi məlmidksən ləklaɲni tsimɟəɟin wiθixəḍdmən irkuli **ḍləsuqaltfaddarθ** **ḍffəmantfaddarθ** biənsur llān **ləsqaltfaddarθ** məkul **aḍrum** aḍdɟəfk jani **ləsqəlinəs ffəmaninəs** jellā biənsur ləministər ləkomite də villəgə **ḍaqarutəjmaɟθ**.

θiməsəl **ɲarla:ruf** ḍwigi afidnəhḍər akka ən məmə təmps ḍikənt jiwenləwaqəθ akkən tsɛsilin **iməravḍən ləqvajəl** məməxalafən ləmana maɟɟi ḍiməravḍənagi kan nəkkni ḍləwaqəθəɲni tsɛsəqadarən iməravḍənagi məliḥ afu iθənifarun nəkkni nufad qqarən **θajəmaɟəθəntffənaɟ** ḍila rəɟionagi naθzəɲnaḍ məbɟəḍ rənɲund ḍik aɡʷumadina ɡʷaθjiraθən jellā jiwen ɟəst un sagə **ḍamusnawmuqrən** aḍdəksən jiwen ḍiləsarəɟagi ləhasun wajəḍ ḍiləsarɟəɲnidən apresformind θajəmaɟəθəntffənaɟagi məkkul marɟillɲi lə probləm ḍwigi iθəntifarun ajən akk sisəgmən ləhal dirigen ləkaɟinsən **stɛsufiq** tsufiqagi ɟəst-a-dir maθuxid adukaləḍ aruvriḍnsən arɲnidaməɲɲinsən aḍtsəffəxəḍ ḍitsufiq tsufiqagi ḍafuθ həbbiqul urθətsɛsawid **ləwziɟa** jiḍsən məmə **nəsva** ukətsɛsnasavənara ḍxəmməx ardikrən aɣjɲɲi il faut aḍtsəḍḍud akkən θəḍḍa θaddarθ uθəzmirəḍara adɲɲid xatfi **ḍləqanuntfaddarθ**.

θəllā ḍikən jiwenlhadɟa θura waləkəts θədispari amusəqrəbənɲi **isqrabən** aθziɣ marɟillɲi jiwenixdəm lhadɟa ḍiritɛ...

Akkæn fahəmaənəkkinini **ssuq** adwəqmən **ssuq** g^mməkan jani iʃnanθaddarθ adwəqmən ðinasuq...afu afθəb^wurθ nəssuq tsʃəwqamən **ləmkəs** ʃəkul nləparking anəda atsʃəqnən zəwajəl winarikʃmən arðina slhadʒa adixləs **ləməks**.

Ammud leəzayeb

Amselyu: Eebu Semaël 90iseggasen

Lamin netta lexlās-is ma yesəa aserdun ur yettxliş ara fell-as, axater i lewaqt-nni nettxeliş yef userdun yef uyyul haca man yesmae akk **les impôts**, netta ur yettxeliş ara **les droits**-nni n **baylek** netta ur yettxeliş ara d **lamin**, **après** wagi iseeə xila n temurt ur att-yekriz ara yebya ad yefar **lamin** at-id-déclaré...d **lamin** n **taddart**, yer **leqayed**.

Ttenjemaən mi ara xedmen akk lhağa, ttilin **tteman**, ttilin agad idemnen, ttilin akk akk, **adrum** iseeə acehal leyaci illa yiwen isnen, imeən ad idmen.

I deg uxxam anwa i d imeḍbar?

Deg **uxxam**, d **ameswaq**-nni d **aregaz**-nni akk d **temyart**-nni.

Acu akk leqwanen tesseam i taddart ?

Seean **leqanun**, mi ara kumaşin takkerza, nettay **lewziəa**, ad **nejmaən** ad yren **lefatiha**, **timecreḍt** iwah... yerna tella lebaraka, yella **nnif** tella lebaraka, yella kulci, nettak **leftra**, nettak di **leəid** win ur nesəi ara leəid ad izyu fek-as aqelwac i wihin ad izyu fek-as akka, akka... tetti **lexawa** melih melih...

Win ur nequder ara **leqanun**, at suffeyen i **ttufiq**, welah ara at-suffeyen ma iəwey melih, ma ciṭuḥ kan akka at-ḥellen at-id-erren yer ubrid, ma yugi ad iqeed at suffeyen i ttufiq...

Mi ar at-fkem taqcict, amek texddmem ?

Taemamet d **tuččit**, ttaken tuččit işurdiyən. **Suq** macci d nukni it-ixddemen, xedment imezwura netabae kan akk-nni.

Mi mexalafen si anewa i aten-ifarun?

... d **taddart** ney akk-agi leyaci iten-ifarun, ad nejmaən di taddart llan **imerabḍden** llan **leqbayel** xelḍen akkul, imerabḍden farun **timgeraḍ** axater ttemyenyan **adrum** yer wayeḍ ttemyiwaten s reşas, irumyen gguman ad frun, **cerae** yegguma ad yefru ad d-awwin **lewkil**, **imerabḍden** ad semranğin akken berka ur neqqen ara deg wass-nni ad ḥebesen ad yeren **lefatiha** awin ara izdmen yer wayḍ, ad mesudanen iquray, ad menasaben ad gerzen....

Nekni zik-nni **adewar** n at wagnun, tura dewrent aniyar nniḍen, **leṣfuf** d **legrac**-agi im-d-yeqqar, **ṣef** akka dihin, **ṣef** dihin.

[**lamin** nətṣa ləxlasis majəsfa asərdun ujetṣṣxlisara fəllās axatər iləwaqəθnṇi nətṣṣəxlis afusərdun afuṣjul ḥafamanjəsmaṣ akṭ ləs impos nətṣa ujetṣṣəxlisara ləs droisnṇi **nbajlək** nətṣaḍlamin aprəs wagisəfa xilatfəmurθ utṣəjkrizara jəvka ədjəfər lamin aθidəklarə ḍlamintṭadḍarθ arləqajəḍ tṣṣənzmaṣən marxəḍmən akka lḥadṣa tṣṣillṇi **ṭṭəman** tṣṣillṇi agaḍidmnən tṣṣillṇi akṭ akṭ **adrum** isəfa əfəhalləvəfṇi illəjiwən isnən iməṣən aḍidmən ɣʷuxxam ḍaməswaqənni ḍarəgazənni akṭḍṣəmṣarθənni səṣan **ləqanun** markumasin taɣɣərza nətṣṣləwziṣa aḍnəzmaṣən aḍəkrən **ləfatiha** **θiməṣrət** iwah jərna θəllələvaraka jəllanṇif θəllələvaraka jəlləkulṇi nətṣṣak **ləfθra** nətṣṣak ḍiləṣiḍ winunəsṣara ləṣiḍ aḍizju fəṣ aqəlwaṣ iwihin aḍizju fəkas akka akka θəṣṣililəxawa məjihməjih...Winunəqudərara ləqanun aḍsuffəkən **itsufiq** wəlah arḍəṣuffəkən mjəṣwəz məjih məṣituh kanakṭa aḍidrən arwəvriḍ majuxi aḍiqṣəḍ aḍsuffəkən itsufiq **θaṣəmaməθagi** tṣutṣṭiθ tṣṣkən **θutṣṭiθ** isurdijən **ssuq** maṣṣi ḍnukni iθixḍdmən xəḍmənt iməzwura nətavvaṣ kanakṭənni **ṭṣadḍarθ** nəṣ akṭagi ləvəṣi iθənifarun aḍnəzmaṣən ḍiḍadḍarθ llān iməravḍən llān **ləqvajəl** xəḍənəkṭul **iməravḍən** farun **θimgrad** axatər tṣṣəmjenṣan aḍrumarwajəḍ tṣṣəmjiwaθən srəsas irumjen gḡuman aḍfrun ṣərəṣigḡuma ədjəfru adawin **ləwkil** iməravḍən aḍsəmrəndṣin akṭən bərka unəqḍənara ɣʷussənni aḍḥəvsən aḍkrən ləfatiha awinarizəḍmən arwajəḍ aḍməsuḍənən iquraj aḍmənasavən aḍgərzən nəṣṭni ziɣnṇi **adəwar** naḍwəxənun θura ḍəwrənt anikarənniḍən ləsfuf ḍləgrəṣagi imḍəqəqar səfakṭa ḍihin səḍihin].

Ammud Taqsabt:

Zinya rabah 63 iseggasen

Bon, i zik nukni nexddem **le comité** n **taddart**, ad d-nekkes **leqal**, **a l'époque** neqqar-as **tajemaït**, ad d-ksen **les sages**, **leqal n taddart**, après **les sages** -nni ad ttenjmaën mkul ccehar, **alors** win iseean **aproblem** di taddart, ass-nni ad d-yass yer taddart, ad d-yehku lemaðara-s...

Nexddem **lewzaï**, tesneð acu wumi qqaren lewzaï, xeddmén yennayer, xeddmén **twiziwin**, **a l'époque** ad yexdem yiwen ladal d leyaci n taddart ara d-yassen d **tiwizi**...

Tesea **c'est normal**, **ttamen**, **a oui ttamen n taddart**, kul **adrum** yesëa **ttamen**, yella **ttamen n arruḥ**, win i yetfen akk kulec, mi **ttamen**-agi nniḍen kul yiwen iḍmen adrum-is, mi ar ayeṇ lewziëa adrum-agi ma ur d-yenni ara **ttamen demnaya** ur ttarefaden ara, après ma d **ttamen n arruḥ** mi aceki ara d-ayeṇ izegaren d netta ara iḍmnen...

Tufiq n taddart, nukni di taddart-nney taqsabt nexddem ar tura, ...kulec yef **leḥarema**, xdemen **leqwanen** lehan meliḥ meliḥ, win ur neqquder ara leqanun-agi at-xeṭin, ma ur ixleṣ ara **aprocés** imir at-suffeyen di taddart, i taddart akk ara at-suffeyen maci di tufiq ur at-**ttensaben** ara ur at-ttelaëin ara, ur ḥedren i lefarḥ-is ur ḥedren i leqarḥ-is.

... **Ccuruṭ n nesba**, acu ṭalaben, tacekart n uwren, xemsa n litrat n zzit... **tuččit**, d tina i **taemamet**, ur nxeddem ara **leqanun**, qqaren-as seḥab zik qdu-as awitt...**leṣdaq** d axam-is I as-iqeṭtun.

Nekni i lewaqt-nni ad d-nesub yer dagi yer **ssuq** ad neqdu **pour une semaine**, ur d-nettuṭal ara alama d ddurt, mi ara tekcem akka zayela ad texlṣeḍ **lemukes**, d tina i **ttabezart**, ad tawiḍ, ikeri ad teznezēḍ ad texlṣeḍ fell-as.

Lemxilaf ger sin d **ccix** i t-ifarun, mi nekni di taddart imi nesëa **ttamenat**-agi ur d-nettawi ara **ccix**. Tella **tejmaït n laëruc**, **tajemaït** n tenac tella mi ur as-d-necfi ara.

Am̐muð taqsabt :

[Bon iziḡ nukni nēxdđēm lēkomete n **tfaddarθ** adēnkḡēs **lēsqal** a l'epoque nēqḡaras θājēmaḡiθ adēkkēsēn les sages **lēsqaltfaddarθ** après les sagesn̐i adtstsēnzēmaḡēn mēkul ḡḡēhar alors winisēḡan aproblem ḡiθadđarθ assēn̐i adjasḡ arθadđarθ adjēhku lēmađaras...nēxdđēm **lēwzaḡi** θēsneđafu wumiḡḡarēn lēwzaḡi xēddēmēn **jēnnājēr** xēddēmēn **tiwiziwin** a l'epoque adjēxđēm jiwēn ladal ḡlēḡajitfaddarθ adjasḡēn **tḡiwizi**...θēsḡa c'est normal **ffamēn** a oui **ffamēnētfaddarθ** kulaḡrum jēsḡa **ffamēn** jēllā **ffamēnērruh** winitfēn akḡulēḡ mi ffamēnagi n̐idēn kuljiwēn **idēmēnaḡrumis** marakēn lēwziḡa aḡērumagi mudinara ffamēndēmnaḡ utstḡsarḡēḡēnara après maḡ ffamēnērruh maḡki adjak izēgarēn ḡffamēnērruh arid̐mnēn...**tufiqḡfaddarθ** nukni ḡiθadđarθ θaqsaḡθ nēxdđēm arθura...kulēḡ aflēharēma, xēddēmēn lēḡwanēn lēhan mēlih̐mēlih̐ winunēḡudērara lēḡanunagi aḡxēt̐n murixlēsaara aprocēs imir aḡsuffēḡēn ḡiθadđarθ iθadđarθ akḡaḡsuffēḡēnm̐ḡiḡi tufiq uḡētsḡsēnasavēnara uḡētsḡsēlaḡinara uḡēdrēn ilēḡarḡhis uḡēdrēn ilēḡarḡhis **ḡḡurutnēsva** afu talavēn θaḡēkarθuwērēn xēmsalitraθnzz̐iθ θutḡḡiθ tḡina i tḡaḡmamēθ unēxdđēmara **lēḡanun** ḡḡarēnas sēhavziḡ ḡēḡujas awitḡ...lēḡḡaḡ ḡaxḡamis isiqēḡḡun nēkk̐ni ilēwaḡθn̐i adnēs̐ub arḡagi ar sḡuḡ anḡḡu pour une semaine udnētsḡsukalara alamaḡḡurθ marθḡḡmēḡ akḡa azjēla atḡxēlsēḡ **lēmukēs** tḡina itḡvēzarθ adawid̐ iḡēri atzēnzēḡ atḡxēlsēḡ fēllās lēm̐xilaf rērsin ḡḡḡix iḡifarun minēkni ḡiθadđarθ iminēsḡa ffēmanaḡagi udnētsḡsawara ḡḡix...θēllā θēzēmaḡiθēllāḡruf θājēmaḡēθnθēnaḡ θēllā mi uzēdnēḡfara].

Ammud Delles :

Amselyu: Amar abed ellali 60iseggasen.

Zik xeddmén **lewziɛa**, xeddmén ibardan, xeddmén irekkuli lhağa n **taddart**, ih d **tajemaɛet**, yettilli **uqaru bien sur**, **ɗamen n udrum** akken i as-qqaren xedmen akk di lewaqt-nni.

Deg uxxam, win **imqren** deg **uxxam**-nni d win i d **imɗebar...aqary n uxxam**

Mi ara nexdem akk **lewziɛa**, mi ara lhağa n taddart, ilaq ur at-tettbetiled ara, ilaq ma tebtled ad texlşed di lewaqt-nni, ma tettwaḥqreɗ bela ma suben-d i lwaqt-nni macci tura, ad **cawren luğena n taddart**, d wid-ak...

...zik akka xeddmén **ttufiq**, win i ttewaḥqren, win i weqmen yef **tillis**, win yenyan win akka, llan ɛecra qqaren-as **tajemaɛit**, ad yilli yiwen d **aqaru**, ma yella acu yellan, ulac at-ruḥaɗ yer ijadarmiyen, ney, at-ruḥaɗ yer wid-ak as-teḥkuɗ umebaed d nutni ara ifrun **timsal**...yella yiwen zik ineel ddi **textat** taddart...

...zik, tura ulac akka **tiwizi**-agi, mam **lewzaɛi**-agi ulac, tiwizi ulac **aziwen**-agi akk ulaḥed, zikk d şah.

Mi ara yilli akka deg **uxxam** leeabd ur illi ara, akka akked temettut-is, akka ad att-iḥiwez akka ttawin **imerabɗen**.

Qqaren **tuččit**, zik ayen i d-ḥkun xater nekk ur d-cefiy ara, qqaren **tuččit**, **lazem n temettut**, d dheb, ney yer leğiha-agi n leqbayel d lefetta.

Tteruḥun-d i temmurt ama dagi i lewaqt-nni illa **ssuq** da, muqbel lemacakil-agi it-ḥbesen dey dayen, ttexlişen **lebaladiya**, **lemaks** i as-qqaren, şebaḥ mi iɛemar ssuq ad d-ɛeddin yer **lemaks**, qqaren-as **amakas** ad d-yeedi ad yawi ad iruḥ, imi tura ulac...

Nekkni zik Beni sliyem, **leɛarc** n Beni sliyem, umbeed s yina d **tuddar**...qqaren akka zikk **lamin**.

Am̐muð dǝlǝs:

[Ziχ xǝddmǝn **lǝwziſa** xǝddmǝn ivǝrdǝn xǝddmǝn irkuli lǝadʒatǝadǝdarθ ih θ **tſazǝmaſǝθ** jǝtsǝsili uqaru bien sur **damǝn bʷuðrum** akkǝn isqǝrǝn xǝdmǝn akkǝ θi lǝwaqθ n̐ni. Gʷuxxam winmǝqrǝn Gʷuxxam n̐ni dʷiniðimðǝbar aqarubʷuxxam maranǝxðǝm akkǝ **lǝwziſa** maranǝxðǝm lǝadʒatǝadǝdarθ ilaq uθtsǝsǝvtilǝdǝra ilaq maθǝvtlǝd atſxǝlsǝd ðilǝwaqθ n̐ni maθǝtsǝsǝwahqǝd bǝlama subǝnd ilǝwaqθ n̐ni maʃʃiθura aðſawrǝn ludʒǝnatǝadǝdarθ ðǝwiðǝ...ziχakkǝ xǝddmǝnt**ſufiq** winitsǝswahqǝrǝn winiwqmǝn kǝθθiltisθ winjǝnkan winakkǝ lǝan ſǝſra qǝrǝnas **θajǝmaſiθ** aðjilti jiwǝn ðaqaru ma jǝltǝaſujǝltǝan ulǝſatſruǝad kǝr izadarmijǝn nǝk atſruǝad kǝrwiðǝχ atſruǝad umǝbaſd ðnuθni arifrun θimsal...jǝltǝa jiwǝn ziχ inſǝldǝdin θǝxtaθ θadǝdarθ...ziχ θura ulǝſakkǝ θiwiziθajagi mamlǝwziſajagi ulǝſ **θiwizi** ulǝſ aſiwǝnagi akkǝ ulǝhǝd ziχ ðsaǝ marajilti akkǝ guxxam lǝſavd uriltǝr akkǝ akkǝð tſǝmtǝuθis akkǝ atſiǝhiwǝz akkǝ tſſawin **imǝravdǝn** qǝrǝn **θutǝʃʃiθ** ziχ ajǝnidhkun xatǝr nǝkkǝ uðſǝfǝkara qǝrǝn θutǝʃʃiθ lazǝmtǝmttuθ ðǝdhǝv nǝk kǝrlǝdʒihajagi lǝqvajǝl ðlǝfǝtta tſſǝruhund iθǝm̐murθ amaðagi ilǝwaqθ n̐ni iltǝ **ſſuq** ða muqvǝl lǝmafakilagi iθǝvǝsǝn ðǝka ðajǝn tſſǝxǝlisǝn lǝbaladija **lǝmaks** isqǝrǝn sǝvah mijamar ſſuq adſǝddin alǝmaks qǝrǝnas **amakas** adiſdi aðjawǝ aðiruh miθura ulǝſ...nǝkkǝni ziχ Bǝni sǝlijǝm **lǝſarſ** n Bǝni slijǝm umǝbaſǝd s jina **tſuddǝr**...qǝrǝn akkǝ ziχ **lamin**].

Ammud Aɛfir

Buseta Aɛmar 65iseggasen

yettilli unejmuɛ n **taddart**, *chaque vendredi* xeddmɛn anejmuɛ, deg unejmuɛ-nni ttaran **lamin**, *c'est normal le président* n taddart, **lamin**, **lamin n taddart**, wina ara d-yehdren ceyul n *le président*, mi ara d-tiniɗ *le président de cométi*, d wina ad d-yehder, yella **ttamen**, **ttamen n udrum...après** xeddmɛn-d **lewziɛat**, ttekriyin-d **lewziɛat** deg wass n leɛid, di teeacurt, xeddmɛn lewziɛat, xeddmɛn yef win ur nesei ara, igellil *par exemple* ad as-arren *la part*-ines... *par exemple* ma nuɣen sin ney telata ney rebea ur tteruɣun ara yer lajustis ad att-frun kan dina di **taddart**, ur tettawɛɗ ara yer *la justice*, d taddart i yefarun, d **leɛqal n taddart**, xeddmɛn diy akken i as-qqaren win inaɛlen dɛin ad ixleɣ, xeddmɛn *une disciplin*, d **leqanun**, ad tergmed ney ad takreɗ ney...xeddmɛn **ttufiq** mi ara *nettoyin* timeqbart, buluntarya...**tiwiziwin**.

Win ur nequder ara leqanun n taddart ad ixleɣ **lextiya**, ma ur ixleɣ ara at-suffeyen di **tejmayeit**, asuffey-agi *normalement* ulac-it i **leqanun**, acu xeddmɛn-as bac ad ugaden wiyiɗ, ma ur yeddi ara akked taddart at-suffeyen bac wiyad ad arren aɗar.

Ittili **ssuq**, taswiqt, wina d **zɛrdat**, ma yella yiwen ad yilli d aɛsas, akka am uzru-ina dihin, ma ur d-yeyli ara ugfur *mois d'october* xeddmɛn **zɛrda**... mi tura ksen akk **laɛwayɛd**-nni, illa yiwen sidi mɛhend saɛdi wina dayen qqaren **ttelba** zik, kul aseggas ttawin seksu, iyi irkuli, ttawin **lexwan**, d **timaɛmert**...ttawin-d **imerabɗen** ma ur aten-tefri ara **taddart**, ttawin-d imerabɗen...xeddmɛn **lewziɛa**, kunwi teqqarem-as **timecreɗt**, nukni **lewziɛa**...ttaken **lefɗera**, ttejamaɛen dina, tteɛawanen igellil, win ur nesei ara ttekriyin-d taswiqt baɛmada i d-ttekriyin, win ur nesei ara ad yawi baɗtel, ttemyagaren leyaci dayen.

Nekkni nettmuddu **taɛemamet**, **iɣurdiyen n taɛemamet**, **taɛemamet** i as-qqaren meyatalef akka-gi, ad sarsɛɗ iɣurdiyen ass-nni mi ara yren **lefatiha**, ad sarsɛɗ iɣurdiyen ad tekseɗ meyatalef...ceyul **lewaɛeda** kan *c'est tout*, timyriwin zik xeddmɛn **tawesa**, mi ara yekker ad qnen leɣeni i weqcic ney i wemɗehar, **tizri** i temɛttut, i teslit ttemuddun **tizri**, **ɣedaq**, mi ara ruɣen ad as-awin i teslit **ɣedaq** i as-qqaren.

lemukes, zik xeddmɛnt iɣumyen deg wass mi ruɣen ur nesei ara **ssuq**.

Am̐muð aʃfir:

[jətsʃili unəzmuʃtʃad̐darθ *chaque vendredi* xəddmən anəzmuʃ gʷunzmuʃn̐ni tʃʃsaran lamin *c'est normal le president* tʃad̐darθ lamin laminəʃtʃad̐darθ winadjəhðrən ʃəkul *le president* mardθinid *le président de cométi* ðwina adjəhðər jellā ʃʃamən, ʃʃamən bʷuðrum... *après* xəddmənð ləwziʃaθ, tʃʃsəkrijind ləwziʃaθ gʷussləʃið iðəʃaʃurθ xəddmən ləwziʃaθ xəddmən ʃəfwin urnəsʃara ixəlʃil *par exempl* asarʃən *la partinəs*... *par exempl* ma nukən sin nəʃ θəlaθa nəʃ rəvʃa utʃʃsruhunara ar *la justice* atʃʃrun kan ðina i θad̐darθ utʃʃsawðənara ar *la justice* tʃad̐darθ ijəfrun ðləʃqaltʃad̐darθ xəddmən ðik akkən isq̄qarən win inaʃlən d̐din ədixləs xəddmən *une disciplin* ðləqanun atʃrəgməð nəʃ atʃakʷrəð nəʃ...xəddmən tʃʃufiq mara *nettoyin* θimqvərθ vuluntarja...θiwiziwin wina unqudərara ləqanun tʃad̐darθ ədixləs ləxtija ma urixləsara aθsuffəkən iθzəmaʃiθ asuffəkagi *normalement* uləʃiθiləqanun əʃuxəddmənəs bəʃ ədugaðənwijid muriddijara akkəð tʃad̐daθ aθsuffəkən bəʃ wijid əðarən ədar itʃʃsili sʃuq θasəwiqθ wina ðzardaθ majellā jiwən ədjillī ðaʃsas akkə am uzrujina ðihin murdəjəlijara uʃfur *mois d'october* xəddmən zərda...miθura ksən akkə laʃwajəð n̐ni illā jiwən siði m̐hənd saʃði wina ðakən q̄qarən ʃʃəlva zix kulasəggʷas tʃʃsawin səksu ixi irkuli tʃʃsawin ləxwan tʃʃimamərθ...tʃʃsawind iməravðən muraθənt frijaraθad̐darθ tʃʃsawind iməravðən...xəddmən ləwziʃa xunwi θəq̄qarəmas θimʃəʃ nukni ləwziʃa...tʃʃsakən ləfdəra tʃʃsəzamaʃən ðina tʃʃsəʃawanən ixəlʃil winurnəsʃijara tʃʃsəkrijind θaswiqθ baʃəmaða idtʃʃskrijin winurnəsʃijara ədjawi vatʃəl tʃʃsəmʃagarən ləkəʃi ðakən nəkkni nətsʃsmuddu θaʃəməməθ isurdijən taʃəməməθ θaʃəməməθ isq̄qarən məjataləf akkəgi əðsarsəð isurdijən aʃʃənni marəkən ləʃatiha əðsarsəð isurdijən əðθəksəð məjataləf...ʃəkul ləwaʃða kan *c'est tout* θimkriwin zix xəddmən θawəsa marajəkʃərə əðqnən ləhni iwəqʃiʃ nəʃ iwəmdhar θizri iθəmttuθ iθəsliθ tʃʃsəsmuddun θizri səðaq maruhən əðasawin i θəsliθ səðaq isq̄qarən ləmukəs zix xəddmənənt irumjən gʷass mi ruhən unəsʃijara sʃuq].

Ammud at yanni:

Da ħemic 82ans at yanni

Illa **leqanun n taddart**, ad nejmaæn i **taddart** ad uqmen **leqanun**, ad xedmen akka, ad xedmen akka **tacmlit**, ttenjemaæn di taddart, ad d-berħen zik ulac ašuni d aberaħ i ttebariħen, ad nejmaæn ad mesfhamen at taddart amek ar xedmen ad **désignier résponsabel imeqranen par exempel...**ceyul **ttamen**, kul **adrum** iseeā **le résponsabl**-ines, ma yella lħaġa unejmue, ney lħaġa n **tecmlit** ney, maci ama teswleđ s **ixxamen**, at-ruħeđ kan yer **chef**-nni n udrum-nni, illa **ttamen n udrum**, illa **ttamen n taddart**, ttamen n taddart d win i ttejmaæn akk taddart, ttamen n udrum d **résponsabel** n udrum-nni-ines...xeddmen iberdan, ney **tacmlit**, **timecređt**, ney **šadaqa**, **tiwizi**, tiwizi-nni n zik, xeddmen zzit, tteruħun ttemeawananen, mi ara yillint lidal maci ama yenudda-d ixeddamen, d taddart i yexdmen lidal-agi, ma d leqanun n taddart, aţtas aţtas n **leqwanen**, attilli **tecmlit**, ad yilli uberid, ad eiwnene albeađ ixuš, ihud-as uxxam as-eiwden, at-eiwnen, ma yella wabeađ isexšar i taddart at-**sanction**in, lemarkub ur ilaq ara ad d-ieedi di **tejmaeit**, d tawaksa n **leħarema**, ma d-rekbeđ i **tejmaeit** ħacam yef zayela, ittusema wid-ak ur aten-teħsibeđ ara akk iqqimen dina, aţt as, ayen n diri akk d irri, aneruħ yur caf n udrum-nni-ines ad as-neegen, ma ulac ad at-nextti, ma ur yarri ara ađar, awa **obligé** ad taezel taddart, ad iezel, ur itteki di tecmlit...anemuqel **imeqranen**, injmuyae, **imeqranen**, **leeqal**, agad isnen ad hedren, agad isnen, agad i tteqadaren medden ad ruħen ad semranjin, ttilin, ttillin imerabđen, d tamaemert ara aten-id-iceyyeen, **ça dépend** dacu i yexdem, at-eezel taddart, ad yuyal ad infu weħdes, ad iddem talima, talima d igezaren, ney ad ihajer si taddart.

Ad cerdeđ, imawelan ad cerđen, wa as-yinni awi-d tismert, wa as-yinni awi-d ikeri, tura uyalen **presque** d iderimen, **taemamet**, ad caredeđ, ala taemamet weħdes, taemamet s **leqanun** ara d-yinni **umerabeđ**-nni, **taemamet** yur-nney d **ccert** n **sidi xellil**, taqcict ilaq ad tawi **un gramme d'or**, **lešedaq** ad as-tefked işurdiyen, nekni dagi nelħu s **ccarē** n sidi xellil, sidi xellil inna-d taxatemt n leftta, taqndurt, tafunart, tirkasin ad d-tawwiđ tislit, d wina i d **lešdaq**.

Am̃muð aθ jañni:

[Illa **ləqanun t̃ad̃darθ** ađnəzəm̃sən i θad̃darθ ađwəqmən ləqanun ađxəđmən ak̃ka ađxəđmən **θaʃəmliθ** ts̃sənzəmaʃən ðiθad̃darθ ađvarhən ziχ ulaʃ asuni ðavərah its̃səvariən ađnəzmaʃən ađməsfhamən aθts̃ad̃darθ aməχaxəđmən ađ **désignier responsabel iməqranən par exempel...** ʃəkul **ʃəmən** kul ađrum isəʃa **le responsabl-**ines majəll̃a l̃hadʒa unzəmuʃ nək l̃hadʒa təʃmliθ nək maʃi amaθəswləđ six̃xamən atruħəđ kan kər **chef**-ñni udumənñi ill̃a ʃəmən t̃ad̃darθ ʃəmən t̃ad̃darθ ð win its̃səzamaʃən ak̃k θad̃darθ ʃəmən b̃wuðrum ð **responsabel** b̃wuðrum ñninəs...xəđdmən ivərđan nək θaʃəmliθ **θiməʃrət** nək **sadaqa θiwizi** θiwiziñni nziχ xəđdmən z̃ziθ ts̃sruhun ts̃səm̃ʃawanən majill̃int lidal maʃi ama jənuðad ixəđdamən ts̃ad̃darθ ijəxdmən lidalagi...ləqanun t̃ad̃darθ atas ləqwanən ats̃ill̃i θəʃmliθ ađ jill̃i wəvrið ađʃiwnən alṽʃad̃ ixus ihudas ux̃xam as̃iwdən aθʃiwnən ma jəll̃a waṽʃad̃ isəxsar iθad̃darθ aθ**sanction**in ləmarkuv urilaqara ađʃəd̃id̃ **iθəzmaʃiθ** ts̃awaksa **ləharəma** madrək̃vəđ iθzmaʃiθ ʃaʃam afzajəla its̃susma wiðəχ uθənth̃sivəðara ak̃k iq̃qimən ðina aʃas̃ ajəndiri ak̃k ðiri anəruħ kər ʃaf nuðrum ñninəs ađasnəʃgən mular̃ **aθnəx̃t̃t̃i** mujar̃ijara ađar awa **oblige ataʃzəl** θad̃darθ ađiʃzəl uʃəts̃iskijara ðiθəʃmliθ...anəmuqəl iməqranən inəzmujaʃ iməqranən **ləʃqal** araðisnən ađhəðrən agaðisnən agaðits̃səqadarən məđdən adruħən ađsəmranz̃in ts̃sill̃in ts̃sill̃in iməravdən ts̃amaʃmərθ aθənidij̃ʃən **ça dépend** ðaʃu ijəxdəm atʃzəl θad̃darθ ađjukal ađinfu wəh̃ðəs ađid̃dəm θalima θalima ðizəgarən nək ađihazər siθad̃darθ ats̃ʃərdəđ imawələn ađʃərdən wasjiñni awid θismərθ wasjiñni awid ixəri tura uʃalən **Presque** ðiðrimən θaʃmaməθ ađʃarəđəđ ala **θaʃmaməθ** wəh̃ðəs θaʃmaməθ sləqanun adjiñni uməravəđ ñni θaʃmaməθ kurñnək **ðʃarətn** siðixəl̃l̃il θaqəʃij̃θ ilaq ats̃awi **un gramme d'or** ləsdaq asθəfkəđ isurdijən nəkni ðagi nəlhu s̃ **ʃarʃ** n siðixəl̃l̃il siðixəl̃l̃il iñnad θaxaθəmθləʃt̃a θaqəndurθ θafunarθ θirkasin ats̃awid̃ θisliθ ðwina **iðləsdaql**].

Ammud At yiraten:

Amselyu: LAKRAC Akli 92iseggasen

Nesëa tenac **ixurban**, mi ara nexdem **un cométi du village**, mekul axarub ad d-yefk yiwen, **axarub c'est la famille, donc** nesëa tenac **ixurban**, **idrman**, **alors** mi ar nexdem **un cométi** mekul **adrum** ad d-yefk yiwen, d **tajemaæt** ar yehkmen **taddart** ar **yereprésenter** taddart mekul **acartie** ad d-yefk **ttamen**, **ttamen uxarub**, **ttamen-nni** d **responsable**, umebæed ad arren rebea ney xmesa di setta, ad d-jebden yiwen d **lamin**, d **lamin n taddart**, **alors** wina asen-isawel ad nejmaæn, mi ara tenjmae taddart, ad nejmaæn qebl nutni, ma yelaq ad d-jemæen taddart, ad d-jemæen taddart...

Imerabden, acu imerabden-agi, **non non non**, tura ad **nejmaæn** ad yren **lefatiha**, ad beddun imir lhedra, **leqal n taddart**...win ur neqquder ara leqanun at-xetfin, at-**ésolén**, at-suffeyen si **ttufiq**, tura ma ur yezmir ara yiwen ad d-yeker **contre** n taddart, ma yella yekr-d **contre** n taddart, **ils vont essaies de le sensibiliser**, at-sefahmen, ma yuggi at-suffeyen si **ttufiq**, ilaq ad fken leeda s wayes ara d-yuḡal yer **taddart**, win ara intqen yur-s, ad ixleṣ **lexṭiya**...tajemaæt-agi ur tt-id-lehiqay ara, **tajemaæt n tenac**, nan-ak ttenjemaæn dagi di teyzert-agi ugmun, kul leæarc ad d-icegae yiwen ney sin.

Ah wi, taqcict am-d-inniy tura, farun madden, **alors** mi ar yilli walan taqcict ad att-fken i walebeaḍ, ad d-nejmaæn as-arren **tuččit**, tuččit-nni bac ad d-tay **leṣdaq**, ad d-tay kulec ayen i as-ilaqen, tura xas baba-s-nni aten-id-irdel mi d-yetṭef **tuččit**-nni aten-yerr, ad ttazalen yur-s, kul ma yelzem ur ttaken ara **nnif**.

...ama d timcereḍt, ttenjemaæn, llan wagad i d-yettaken **timcereḍt**, llan wagad, ney ma ulac ad d-jemæen ger-asen, kul yiwen ad d-yefk ayen wumi yezmer, mi **igllil**, igellil ur d-yettak ara...tella **tmecreḍt** iweğiben, ma ur d-iwit ara ugfur zellun **timcereḍt**-nni, ad xedmen dayen **ttebyita**, **tiwizi**-agi i d-teqareḍ akk-agi, mi ara yilli yiwen zik iseeā tamegra, ney iseeā azemur, tteddun leyaci tteṣawanen...

Am̃muð aθ jiraθən:

[Nesfa θənaʃ **ixurvan** manxðəm *un cométi du village* məkulaxaruv adjəfk jiwən **axaruv** *c'est la famille donc* nəsfə θənaʃ ixurvan **iðərman** *alors* marnxðəm *un cométi* məkulaðrum adjəfk jiwən **tʃəzəmaʃəθ** ajəhkmən **θadðarθ** ajəreprezənter θadðarθ məkul akartji adjəfk **ʃəməən** ʃəməənuxaruv ʃəməən ñni ð *responsable* uməbaʃd aðərʃən rəvʃə nəʃ xəmsə ðisəʃə adzəvðən jiwən **ðləmin** ðləmintʃadðarθ *alors* winə asənisiwəl aðnəzəmaʃən marəθənzəmaʃ θadðarθ aðnəzəmaʃən qəvɫ nuθñni majəlaq adzəməʃən θadðarθ adzəməʃən θadðarθ...**iməravðən** əfu iməravðənagi **non non non** θura aðnəzəmaʃən aðkərən **ləfatiha** aðvəðun imirlhədra **ləʃqal** ʃadðarθ...winunqudər ara **ləqanun** aθxəʃin aθ *ésolén* aθsuffəkən si **tʃufiq** θuramujəzmirara jiwən adjəkər *contre* ʃadðarθ majəllə jəkərd *contre* ʃadðarθ *ils vont essaies de le sensibiliser* aθsəfahmən majuggi aθsuffəkən siʃufiq ilaq adfkən ləʃda swajəs adjukəl arθadðarθ winarintqən kʊrs adixləs **ləxʃija**...θəzəmaʃəθagi utʃidlihiqəra θəzəmaʃəθ ntənaʃ nanax tʃʃənzəmaʃən ðagi iθəkzərθagi ʊxəm̃mun kul ləʃarʃ adijəgaʃ jiwən nəʃ sin əh wi θəqʃijθ əmdiñniθ θura farun məddən *alors* majill̃ni walan θəqʃijθ atʃikən iwaləvʃad əndəzəmaʃən asarʃən **θutʃijθ** θutʃijθ ñni baʃ atʃək **ləsðaq** atʃək kulʃ əjənisiʃaqən θura xas vavas ñni aθənidirdəl midjətəf θutʃijθ ñni aθənjərʃ aðʃʃəzələn kʊrs kul majəlzəm utʃʃəkənara **ñnif**...ama tʃimʃrət tʃʃənzəmaʃən llənagað idjətʃʃəkən **θimʃərət** llənagað nəʃ mulaʃ adzəməʃən rərasən kuljiwən adjəfk əjənwumi jəzmər mi iʃəll̃ni iʃəll̃ni udjətʃʃək ara...θəllə θməʃrət iwədʒivən mudiwiθara ʊʃʃur zəll̃un θimʃərət ñni aðxəðməən ðəkən tʃvjiθa θiwizijagi idqarəd əkkagi majill̃ni jiwən zix isəʃə θaməʃra nəʃ isəʃə əzəmur tʃʃəddun ləkəʃi tʃʃəʃəwanən...]

Salhi Salem 68iseggasen At yiraten

Axxam c'est-a-dire tawacult, akka llan deg-s **iɛgalen**, illa **le couple**, **ameyar** akked **temeyart-nni**, seɛan dderya-nsen, **en suite** d tameyart-nni di **l'époque-nni** d tameyart-nni ameyar-nni d **ameswaq** xater ayen ar xedmen waraw-is kulec ad d-yers yer ufus-is, bara, tameyart-nni teɛus axxam, **en suite**, wina d **taddart**, taddart-nni tefraq d **iderma**, ad d-tedmeɗ telata, rebea maci d **tiwaculin** d lefamilyat, familyat amek ara d-inniy s teqbaylit, axater lefamilyat-agi d tarumit, akkeni ad d-tafed rebea, xemsa, seta, **les noms de familles différents** xedmen **aderum-nni**, **taddart-nni** tesɛa **ça dépend tudrin**, telata, rebea, xemsa **iderma**, **en suite** i waken ad **organisén** ad qaeden taddart-nni, mekul aderum **ça dépend l'importance** iderma-nni, wa ad d-yefk yiwen, wa ad d-yefk sin, ar **yereprésétin** aderum-nni xedmen **tajemaet**, tajemaet-nni ad att-ɗebar di taddart, **alors** dina, **lamin**, wina d **ttamen**, illa lamin **président**, illa win ijemaɛen iɣurdiyén, nitni tezmred ad d-tinniɗ d imeswqen irkuli, wid ijemaɛen iɣurdiyén, d nutni i yettorganésin taddart, amek ar xedmen **tacmlit**, ma tella **temcredɗt**, ma tella ččaqelala, yella lhem, d nutni i yelhun yer leɛbad-nni farunten, xedmen-ten, tteqɛadenten, mazal ar tura **tuddar** n leqbayel akk seɛant **leqanun**-agi...**tiwizi**, acu ar am-iniy i leqder n **les années** 80 d asawen **tedisparait**, tella **bien sur**, tella tiwizi uzemmur, ula d tilawin, win wumi mazal aṭas uzemmur, tteruhunt akeni temanya, ɛecra, att-id-ḥamint...ttaran-ten-id yer ubrid, ttexlišen iprusiyen, ttexlišen **lexṭiya**, **obligé** ad d-yuṭal ur yezmir ara, xas yeffey ur yezmir ara yettuṭal-d yer webrid, iweɛer xater mi ar an-ruḥen akken yur-k, an-kecmen yur-k ula d laeqel ak-yeffey.

Texddmem tufiq?

Ih, d wina, d **tajemaet-nni** i d **tufiq**, ney ma ulac ad ak-suffeyen si tufiq, ur seliy ara alebeaɗ ttaran aɗar, nesɛa **ccix n taddart**, akked **ijmuyax-nni**...ad iddu ccix-nni ad ruḥen aten-frun, wa ad xelšen **aprocés** am win iɗlmen, am win ittewaɗlmen, **aprocés** at-xelšen i sin.

Mi ar d-yesuter walebeaɗ yelli-k, texddmem awal, tesarsem awal, teqblem, tebyam...ur zeriṭ ara **est ce que** uqbel ney **après lefatih**, yella qqaren-as **aqecwal n šeḥa d lehna**, bab n teqcict-nni ad at-yawwi yer uxxam n uqcic-nni, **taemamet** ass-nni mi yeran **lefatih** i ttaken taemamet, mi ad as-d-ayen imawelan n uqcic-nni ad as-d-ayen **atrousseau**-ines i teslit-nni. **Ṣedaq** ney amek ar d-inniy, tiqundyar-nni...

Yeqder **peut être** asemmi xedmen, **l'organise leɛarc** mi ur zemirey ara ad am-d-inniy **les renseignements**, am-d-fekay leḥaḡa fell-as...

Salhi Salām:

[Axḫam *c'est-a-dire* θawafut akḫa līan dāgs iḫagalēn illā *le couple* aməkar akḫəð tsəmḫarθ nīni səḫan dḏərjansən *en suite* tsəmḫarθ nīni ði *l'époque* nīni tsəmḫarθ nīni aməkar nīni ḏaməswaq xatər ajən axəðmən warawis kləf adjərs arufusis vara θaməkarθ nīni θəḫus axḫam *en suite* wina tsaddarθ θaddarθ nīni θəfraḳ ḏiðərma adθədməð θəlaθa rəḫsa maḫi tsīwafulin ḏləfamiljaθ familjaθ amək adinnīk sθəqvajliθ axatər ləfamiljaθagi tsarumiθ akḫəni adafəð rəḫsa xəmsə sətṣa *les noms de familles different* xədmən aḏrum nīni θaddarθ nīni təṣsa *ça depend* θuðrin θəlaθa rəḫsa xəmsa iðərma *en suite* iwaakən aḏ *organisén* aḏqaṣḏən θaddarθ nīni məkulaḏrum *ça dépend l'importance* iðərma nīni wadjəfk jiwən wadjəfk sin ajəreprésetin aḏrum nīni xədmən θazəmaṣəθ θazəmaṣəθ nīni atsəḏəbar iθadḏrθ *alors* ḏina lamin wina ḏḫamən illā lamin *président* illā win izəmaṣən isurdijən niθni θəzmṛəð adinnīd ḏiməswqən irkuli wiḏizəmaṣən isurdijən ḏnuθni ijətsorganésin θaddarθ amək axəðmən θafəmliθ maθəllā θəmfṛəθ maθəllā tḫjaqəlala jəllā lhəm ḏnuθni ijəlhun arləṣivaḏ nīni faruntən xəddməntən tsṣəqṣadəntən mazal arθura θuddar lḫəqvajəl akḫ səḫant ləqanunagi... θiwizi aḫu aminnīk iləqdər n *les années* 80 ḏasawən θədisparait θəllā *bien sur* θəllā θiwizi uzənmur ulatṣilawin winwumi mazal atas uzənmur tsṣruhunt akəni θəmanja ṣəḫra atṣidhamint...tsṣarantid aruvriḏ tsṣəxlisən iprusijən tsṣəxlisən ləxtija *oblige* adjukal uḫəzmirara xas jəffək uḫəzmirara jətsṣukald aruvriḏ iwəṣər xatər manruḫən akən kux anḫəḫmən kux ualḏlaṣqəl akiffək.

Θəxḏdməm tsufiq?

Ih ḏwina tsəzəmaṣəθ nīni iḏtsufiq nəkmulaḫ aksuffəkən sitsufiq ursəliḫara aləḫṣad tsṣaran aḏar nəṣsa ḫḫix tḫadḏarθ akḫəḏizəmujaṣ nīni... aḏidḏu ḫḫix nīni aḏruḫən aθənfrun wəḏxəlsən a *procés* amin iḏlmən amin itsṣəwəḏlmən *aprocés* aθxəlsən isin adjəsuθər waləḫṣad jəllīḫ θəxḏməm awal θəsarəəm awal θəqvləm θəḫkam...uzəriḫara *est ce que* uqvel nək *après ləfatiha* jəllā qḫarənas aqəḫwal nsəḫadləhna vav tḫəqṣiḫθ nīni aθjawḫi aruxḫam uqṣiḫ nīni θaṣəmaməθ aṣ nīni miḫəran ləfatiha itsṣakən θaṣəmaməθ masḏakən imawəlan uqṣiḫ nīni asḏakən atrussūnəs iθəslīθ səḏaq nək aməḫ amdinnīk θiqundjar nīni...jəqdər *peut être* aṣəmi xədmən *l'organise ləṣarc* mi uzəmirəḫara amdinnīk *les renseignements* amḏfəkəḫ lḫadṣa fəllās...]

Ammud Iflissen (İşenağen) :

Muḥ Wali Ben Merah 67ans

Leeabd **ameyar**, ur yettfay ara yer uxddim alama iruḥ qbel yer waneda ttenjemæen imedanen, tamezwarut, ma illa win imuten ad isel, xater ma iffey kan yer ceyul ur iḥettu ara, ad d-awwin akka isebaḍen-nsen, zik macci d isebaḍen i tterusun d irekasen, ad d-awwin irekasen yer umekan neqqar-as dagi taḥnayet uḥemic, ad d-awwin irekase-nsen ad zewin akk ibeḥnaq-nesn d wakken ar ruḥen yer ixdim, ixdim deg wass n leğemea nexddem-it i yegliyen, netteawan win ur nezmir ara, **tağalet** ur nesei ara aregaz ar as-d-inqcen, ney ney amuḍin, nettmeeawan am akken netteawan tura lidal, texdmem tiwiziwin ? nexddem **tiwiziwin**, nettmeeawan ger-aneḥ, tura diyen **les jeuns**-agi diyen ḥefḍen yur-nney **sur tout** taddart-agi-nney ad yaḍen yiwen, ad as-d-bezren ad at-**soigner**.

Deg **uxxam** d **ameyar** akked **temeyart**, d nutni i yetbiren, d ameyar, ameyar, tameyart d tigejdit, ameyar d ajegu n uxxam, ma yexla urgaz-nni d tamettut-nni i yexlan, ma yella llan sin, ma tewlaḍ igurdan ur ttemsefhamen ara safi d imeyren ur nettmsefham ara, **alors** d ameyar akked temyart i d saḥ, tura ma yella ulac jeddi-m ulac setti-m, acu tesnaḍ ur at-sineḍ ara, ameyar d ameyar i d kulec, deg yiwet n **tewacult**, zik a yelli, macci d **axxam** kan, zik **cartie** kamel, **cartie** kamel d yiwen uxxam.

amek i as-teqqarem i **cartie**?

Zik, **adrum**, zik ma yeluz yiwen lluzen akk, ma yerwa rrewan akk...

Teseam imeḍebar fell-as?

Dayem itilli **uqaruy**, dayem yettili **uqaruy n udrum**, (amek I at-id-ttextirim?) aqaruy-agi aqaruy n udrum d **ameyar** itmehnen, ad ak-innin zik qqaren-ak **ameyar azemni**, ameyar azemni d win ijarben kulec d win-a wumi qqaren ameyar azemni.

Nexddem **tajemaɛit jusqu'a présent**, ar tura. Tura zik, zik neqqar-as **tṭamen**, tura **comété de village**, zik nekni ulac win ar yawḍen yer **la justice**, ulac ccerae, ccerae di taddart, at- **jugin** imeyren, kera ad qqimen tenac imeyren, akken i tṭhkmen akken, tura ixleḍ ccaban di remḍan...

Lqanun am akka im-d-nniḥ nettnawal, nexddem **lewziæa**, nexddem aman, tura diḥ kifkif, nexddem **jusqu'a présent**, mi ar yemet yiwen nettbezar-as-d. Nexddem **ttufiq** imir win ur nequder ara leqanun ad at-nerr weḥd-s ulac win ar at-illaein, at-nesuffey di **ttufiq**, at-xetṭin ma yella yeguma ad yestaeref at-suffeyen i ttufiq.

Ma d **Ssuq** di taddart, ulac ssuq di taddart, ssuq-nney yer tegzirt, yerna yef uḍar zik. **Ssuq** a yelli leqanun n ssuq, nekni i larebea yer larbea ad att-suwqed ad d-

awwiḍ ayen wumi tezmreḍ, win ur nezmir ara, tağalt, ad as-d-awiḍ ad as-tesdqeḍ, daya i yellan.

Zik, nekkni, nekkni **taddart**-nney si zik ur necareḍ ara, si zik, zik nekni, xater tameṭṭut nekni nexddem-as leqima, macci d tafunast ad att-teznzeḍ di ssuq, ad d-yesqsi yiwen, tamezwarut yef ar at-setqsiḍ ma yesea axxam, ma macci d afenyan ma ur at-ttelaz ara, xater ma yeqḍa-as-d d tameṭṭut-is, ma ur as-d-yeqḍi ara d tameṭṭut-is.

Tuččit macci d **tizri**, tina qqaren-as tina d **tizri**, **tuččit** acu wumi qqaren tuččit-agi, ma yecareḍ-am-d meyatalef azeka ma yella lemxilaf ger urgaz d temeṭṭut-nni, meyatalef-nni ad as-ten-id-yerr, ma yebra-as ad as-yerr meyatalef-nni tagi d **tuččit**, ma d **tizri**, nekni zik mi ar anefk tameṭṭut aderum-nni akk ad d-ruḥen yiwen i wexxam ad sewen leqahwa ad renun lexfaf, wid-ak-nni akk iččan lexfaf ad ddun akk d teqcict-nni, ad ddun d **imengfen** ad as-fken **tizri**, wid-ak, azekka d selazekka *c'est des temoignages*, daya a yelli i yellan, nekni zik taddart-agi-nney temqar, taddart-agi-nney ulac wina ar att-id-iqrben, xaf d **tawlit**-nney ad att-zweğ yer taddart-nniḍen ttagadent, ma yella win inetqen yur-s ad d-hejmen iṣenajen, ulac semah, maena ma yella tewḍ-ten ulac semah.

Ammuð isenadʒen:

[Ləfəvð **aməkar** uʒətsʃəffəkara aruxddim alama iruh qvəl arwanda tsʃənzəmaʃən jəmðanən θaməzwaruθ majəlfə winimuθən ədisəl xatər miffək kan arʃəkul uʒətsʃusjara adawwin akk isəbadənsən zix majʃi ðisəbadən itsʃərusun ðirəkəsən adawwin irəkəsənsən aruməkan nəqqrəs ðagi θahnajəθuhmif adawwin irəkəsənsən ədzwın akk ivəhnaqnsən ðwakkən aruhən arixddim ixddimagi gʷusʃ ləɖʒəmʃa nəxdəmiθ ijəvlijən nətsʃəfawən winunzəmirara **θadʒat** unəsʃara arəgaz asədiqðʃən nək nək amudin nətsʃəmʃawən aməx akən nətsʃəmʃawən θura lidal nəxdəmə nətsʃəmʃawən **θiwiziwin** bʷajəxaranək θura ðikən *les jeuns*-agi ðikən həfdən kurnək *sur tout* θaddarθagi nnek əɖjadən jiwən asədvəzrən aθsoigner.

gʷuxxam θaməkar akkətəmkarθ ðnuθni ijətbirən θaməkar aməkar **θaməkarθ** tsʃivzəðiθ aməkar əzəgu bʷuxxam majəxla urgaz nni tsəməffuθ igxələn majəlfə lfən sin məθəwaləɖ igurðən utsʃəmsʃhamən arasafi ðiməkarən unətsʃəmsʃham ara **alors** θaməkar akkətəmkarθ iðsah θura majəlfə ulaf zəddim ulaf sətʃim əʃu θəsnəð uθsinəðara aməkar tsəmkarθ iðkulf gəjiwəθ **təwafut** zix əjəlfə majʃi əaxxam kan zix *cartie* kaməl *cartie* kaməl əjiwən **uxxam**.

Amək isθəqqarəm i *cartie*?

Zix **adrum** zix majəluz jiwən lfuzən akk majərwa rəwan akk...

Θəsʃam iməðəbar fəlfəs?

Dajəm itsʃisili uqaruj bʷuðrum **aqaruj** bʷuðrum θaməkar itməhnən əxinin zix qqarənax **aməkar azəmni** aməkar azəmni ðwin izərvən kulf ðwinawumi qqarən aməkar azəmni.

Nəxdəmə **θazəmaʃiθ jusqu'a présent** arθura imir θazəmaʃiθ θəsʃa win itsʃisilhuʒən θəsʃa aqaruj θura zixzix nəqqrəs **ffamən** θura **comété de village** zix nəkni ulaf winajawəðən ar **la justice** ulaf **ʃʃərəʃ** ʃʃərəʃ iθaddarθ aθzuzin iməkarən xərə aθqqimən θənaʃ iməkarən akkən itsəhkmən akən θura ixələð ʃʃavan ðirəmdən...lqanun amakka imdnnik nətsʃnawal nəxdəmə **ləwziʃa** nəxdəmə aman θura ðik kifkif nəxdəmə **jusqu'a present** marjəməθ jiwən nətsʃsvəzarazəd.

Nəxdəmə **tsufiq** win unəqudər ara ləqanun aθnərʃ wəhðəs ulaf win aθilaʃin aθnəsuffək itsufiq aθxəffin majəlfə jəguma əɖjəstaʃrəf aθsuffəkən itsufiq.

Mað **Ssuq** ðiθaddarθ ulaf ssuq ðiθaddarθ ssuq nnek arθəvəzirθjərna afdar zix. Ssuq əjəlfə ləqanun n ssuq nəkni ilarəvʃa arlarvəʃa atʃəsuwqəð adawwid əjən wumi θəzmrəð winunzmir ara θadʒat asədawid asəθsəɖqəðdaja ijəlfən.

Zix nəkni nəkni θaddarθ nnek sizix unəfarəð ara sizix zix nukni xatər θaməffuθ nəkni nəxðmas ləqima majʃi tsəfunasθ atʃəθənzəð ðissuq əɖjəsqi jiwən θaməzwaruθ afaθsəqsið majəsʃa axxam ma majʃi θafənjan muθətsʃələz ara xatər majəqɖajəsɖ tsəməffuθis ma usəɖjəqɖijara tsəməffuθis. **tsutʃʃiθ, majʃi tsizri**, θina qqarənas θina

tsizəri ʊutʃʃiθ afumi q̄qarən ʊutʃʃiθagi majəʃrədamd məjataləf azəka majəlta ləmxijaf xarurgaz t̄sm̄t̄fuθ n̄ni məjataləf n̄ni asθəntidjər majəvrajas asjar̄ məjataləf n̄ni θagi t̄s̄utʃʃiθ matsizəri nəkni ziχ manəfk θamətt̄fuθ aθrum n̄ni ak̄ adruhən jiwən iwəx̄xam aθsəwən ləqahwa aθrənun ləxfaf wiðax n̄ni ak̄ itʃʃjan ləxfaf aθddun **ðiməngfən** asfkən **θizəri** wiðax azək̄ka ðsələzək̄ka *c'est des témoignages* ðaja a jəl̄ti igəl̄tan nəkni ziχ θaddarθagin̄nək̄ θəm̄qar θaddarθagin̄nək̄ ulaf win at̄s̄idiqarvən xaf t̄sawəlits̄ n̄nək̄ at̄səzwzd̄j arθaddarθ n̄nidən t̄s̄sagaðənts̄ majəlta wintqən kurs adhəzmən isənad̄zən ulaf səmah maʃna majəlta θəbdətən ulaf səmah.]

Ammud Adekkar:

Mağid ħaj taħer amezyan 87iseggasen

win itteḍebiren d **baba-s n leəayela**, d **ameyar**, ulaħed wayeḍ, matalan, ma yemut umeyar d **ameqran** deg waraw-is ulaħed win ar iēedin, ma yexdem akka sik akka, ulaħed yiwen wawal kan.

Teqqarem akka yiwet n texarub-nney, yiwen wedrum-nney?

Aħ d **taxarubet**, **taxarubet adrum**, **voilà**, aderum aken illa wedrum, llan iderma **iderma imeqranen**, llan imecṭuħ, kifkif aderum kan, aderum d amecṭuħ ney d ameqran, aka am nekni adrum-nney mecṭuħ, leħqay-d nesəa rebəa **ixxamen**, tura arebəa **ixxamen** tezriḍ aneda weḍen, aħeq rebbi neēdda deg meya uxemsin, xater acuyer lemtel nekk seēiy temanya **yergazen**, temanya yergazen, umebaēd win izewğen s **uxxam-is**, win izewğen d **ameyar n uxxam-is**, leħzaza d **zewağ**, win izewğen iffey, tura ad d-tafēḍ weħdi nekini, atan di tesəa yexxamen, yiwen uxxam neffey yef tesəa yexxamen, lukan am zik-nni **axxam** kan ar a yillin deg tesəa-agi.

Ad yilli yiwen, yiwen iğadren d leəabed **ameqran**, ad yilli iseeə akk, labuda zik, ilaq ad yesəu lexir, ilaq ad iseeu ccan, ilaq ad iseeu zaəama, ilaq ad iseeə lekarama, xater win itteqabal **même** ala bara ; (amek i as-teqqarem?) Neqqar-as **ameyar n udrum**, **lamir n udrum**, ameyar n udrum, leqwa, tezriḍ d acu i yexddem, d leqwa ittedifanday yef tarbiya, yef ččaqlal, ilaq ad yilli uderum-is imexawa, ilaq ad yilli ur iḍelem ara, **malgré** ġehden ur ḍelmen ara iderma-nniḍen, ur ḍelemen ara leēibad-nniḍen, ceṣul n terbiya, ma d win i d-iruħen ad itaēda fell-asen, ma yexdem akka, akka am laesker, ma yefka *l'ordre il faut vas-y*.

Ma yella ur imesfham ara udrum akked wedrum, amek i as-texdmem?

Dina, dina ḍarunt, ḍarunt, lemarħlat-agi, yeəya **adrums**, d wedrum, yeəya **taddart** d tayeḍ, mi umebaēd dina, **voilà**, ger lewaqt d lewaqt, dina tura mi ar tewqae akken, ger wedrum d wedrum, ad d-kren umebaēd labuda ad iffey ššut, maci deg deqiqa ar ḍerunt, ad iffey ššut, mi selan **leərac**-agi akkit, umebaēd ad qqimen **laəqal-nni** diy n tuddar, attan **taddart** n leflani, aderum-is imexrewae, aderum d wedrum-nniḍen, ad d-nejmaēen, ad d-ruħen ad aten-**rangén**, welah ar taəya tella lemuta ger wedrum d wedrum, mi ar d-ruħen yemyaren-agi **laeruc-agi**, aten-semrangin, ulaħed akk **la justice**, ney ulaħed wih-in ney wih-in, **la justice**-agi nekni dagi deg temurt n leqbayel, welah armi d imi itt-nessen **a partir** n 62 d asawen, ayen ibeyu yeḍru aeyunt ad medħdahent tuddar s lebarud, mi umebaēd tuddar-nni ixḍan akken dayen **il faut que** ad zedment fell-asent ad semyigrent.

Ttilin akka tikwal imerabḍen yid-sen?

Nesəa **imerabḍen**, imerabḍen, **voilà**, imerabḍen, tagi tura merni-agi nestaemel-itt, tagi i d-tenniḍ akka n imerbḍen-agi, **a partir** n 80 d asawen, umebaēd teḍra yiwet n

lemarha di taddart-agi n wadda, yiwen ineya wayed s ujenwi, yerna meziy, aba tewqae, wina meɛlent, wina wwinet yer lehbes ad d-isaedi **leqanun** eecrin n sena, umebaed ussan-d yemrabden, ussan-d yemrabden, nekni dagi akkit, yaeni amek itt-semrangin s lexucue-nni, nukni dagi akk deg tuddar-agi leebd meqren ciɛuh, yesaan cuya n leqwa, arennan ruhen akk-nni, nehley-iten, mesmahen, iffey-d wina deg lehbs, ass-a welah am atmaten.

Txedmem tajemaet n taddart?

Tajemaet n taddart, tijumae n taddart, umebaed ad renun-d ad d-ruhen imerabden-agi, wa itteqadar wa.

Texdmem ttufiq n taddart, yettili?

Tufiq n taddart yella ar riɛa, yella **leqanun** mekul taddart, mekul **taddart**, yiwen ur izemir ara ad ixdem lhaɣa bara **leqanun n taddart**, d dustur n taddart, d dustur-nney irkul kifkif, ma yaeya, ibeya yiwen ad *dévier* ɣur-nney amek i as-nexdem, ad at-nehlel, ad at-naered, ad at-naered, ad ak-ihdu rebbi, ad ak-ihedu rebbi, aqeli-k teffey i yebardan, ad d-nejmae irkul, ad anefk laden i lexicalat, igurdan, yiwen ur at-ittelaei ara, ama tamettut yer temttut, ama d nukni s iregazen ama d igurdan, akk at-nesuffey bara i taddart, umebaed llan agd ittemtwalen...ubaed tekker-d **tejmaet**...iguma, *déclarént* i wedrum, atan aregaz-ih-ina-nwen atan itaɛda, inebah fell-as udreum-nni iguma ad d-iɛes, aderum-nni umebaed yerra *la répens* i **taddart**, inna-as ɣuzmet degs, umebaed suffeyent, suffeyent *pendant* rebaea senin, rebae senin, iguma akk iqr akk uqaruy-is.

Texdmem timecreɛt?

Nexddem nettmeɛawan, **tiwiziwin** nettmeɛawan, ma tella Matalan **taɣalt** immut waregaz-is, ayen illan d lexudma ad as-nexdem ayen illan matalan d adrim ad astenjmae, ma texdem akka lmelk-is, d taddart ar as-ixdemen alama yekcem-d yer uxxam, nettmeɛawan *jusqu'a présent*.

I lewziɛa texdemem lewziɛa?

Nexddem, **lewziɛa** tagara-a zik, meɛsub zik, mekul cehar, cehrayen ad annay lewziɛa tura nexddem-itt, deg teɛacurt, nexddem-itt deg lemulud, netabae laewacer-agi.

Ccurut n zewaɣ i tesaam?

Mi ar nefk taqcict, ad att-**ttewaɣen**, nehdder, nettenjemaɛ-d nehdder **lefatiha**-s, daya i nexddem.

Tettakem tizri ney tučcit, ney amek i as-teqqarem?

D tina d **lefatiha**-agi, lefatiha labuda leqanun, leqanun liselam akkit, lefatiha macci d taqalid, a wina d **ccerae**, labuda mi ar nefk taqcict ad d-nejmae ad d-nawi **ɛtaleb**,

ccix, tella lefatiha, umebaed ad d-inebah **ccix**, ad d-yinni, ad ay-d-egnem lejmae-agi, **šedaq**, šedaq-agi tura d acu tefkid d **taemamet** d **ttamen**-nni, xater muhmed šela llah eelih wa salama inna taqcict, ilaq **ttamen** isawed armi d-inna walaw kan uhelyiw, mi ilaq ad yilli **ttamen**, ad tilli **taemamet**-nni, taemamet-nni **qanuna** tura i tella...ha-t-an taqalid n teqcict, akken llan s hawela **ccuhud** i d leali, tura ma tara temara ad igg rebbi rebea xemsa medden, mi ma llan rebein axir n rebea-nni ney xemsa medden ilaq **ccuruṭ**-agi.

Tabezart, ariḍa mazal-itt, tura mazal-itt, ariḍa llan *les responsables*, neqqar **lakis**, neqqar *les cotisations*, *par exemple* aqecic iwweḍ temntac n sena ad ittexliš *les cotisations* –ines mekul aseggas.

...wina mazal-it ar riḍa **lemkes**, tura *par exemple*, ad awwiy agneduz-agi yer **ssuq**, ad zenzay ad d-ieddi **umakas** ussan-nni nettxeliš meyatalef i ruḥ, uqbel, melmi i kecmay qennayt ad as-fekay meyatalef, nettxeliš **amekas** ar tura.

Tajemaet n tenac, cefiy-as-id nniy-am-d tajemaet n tenac deqs aya ulaḥed-itt, welah ma eelmay yani, welah ma rriy-as-id s lebal ma deg **laeruc** i tella, ma yella lewaḥid n dduwela i tella, ma yella maci lewaḥid **leqyad**, ney deg **laeruc** i tella, tagi welah ma cefiy-as-id, tajemaet n tenac-agi ffarunt lumur imeqranen, ceḥul leḥizbat siyasiya-agi, aneda tewqae ger **laeruc** ad at-ruḥ tejmaet-nni n tenac, wa ad as-d-ksen kera i wa, wa ad as-renun kera, aten-semrangin, ḍalem d lemaḍlum aten-semrangin.

Taqebilt, tella d acu nekni ur att-id-nelḥiq ara, *c'est-a-dire*, seg mi nella nukni derus i deg tenqdae, waqil tenqdae kan deg 1900 d asawen wama akin-a tella, zik ttemiḥwašen xeddmnen **leṣfuf**, umebaed win iyelben wayed ad asen-awin lemal-nsen, ad asen-awin rezq-nsen...

Amṡmuḍ n uḍəkṛar:

[Win itsṡsədbirən ḍvavas n **ləṣila** ḍaməkar ulaḥəd wajəd maḍalan majəmuḍ uməkar ḍaməqran g^warawis ulaḥəd winariṣdin majəxḍəm akṛa sik akṛa ulaḥəd jiwən wawal kan. Өəqṛarəm akṛa jiwəḥ təxaruv nṡək jiwən wəḍrum nṡək?

Ah tṡaxaruvḥ **ḥaxaruvḥ aḍrum viola** aḍrum akən ilṡa wəḍrum llān iḍərma iḍərma iməqranən llān iməṡtutah kifkif aḍrum kan aḍrum ḍaməṡtuh nəḥ ḍaməqran akam nəḥni aḍrum nṡək məṡtuh ləḥqakəd nəṣṡa rəvṡa **ixṡamən** ḥura rəvṡa ixṡamən ḥəzriḍ anəda wəḍən aḥəqrəbṡi nəṣṡa gəmjawəxmsin xatər aṡukər ləməḥəl nəḥṡ səṣik ḥəmanja jərgazən ḥəmanja jərgazən uməbaṡd winizəwdṡən suṡṡamis, winizəwdṡən ḍaməkar buṡṡamis ləḥzaza ḍzəwadṡ winizəwdṡən iffək ḥura adafəd wəḥḍi nəḥini aḥan itəsṡa jəṡṡamən jiwən **uxṡam** nəffək aftəsṡa jəṡṡamən lukan amziḥ nṡi axṡam kan ajillin gətəsṡajagi.

Aðjillfi jiwən jiwən idžadrən ðləsavəð aməqran aðjillfi isəfa akk labuda ziχ ilaq
 aðjəsfuləxir ilaq aðjəsfu fjan ilaq aðjəsfuzaſama ilaq aðjəsfu ləkarama xatər
 winitsəqaval *même* alabara nəq̄qaras *aməkar* buðrum *lamin* buðrum aməkar
 buðrum ləqwa θəzriχ ðəfu ijəxdəmə ðləqwa itsədifandaj aftərvija aftjjaqlāla ilaq
 aðjillfi uðrumis iməxawa ilaq aðjillfi ujedəlm ara *malgré* džəhdən uðəlmən ara idərma
 n̄nidən uðəlmənara ləſivað n̄nidən fəkul ntərbija maðwin idiruhən aditaſəda fəlləsən
 majəxəðəm akka akam laſskər majəfka *l'ordre il faut vas-y*.

Majəllā uməsſhamən ara uðrum akkəðwəðrum aməχ isθəxdməm?

Đina đina đarunt đarunt ləmarəhalaθagi jaſja aðərum ðwəðrum jaſja θadđarθ tšajəđ
 mi uməbaſəd đina *voilà* xər ləwəqθ ðləwəqθ đina tura ma θəwqaf akkən xər wəðrum
 ðwəðrum adkrən uməbaſwəd labuda adiffək s̄suθ majfi gəðəqıqı adrunt adiffək s̄suθ
 mi sələn *laſrafagi* akkiθ uməbaſəd adqimən *laſəqal* n̄ni ðik tudđar atsən θadđarθ
 ləflani aθrumis iməxarəwaſ aðrum ðwəðurm n̄nidən andəzmaſən adruhən
 aθənranzin wəlah aθaſja θəllā *ləmuθa* xər wəðrum ðwəðrum madruhən jəmkarənagi
 laſrufagi aθənsəmranjin ulaħəd akk *la justice*, nəχ ulaħəd wihin nəχ wihin *la justice*
 agi nəkni ðagi gəθmurθ ləqvajəl wəlah amiðimi itsnəsən *a partir* n62 əsasawən ajən
 ivkən jəđru aſjunt aðməðhəhənt θudđar s ləvaruð mi uməbaſəd θudđar n̄ni ixdən
 akkən ðakən *il faut que* ađzədmənt fəlləsənt ađsəmjigrənt.

Ts̄silin akka θikwal iməravdən jidsən?

Nəsfa *iməravdən* iməravdən *viola* iməravdən θaxi θura mərnijagi nəstaſmlit̄
 θagidn̄nid akka iməravdənagi *a partir* n 80əsasawən uməbaſəd θəđra jiwəθ
 ləmarəhala ði θadđarθagi b^wadđa jiwən inəka wajəđ suzənwi jərna məzij aba θəwqaf
 wina mətlənt wina b^bint aləhəvs adisəſdi ləqanun ſəfrin sənə uməbaſd ussənd
 jəmravdən ussənd jəmravdən nəkni ðagi akekiθ jani aməχ itsəsamranzin s ləxufuſ
 n̄ni nukni ðagi akka gəθudđaragi ləſəvə məqrən j̄tuh isəfa fuja n ləqwa rən̄nan
 ruhən akkən̄ni nəhləjiθən məsamahən iffəkəd wina gəlhəvəs assa wəlah amaθmaθən.

Θəxdməm θajəmaſəθ t̄adđarθ?

Θəzəmaſθ t̄adđarθ θizmujaſ t̄adđarθ uməbaſəd adrən̄nun adruhən iməravdənagi wa
 its̄səqadar wa.

Θəxdməm ts̄ufiq t̄adđarθ jəts̄silfi?

Ts̄ufiq t̄adđarθ jəllā arida jəllā *ləqanun* məkul θadđarθ məkul θadđarθ jiwən urizmir
 ara ađixdəm ləhadžə vara ləqanun t̄adđarθ ð dustur t̄adđarθ ð dustur n̄nək irkuli
 kifkif majəſja ivəka jiwən ađ *dévier* kur n̄nək aməχ isnəxdəmə aθnəhləl aθnaſrəd
 aθnaſrəd akihðu rəb̄bi akihðu rəb̄bi aqəlik θəffəkəd ijəvarðən andəzəmaſ irkuli
 andəfk laðən iləxalaθ igurðən jiwən uraθits̄slasara ama ts̄aməttuθ arθəmt̄tuθ
 amaðnukni sirgazən amaðigurðən akk aθnəsuffək vara iθadđarθ uməbaſd l̄tən agað
 its̄səməθwalən...uməbaſd θəkrəd θəzmaſaθ iguma *déclarént* iwəðrum aθan
 arəgazihinanwən aθan itaſda inəbah fəlləs uðrum n̄ni iguma adiħəs aðrum n̄ni

uməbaʕəd jərɾa *la répens* iθaddarθ innajas dʒuzməθ ðəxs uməbaʕəd suffəkənt *pendant* rrəvaʕsnin rəvaʕsnin iguma akk iquṛ akk uqarujis.

Θəxdməm θiməʕrət?

Nəxddəm nətsɿsməʕawan **θiwiziwin** nətsɿsməʕawan maθəltə maθalan **θadʒat** immuθ wərgazis ajən illān ðləxuðma asnəxðəm ajənillān maθalan ðaðrim asθənzmaʕ maθəxðəm akka ləmlkis tsaddarθ asixðmən alama jəkʕəmd aruxxam nətsɿsməʕawan *jusqu'a présent*.

Iləwziʕa θəxdəməm ləwziʕa?

Nəxddəm **ləwziʕa** θagaraja ziɣ məhsuv ziɣ məkul ʕəhar ʕəhrajən annək ləwziʕa θura nəxddəmits iθəʕaʕurθ nxəddəmits iləmuluð nətəvaʕ laʕwaʕəragi.

ʕʕurut n zəwadʒ iθəʕam?

Manəfk θaqʕiʕθ atʕətsɿsəwaʕgən nəhddər nətsɿsənzəmaʕəd nəhddər **ləfatihəs** ðaja i nəxddəm

Θətsɿsakəm θizəri nək θutʕiʕiθ nək amək isθəqʕarəm?

Tsina ðləfatihajagi ləfatihə labauda ləqanun ləqanun lisəlam akkaθ ləfatihə maʕʕi ðtaqalid awina ðʕʕərʕ labuda manəfk θaqʕiʕθadnəzmaʕ adnawi **ʕʕələv ʕʕix** θəltə ləfatihə uməbaʕd adinbah ʕʕix adjinni adəkɗəgnəm ləzəmaʕagi **səðaq** səðaqagi θura ðaʕu θəfkid **tsəʕmaməθ** ð **ʕʕamən** nni xatər muhməd səlaltāh ʕəlihusalama innə θaqʕiʕθ ilaq ʕʕamən isawəð armidinna walawkan uħəljiw milaɣ ədʒillti ʕʕamən atsilɿti θəʕmaməθ nni θəʕmaməθ nni qanuna θura iθəltə...haθan taqalid təqʕiʕθ akkaθ lān shwəla ʕʕuhud iðləʕali θura maθara θəmara adix rəbbi rəvʕa xəmsa məddən mi mallān rəvʕin axir n rəvʕanni nək xəmsa məddən ilaq ʕʕurutagi.

Θavəzarθ arida mazalits θura mazalits arida lān *les responsables* nəqʕar **lakis** nəqʕar *les cotisations, par exemple* aqʕiʕ ibbəd θəmmtəʕ nsəna aditsɿxəlis *les cotisations*sinəs məkul asəgḡ^{was}.

...wina mazaliθ arida **ləmkəs** θura *par exemple* ədawwix əxənduzagi **arssuq** əðzənzək adʕəddi **umakas** ussan nni nətsɿxəlis məjataləf iruh uqṽəl məlmi iɣəʕmak qʕənəkθ asfəkək məjataləf nətsɿxəlis aməkəs arθura.

Θəzəmaʕθ nθənaʕ ʕəfikasid nnikamd θəzəmaʕθ nθənaʕ dəqs aja uləhəditə wəlah mar ʕəlmək jani wəlah marfikasid sləbal maglaʕruʕ iθəltə majəltə lawhið dduwəla i θəltə majəltə maʕʕi ləwahid **ləqajəd** nək gəlaʕruʕ iθəltə θagi wəlah maʕəfikasid θəzəmaʕθ nθənaʕagi ffarunt lumur iməqranən ʕəkul ləhizbat sijasijajagi anəda θəwqəʕ gər laʕruʕ atsrüh θəzəmaʕθ nni nθənaʕ wasdəksən ɣəra iwa ɣəra iwa wa asrənun ɣəra aθənsəmranʒin dāləm ðləmadlum aθənsəmranjin.

Θaqvilt θəlfā ðafu nəkni utʃidnəlhiq ara *c'est-a-dire* səgmi nəlfā nukni ðrus iðəg θənqðaʃ waqil θənqðaʃ kan g 1900 ðasawən wama akina θəlfā ziχ tsʃsəmiħwasən xəðdmən **ləsfuf** uməbaʃd win iχəlvən wajəð asənawin ləmalnsən asənawin rəzqnsən...]

Ammud Hizer:

Amezal Muḥ Wali 58ans

Nniy-am **tajemaet n taddart**, zik d nettat i yesklfen di **taddart**, ayen wumi neqqar s terumit tura akka **le coté social, donc** nettat tesklif s wayen ixuṣen di taddart, am **nesba**, am mera amek ar at-xdem ḡanaza, wagi akk d **tajemaet** i yexdemen, ceyul n **leqwanen**-agi i yerzan **la réglementation**, dduklen zik fell-asen **tuddar** irkuli, akked **tajemaet-nni**, axater nekuni dagi qqaren-ay **leεarc** n at meddur, akk-agi si elewan ama i d-leḥiḍ qrib yer teyzutt, xater wid-da **leεarc** n lekalen i asen-qqaren, nekni mekul senat n tudder timeqranin, akka ad illin sin telata, umebaed yur-m **ttēman n udrum, ttāmen n taddart**, ney n **leεarc** irkuli, d nutni i yettdécidin amek ceyul atan aka am zik ad am-d-fekay lemital **par exemple un exemple**, tameṭṭut, xater bac ad xedmen **l'égalité**, aken qqaren s trumit **l'égalité**, xater illa win iseean, illa win ur nesei ara, xater **par exemple** ad at-muddeṭ yelli-k, ad att-temuddeṭ s dehb **et tout**, zik nukni dagi ulaḥed dehb, **donc** ayeyer bac ad seedlen win ixuṣen d win ur ixuṣen ara, tura ma yeyli **uxxam** i yiwen zik jemeen-d idrimen d **tajemaet** i yesklfen, **tiwizi**, jemeen-d mam idrimen, **tiwizi** ad as-xedmen axxam **et tout**, meqbel ad d-tas leḥukuma, ur att-sinen ara leḥukuma-agi. Yettili lejmae nniy-am ad seklfen akk ayen ienan taddart, d aman, d iberdan, d lakulat, **timecreḍt**, timecreḍt, mazal-itt d timecreḍt ar tura, timecreḍt akka am di yennayer-agi tura yas akken xedmen timecreḍt mekul taddart, ad d-jemeen idrimen, umebaed ad d-**fixén un tarif** akken kul yiwen ad d-icarek di temcreḍt-nni ad ččen akk akesum.

Ma yella-d deya lemxilaf ger seḥab n taddart ?

Day ma yella-d leprublem, mi ar yilli zik, zik mi ar illin sin ur mesfhemen ara, swa d atematen, ney d laemum yef **talast**, jiniralemun, leprublem yettas-d si **tlisa**, nutni ad att-frun din muqbel ad att-ruḥ yer lajustis, mekul yiwen ad as-siwlen itu, ad zren tamesalt-nni, umebaed s yina ad zren anewa i yeḍlmen, ad as-nfeken leḥaq dina, d **leεqal n taddart** ar at-yefrun meqbel ad att-ruḥ yer lajustis, men yif ad att-frun dina wala ad att-ruḥ yer lajustis, wagi irkul d **tufiq n taddart**.

Mi ar atefkem taqciot, amek i as teqarem i wetrusu-ines?

tura nekni, mi ar yilli yussa-d yiwen, xater zik macci am tura, tura ibedl leḥal, d taqciot ar yisinen aqecic, zik nukni ad att-ruḥed ad xedbeḍ, ad at-ruḥed ad xedbeḍ, mebaed ad att-iwiḍ, nukni neqqar-as **tisudent uqaruy**, leḥaq n lifyunsay, dina ad d-awwin **leεqal-nni** ad d-awwin **même** ma yella, **limam**, ma yella **ccix** yer **wexxam et tout**, maci am tura, ad **fixén** isemis, leqima n yedrimen, imer arexis leḥal.

Amek i as-teqqarem i yedrimen i ttaken?

Xater di temyra mi ar d-tawwiḍ tameyra d **tawsa**, imiren d tawesa, d tawesa. **Tuččit, taεemamet, donc**, ad as-**fixén un tarif** akken, ayeyer ur ttawin ara dehb, xater illa umerkanti, amerkanti n taddart, **donc** wallan **déséquilibre**, bac aten-saedelen irkuli,

xedmen **tuččit**-agi, *une somme symbolique*, ad att-temudeđ i weđegal-ik, umebaed mi ar d-ileħaq yer temeyra, kul yiwen amek i xeddem tameyra s **leəadat**-is, ad tawid uferik-nni irkuli, umebaed tella **tawesa**, tawesa *général* tetteawan tislit ney iseli, tura tuyal di teswieet-agi d **les cadeaux**, imeren d idrimen, ad as-mudden, ad ak-inin fellani imud eecralaf, imud xemstac n alef **et tout**, d wina wumi qqaren tawesa.

Ttilin akka imerabden mi ar tefrum tamesalt ger sin, tettawim-d imerabden?

Tura mi ar tilli tewweđ akken temsalet akken ur as-tezmir ara **tejmaeit**, sawalen akka i **lexwan** akka, ma yella zemren ad att-frun ger-asen, ma ulac imir tamesalt ad att-ruh yer *la justice*, d tagi i d **tajemaet n laeruc**, xeddmnen **leřfuf**, xeddmnen akk *la réglementation sociologique* n tudder

I win ur nequder ara leqanun n taddart amek i as-texdmem?

Ttemuddun-as ayen wumi qqaren **tabezart**, **leyrama**, ceýul am akken tura d *l'impôts*, akken ad at-**xetřin**, tura ad at-suffeyen yella, illa yakan, lakin at-suffeyen si taddrt ney kera, ma yella yexdem ayen brimun an krim, iteeda, iteeda yef **leħarema**, **et tout** din zmeren ad d-disidin ad at-suffeyen.

I leswaq tecfid-d akka i ssuq?

I **ssuq**, **leswaq**, nekni **ssuq**-nney d **ssuq n tubiret**, xater nukni n ařaci yer tubiret, illa ssuq deg wass nsebt, mazal-it ar tura, ttemlilin akk yer din, dina i farun timesal deg wass n ssuq.

Tettxliřem akk win isewqen, ad yawi lemal ad izenz, ttexliřen tabezart?

Dina s dexeł n ssuq, ttawin lemal **et tout donc** ttexliřen *c'est symbolique*.

Amek i as-teqarem?

D **tabezart**-agi, ceýul *c'est un impôts* ceýul ad sekcemeđ lemal, ad att-sekcemeđ kulec.

Ammuđ hizar:

[Nnikam 0azemařt třadřar0 zix 0n0řsa0 ijask0lf0n 0i0adřar0 ař0n wumi naqřar s 00rumi0 0ura akřa *le coté social, donc* nařsa0 0asklif swař0n ixus0n 0i0adřar0 amnařva am m0ra am0ř a0x00m dřanaza wagi akř třazemař0 ijexd00m0n ř0kul ř0kul l0qwan0nagi ř0řzan *la réglementation*,

Nnikam 0azemař0 taddar0, zix 0n0řsa0 isk0lf0n 0i 0adřar0 ař0nwumi naqřar s 00rumi0 0ura akřa *le coté social donc* nařsa0 0asklif swař0n ixus0n i0adřar0, amnařba, am m0ra am0k a0x00m dřanaza wagi třazemař0 igx0dm0n ř0kul l0qwan0nagi ř0řzan *la réglementation*, d0ukl0n zix ř0lřas0n 0udřar irkuli akř0řazemař0-nni axat0r nuk0ni 0agi qřar0nař l0řarř na0m0d0dur akřagi si ř0lwan ama idl0hiđ qriv arteřzuts xat0r wiđ 0a l0řarř l0kal0n is0n qřar0n nukni m0kul s0na0

tfuddar ʔiməqranin akka aʔillin sin ʔəlaʔa uməbaʔd kurem **ʔəman bʷuðrum**, **ʔəmant ʔaddarʔ**, nək **ləʔarʃ** irkuli ʔnutni i jətsʔs**décidin** aməx ʃəkul atan aka amziḡ amdfəkək ləmiʔal **par exemple un exemple**, ʔaməʔfuʔ, xatər baʃ aʔxeðmən **l'égalité**, akən q̄qarən s ʔurumiʔ **l'égalité**, xatər illa winisəʔan illa winunəʔeəra, xatər **par exemple** atʔmuddet jəllḡ atʔəməuddəd sðəhv **et tout**, ziḡ nukni ʔagi ulahəd dəhv, **donc** ajəkər baʃ aʔsəʔðlən win ixusən ʔwin urixusənara ʔura ma jəkli **uxxam** i jiwən ziḡ zəmʔənd iðrimən **ʔsəzəmaʔiʔ** i jəsɤlən **ʔiwizi**, zəmʔənd mamiðrimən, **ʔiwizi** asxəðmən **axxam et tout**, məqvəl adas ləhukuma utʔəsinənara ləhukumajagi. Jətsʔsili **ləzmaʃ** n̄nikam aʔsəkɤlən akk ajən iʃnan ʔaddarʔ, ʔaman, ʔivərðan, ʔlakulaʔ, **ʔiməʃrət**, ʔiməʃrət, mazalitʔ ʔsiməʃrət arʔura, ʔiməʃrət akka am **ijənnajər**agi ʔura kəs akkən xədmən ʔiməʃrət məkul ʔaddarʔ, ad-zəmʔən iðrimən, uməbaʔd ad-**fixén un tarif** akkən kul jiwən adifarək iʔəməʃrət-n̄ni aʔtʃtʃən akk aḡəsum.

Majəlləd ʔəka ləmxilaf xar səhav ʔaddarʔ?

Đək majəlləd ləprubləm majillḡ ziḡ ziḡ majillin sin uməʔhamənara swa ʔaʔəmaʔən nək ʔləʃmum aʔ**ʔalast** *generalement*, le *problem* jətsʔsasəd si**ʔlisa** nuʔni atʔəfrun ʔin muqvəl atʔruḡ ar la justice məkul jiwən assiwlən et tout aʔzrən ʔaməsalet n̄ni uməbaʔd sjina aʔzrən anəwa ijəðlmən asən fən ləhaq ʔina ʔləʃqəl ʔaddarʔ atʃəfrun məqvəl atʔruḡ ar la justice wagi irkul **ʔtufiq ʔaddarʔ**.

Maʔəfkəm ʔaqʃiʃə aməx isəq̄qarəm i wətrusu inəs?

ʔura nukni majilləoi jussad jiwən xatər ziḡ maji amʔura ʔura ʔura ivdəl ləhal ʔəqʃiʃə ajisinən aqʃiʃ ziḡ nukni atʔruḡad adxəðvəd atʔruḡad adxəðvəd məbaʔd atʔawid nukni nəq̄qaras **ʔisuðənt uqaruj** ləhaq lifjunsaj ʔina adawwin ləʃqal n̄ni adawwin **meme** majəllə **limam** ma jəllə ʃʃix **arwəxxam et tout** maji amʔura aʔ **fixén** isəmis ləqima gðərimən imər arxis ləhal.

Aməx istəq̄qarəm ijəðrimən itsəkən?

Xatər ʔiʔəməkə madawwid ʔaməkə **ʔsawəsa** imirən ʔsawəsa ʔsawəsa ʔutʃtʃiʔ ʔaʔəmaməʔ **donc** as **fixén un tarif** akkən ajəkər utʔwinara dəhv xatər illa umərkanti amərkanti ʔaddarʔ **donc** wallən **déséquilibre** baʃ aʔənsaʔðlənirkuli xədmən ʔutʃtʃiʔ agi **une somme symbolique** atʔəməudəd i wəðg^walix uməbaʔd madilḡəq arʔəməkə kul jiwən aməx i xəddəm s ləʃadaʔis atʔawid ufriḡ n̄niirkuli uməbaʔd ʔəlla **ʔawəsa** ʔawəsa **general** ʔətsʔsawən ʔisliʔ nək isəli ʔura ʔukal iʔəswiʔəʔagi ʔ **les cadeaux** imirən ʔiðrimən asmuddən aḡinin fəllani imud ʃəʃralaf imud xəmstəʃ naləf **et tout** ʔwin wumi q̄qarən ʔawəsa.

Tʔsilin akka iməravðən maʔəfrum ʔaməsət gar sin tətsʔsawim iməravðən?

ʔura ma ʔillḡ ʔəb^wud akkən ʔəmsalt akkən usəzmir ara ʔəzəmaʔiʔ sawalən akka i **ləxwan** akka ma jəllə zəmrən atʔfrun garasən muləʃ imir ʔaməsalt atʔruḡ ar **la justice** ʔsagi itʔəzəmaʔiʔ ləʃruʃ xəddmən ləʃuf xəddmən akk **la réglementation sociologique** tfuddar

Iwin unnəqudər ara ləqanun taddarθ aməχ isθəxdməm?

Tṣtṣəmudḍunas ajən wumi q̣q̣arən **θavəzarθ ləkṛama** fəkul am akḳən θura ð ***l'impôs*** akḳən aθxətṭin θura aθsuff̣əkən jəlḷa jakan lakin aθsuff̣əkən si θaddarθ nəχ χərə majəlḷa ajən vraiment un crim itəf̣da itəf̣da af ləharəma ***et tout*** ðin zəmrən əð disidin aθsuff̣əkən.

Iləswaq θəff̣idəd akḳa i sṣuq?

I sṣuq ləswaq nukni sṣuq n̄n̄əχ ð sṣuq tuvirətṣ xatər nukni n atəf̣i artuvirətṣ ilḷa sṣuq g^wasṣ nsəvθ mazaliθ arθura tsəmlilin akḳ arðin ðina ifarun θimsal g^wasṣ nṣuq.

Θətṣtṣəxlisəm akḳa win isəwqən əðjawi ləmal əðizənz tṣtṣəxlisən θavəzarθ?

Əina ṣdaxəl n sṣuq tṣawin ləmal ***et tout donc*** tṣəxlisən ***c'est symbolique***.

Aməχ isθəq̣arəm ?

Tṣavəzarθagi fəkul D **tabezart**-agi fəkul ***c'est un impôs*** fəkul aṭsəχf̣məð ləmal aṭsəχf̣məð kuləf̣.]

Ammud Buzgan:

Amir Ferhat, 62 iseggasen, Ahriq

Amek i yella uxxam aqbayli zik? Amek tella taddart zik? Anwa itt-yesselhayen?

Nekk zik, deg uxxam aqbayli, amek i d-netturebba, yesea **aqarru n uxxam** win itt-yesselhayen, yella **udrum** ney **txarrubt** kif kif, mbaed ad naff **taddart**, taddart-agi yesselhay-itt **ugraw n taddart** ney **le comété**, win itt-yettfen qqaren-as **Llamin**, wid ixeddmnen yid-s d **Ttuman**. Taddart tessaxdam **Lqanun** i win ur nxelles ara **laxteyya** ney ad at-suffeyen di **Ttufiq**. **Learc**, d **la commune** i d- yessduklen atas n **tudrin**.

Yella learc n At yeğğar, At yubri... d laeruc, tura semman-asent **les communes**...tella **teqbilt** i d-yessdukulen **Laeruc** ney **les communes**, yella zik wawal-agi tura ulac-it, ur d-yegri ara.

Ugur ger tudrin ney ger laeruc it-ifarun d **Ləuqqal**, llan **yimɣaren**, llan **yimrabden**. Nekkni, di taddart-nney, di taqalid -nney d **imɣaren** i yfarrun **les problèmes**, ulac **la justice**-agi n tura, d nutni i d- **la justice**.

anwa I yesselhayen Ssuq zik-nni?

D **la commune**, ma di leahd irumyen, s **lqayed** akked **cumbiɛt**. Yella **umekkas** ttxellişent imetjaren. Deg wass n lğemea xeddmnen **tiwizi**, ttemɛawanen yimdanen ama di temgra, deg uzemmur, di lebni n yixxamen n wid yenxeşşen di taddart. Arnu dayen xeddmnen **timecreɛt** ney **lewziɛa** akken ad ksen laḥzen ney ad fekken i wat-taddart ama d imayban ama d wid yesean ma d-yaweɛ cchar n remdan.

Am̃muð n uhriq :

Aməx igəllā wəx̃xam zix ? aməx θəlla θaddarθ zix ? anwa tsjəssəlhajən ?

Nəkk zix g̃^wux̃xam lləqvajəl aməx idnəts̃warəbbə jəsfa **aqar̃u b̃b^wux̃xam** winθjəssəlhajən jəllā **wəðrum** θəllā **θxar̃fuṽt** kifkif mbaʃd adnaf **θaddarθ** θaddarθagi jəssəlhajit̃ **wəx̃raw** taddarθ ñnək lkumiti witsjəssəlhajən q̃qarnas **llamin** widixədmən jidəs q̃qarnasən **ffəm̃man** θaddarθ θəssax̃dam **jqanun** winurnəṽki **aθxəffin** aθəssufkən **ditsufiq**, **lkar̃f** ðlakumin idjəss̃dukulən **θuddar** jəllā **lkar̃f** aθjəd̃z̃d̃zar jəllā **lkar̃f** aθkuvri ðlaʃruf θura səm̃manasənt likumun jəllā **təqvilt** idjəss̃dukulən atas jaʃruf nəʃ likumun jəllā zix wawajagi θtura ulafit urdjəgrijara

Zix ma jəllā wuxur xər laʃruf ðimravdən itsifar̃un ?

Nu xati llān jaʃruf llān **jʃuq̃qal** llān **jəm̃karən** llān **jəm̃ravdən** nəkni θaddarθñnək ðitaqalidñnək dim̃karən igfar̃un liprublam ulaf lajustisagi ntura ðnuθni id̃lajustis

Anwa gəssəlhajən ssuq zix ?

jəkumiti dilʃahd iʃumjən **ðəjqajəd** ak **ðəff̃əmbit** jəlla uməkkas **ts̃xəlfiçənt** imətzarən ðəxs ld̃z̃əm̃fa xədmən **θiwizi** ts̃ts̃əm̃ʃawanən jəm̃ðanən ama ðiθməxra g̃^wuzəmm̃mur ðiləvni b̃b^wux̃xam ijiwən ðiθaddart arnuðəkən xəddmən **θiməʃrət** nəx **jəwziʃa** akkən aðəksən lah̃zən nəx aðəfkən ijmãkvan iwaθaddarθakk mad jawəd ʃhar ffəmdan

Ammud Aweqas

Bukandul Ġamal: 53 Iseggasen

Anwa yesselhayen taddart zik?

Deg taddart tetti **tejmaet** *ils ont pas besoin d'aller en justice ney devant les autres types comme la gendarmerie, donc taddart qui fait, la justice, d ameqqran n tejmaet*, wina i d-yeşleġ gar-asen s wawal leali *sans passé a l'acte gendarmerie ou justice par ce que* zik d **lqayed**, ad ieddi lqayed ad as-cetkin umbaed ad yetransférer yer *la justice*, tura ulaġd-it cceyl-agi, tura devené ddula, mi ar as-ninni taddart, bennun, yiwen ad yebnu *morceau de terrain* dagi, wayeġ dihin, tinna d taddart. Taddart ma tella meqqrir ney meçtuġit, taddart meqqrir, ad d-ksen **tajmaet** ad xeddmien, **tajmaet**, xeddmien-d *quelqu'un qu'est agé*, **ameqqren**, **laeqel** *et tout ça* ur yetak ara afus yef wagi ney yef wagi, ad yehder awal n lġeq, *sans passé en justice, voilà* tagi d taddart.

Teqqarem akka adrum ney taxarrubt?

Oui nexddem adrum ney amek i as-neqqar nekni dayi, **tajmaet** d **tajmaet** umbaed ad d-ksen yiwen si tejmaet-nni, **ameqqran** dinna, neqqar-as **laebd aeqqli**, ad d-kseġ yiwen laebd aeqqli seg taddart-ayi di tejmaet-ayi, ma yella, ma yella lhuca *avec quelqu'un* d wiaġ, *régler le problème dans les normes quoi, sans passé a la justice.*

Amek ifarrun aybel-nni?

Amek taġkem tejmaet-nni, sean **lqanun**, d **lġeq**, kečč tezriġ wagi d **rres** *par exemple*, tilist **par exemple** ad mceql, yiwen as-yeqqar sya, wayeġ as-yeqqar sya-yin, *donc ils vont arrangé a l'amiable*, ad yeġġ 50 cm sya, 50syi, ad mseffhamen s laeqel, **tajmaet** tesa *une décision*, wina ur as-izmiren, *ils vont l'écarté*, ad tesuffeyen di **tejmaet** *par ce que* ur yuġ ara awal n tejmaet, tura ulaġed cceyl-agi, ma yef **lġarma**, zik **lġerma** d **lġerma**, yellint **tmegraġ**, ma yella nnuġen ssin, tajmaet ad ten- teṛunji.

Ameki texdmem mi ara teyli temgreġt?

Donc, ad zren *est ce que volontaire* ney maci *volontaire*, ad zren sebba, amek *qui est le fautif*. Izmer imawlan *la victime*, ad zren tajmaet-nni ad ruġen as-megren, teqqarem-as anemger, **lwaeda** ad awin ikerri, asen megren cyeġ **lfedya**, ad ten-seččen *pendant 40 jours*, zik xeddmien li *40jours*, Tura xeddmien *3 jours*. **Imrabden** tilin, tura *non*, **tajmaet** ma tenṭaq s wawal šafi d awal, yerna yessawal.

Acu-t learc-nwen?

Nekkni **learc-nney** n **bni segwal**, ittef-d di wad adaryun u muntan juri a kuti zeyama menşureyya.

Ma yilli ugur læerc d wayeḍ amek i texdmem?

Ad kren **læuqqal**, nutni, d nutni ara yemsefhamen gar-asen, tullas asen-xedment lekuskus, **tajmaet n tenac**, deg *la justice*, les 12 *jurés*, *il ya le juge*, *procureur*, mbaed *il ya des jurés*, zik d tajmaet n tenac *qui vont juger*, tura teqqel *modéren*. Zik d lḥeq ad meslayen i yexšimen isnin, *ils vont juger s lḥeq*, tefra, ad tefrun **læuqqal**, šḥabu *ēcra*, šelli *ela nbi*, zik šḥabu *ēcra*, wigi ifarrun timsal, *traiter les problèmes* ger **læerc d læerc**, ad ksen *par exemple* 5 ney 6 di læerc-ayi, 6 di læerc-ihin, ad *d-réglén le problème* ger læerc d læerc.

Xeddmn tiwizi ney lewziæa?

Nekkni neqqar-as **zzert**, ad d-ayen *par exempl*, mi zik tella nneya, ad d-ayen *par exempl* agenduz, azejmi, ad d-ayen ulli, win ibyan ad iṣeddeq d lmal ney tyetṭen.

Teqqarem taryelt?

Nekkeni neqqar -as **tunt**, umbaed ad d-yren seg *la liste*, ad ireffed, umbaed *ça dépend la famille qui est nombreu vont avoir deux*, win yebyan ad yawi yawi, drus anda mezziyet **twacult**, tura kullec *désparu*. Yiwen yesea tafunast tetteṭewi di lyaba, truḥ-as di tṭuq, ad iruḥ ar tejmaet asen-yini: tafunast-iw tayli, tarrez. *Par exempl* ssin iṭarren, mbaed ad xeddmn tiwizi, *ils vont aider la personne*, ad ksen, ad xeddmn 50 dinar *pour aider la personne-nni*, bac ad d-yerr tafunast-nni.

Ma d azemmur, non zerent, di tilbizyun, *la grande kabylie* di bwira, xeddmn bac ad sahlen, nekkni *c'est désparu*, *le mois d'october* ad tafed kumašin, wa yejebbed deg uzemmur-is *a sa maniere*.

I twizi n laddal ney dayen nniḍen?

Tiwizi n laddal, *oui actuellement non*, zik-nni aqeli xeddmey laddal, šbaḥ ad d-tedmed lbala-ik, wa ad d-tedmed tabarwiṭ, d seeddin laddal, s šabuṭaj.

Ma tezwej teqcict tettakem tizri?

D acu ad d-inniy tina dayi a taqcict, zik d zik, ad d-isers bab n yisli-nni ad d-yeddem 200 dinar d lfal, d lfal, neqqar-as **timezrit**, tura, as-tinni 14 *millions*, nekk di 1989 ass-nni 200 dinar, i jemæen, tayi d **timezrit**, ass ma yzer *la premiere fois*, ma d ass ma ar xedmen **lfatiḥa**, fekk-asen *ēcrin alef*, ad d-sarşed idrimen ad yeks xemsa alaf, d lfal kan.

Teqqarem akka taemamet ney tuččit?

Neqqar-as **tuččit**, tella yiwet n lḥaḡa dayen, qqaren-as zik qqaren-as userdun *par ce que zik la marie en quitont la maison n les parents*, *ces parents* ttawin-tt deg userdun, mi ar d-yass gma-s ad isers afus, ad d-ēddi s ddaw-as, ddaw **laenaya**-as.

124

Aməxi θəxɔdməm mara θəyli θəmgɾət?

Donc aɔzɾən *est ce que volontaire* nəx maʃi *volontaire* aɔzɾən səbba aməx *qui est le fautif*. Izmər imawlən *la victime* aɔzɾən θajmasθnɪ aɔruhən asməgrən arunzi amunzi kuskus **lwaʃɔa** adawin iɣərri asənmgɾən ʃwəl **lfiɔja** aɔatənsətʃʃən *pendant 40 jours* ziɣ xədmən li 40 *jours* θura xədmən 3 *jours* imravɔən tilin θuta non θazmasθ ma θəntaq swawal safi ɔawal jərna jəssawal .

Aʃuθ lʃarʃnwən

nəkkni lʃarʃnnaɁ nəbni səgwal itʃfəd ɔiwad adarjun umuntana ʒuri akuti zəjjama mənʃurəjja.

ma jili ʊxur lʃarʃ ɔwajəɔ aməx i θəxɔdməm?

aɔəkkɾən lʃuqɔal nuθni ɔnuθni ajəmsəfhamən ɾarasən θullas asənɣəmmənt lkuskus **θazmasθ nətnaʃ** ɔ *la justice les 12 jurés il ya le juge procureur mbaʃd il ya des jurés* ziɣ tʃazəmasθ **nətnaʃ** *qui vont juger* θura θəqɔəl *modéren* ziɣ ɔəlhəq aɔəmməsɾajən ijaxsimən isnin *ils vont juger* səlhəq θəfra atʃəfrun lʃuqɔal ʃhab ʊʃəfra səlti ʃlanvi ziɣ ʃhab ʊʃəfra wiji ifarrun θimsal *traiter les problèmes* ɾər **lʃarʃ** ɔəlʃarʃ.

xəddmən θiwizi nəx ləwziʃa?

nəkkni nəqɔaras zɔzərθ adakən *par exempl* miziɣ θəlla nnəja adakən *par exempl* avənduz aʃəzmi adakən ʊlti win ivənan aɔisəɔɔdaq ɔəlmal nəx tiɁəttən.

θəqɔarəm θarəjat

nəkkni nəqɔaras θunt mbaʃd adəkɾən si *la liste* aɔirəffəɔ mbaʃd *ça dépend la famille qui est nombreu vont avoir deux* win jəvənan aɔjawɪ aɔjawɪ ɔrus anda məzɔziɔθ θwafutθ θura kulləʃ *désparu* jiwən jəsʃa θafunasθ θəttəwi ɔilkəva θruhas ɔitʃuq aɔiruh ar θəzmasθ asənʒini :θafunasθiw θakli θarʃəz *Par exempl* sʃin itarʃən mbaʃd aɔxəɔɔmən **θiwizi** *ils vont aider la personne* adəksən aɔxəɔɔmən xəmsin dinar *pour aider la personne* nni baʃ aɔadjar θafunaθnɪ . ma ɔazəmmur non zarʃənt ɔitilivizjun *la grande kabylie* ɔibwira xəɔɔmən baʃ ad sahlən nəkkni *c'est désparu le mois d'october* atʃafəɔ kumasin wa jɔəbbə ɡzəmmuris *a sa maniere*.

I θwizi lʃadal nəx ɔajən nniɔən?

θiwizi lʃadal *oui actuellement no* ziɣnɪ aqli xəɔɔmaɁ laddal svaɥ aɔatʃədməɔ lbalajix wa aɔatʃdməɔ θavarwitix θəsʃəɔɔdin laddal səsavutəz.

Maθəzwəx θəqʃiʃθ θətsʃsakəm θizəri

daʃu adinix θina ɔaji aθaqʃiʃθ ziɣ ɔziɣ adisars vav jəslinɪ aɔadjaɔɔɔm dussun dinar ɔəlfal ɔəlfal nəqɔaras **θiməzriθ** θura asθinɪ 14 *millions* nəkk ɔi1989 asənɪ 200

dinar izəmſən taji tšiməzriθ asma jzər *la premiere fois* maðas maraxəððmən **lfatiha** fkasən ƒəfrinaləf adsarsəð iðrimən ədjəkƒəs xəmsalaf ðəlfalkan .

Θəq̄qarəm akka taſmamt nəx θutʃʃiθ

nəq̄qaras **θutʃʃiθ** θəllā jiwəθ lhadʒa ðakən q̄qarnas ziχ q̄qarnas usərðun *par ce que* ziχ *la marie en quitont la maison n les parents ces parents* tšawintš gsarðun maradjas rmas ədisars afus ədadƒəddi səddawas d̄daw **laſnajas** .

θətsʃsawi letrusu θeslit aməχ isθəq̄qarəm

par exemple les bombones kawkawiθ ivawən ziχ gərval **ðəlfada** just lƒaſi maχəſmən amnar təbʃ^wurθ *la maison de marie* atšəttəf akaji ivawən lhəlwa likapris timəlləlin ipi tšizəgzawin əðərzət ipi fuqarujim atšəttəf aərval akƒaji taji ðəlfada nəq̄qaras aərval ðəlfal nəq̄qara ləðʒhaz ləðʒhazis ipi atšruh *dans les fêtes de l'aïd* safa asθawi θaqəndurθ safa θabəlkətš θura səffurut.

ilqanun sšūq

lqanun sšūq tštsxəlʃisən **ləmkəs** tštsxəlʃisən ziχ *par exemple* ma θəsfið ivawən mulahəd ƒurəm isurdijən atšxəlsəð sšivawən maθəsfið θazərθ atšxəlsəð θazərt maðəzzīθ atšxəlsəð səzzīθ waji q̄qarnas **ləmkəs** miθura *avec l'argent* adiƒəddi uməkƒasn̄ni *il va estimé la quantité* 100 dinar 200 dinar].

Ammud Igreb (Illulen umalu)

Amselyu: Cebri Eebdennur, 50 Iseggasen

Amek yella zik uxxam aqbayli? Anwa i t- yesselḥayen? Amek tebna twacult n leqbayel akked taddart taqbaylit?

Zik akk-agi, yettilli **umyar**, tettili **temyart**, zedyen deg **uxxam**, mi deg **uxxam** n zik yella wanda *par exemple* ad naff akk yiwen uxxam, yella deg-s yettilli umyar, tettili temyart, argaz, tameṭṭut, dderya-n sen. Yella *par exemple* argaz, yetṭef, ixeddem lxedma, yettfinancé-d ayrum, amyar yettrepresenté yer taddart, dderya-nni akked temyart xedmen lecyal n uxxam, xedmen *les activités agricoles*, tayessawt, lqim...tagi d **tawacult** tameṭṭuht. Dayen ma timyur *par exemple* tawacult tura ad naff argaz d tmeṭṭut yesen sebba n yirgazen ney sebba yieggalen ney sebba n warraw-is, umbaed sebba n warraw-is-agi, tettzewḡ-asen, tebbi-asen-d sebba tyawin, umbaed ad uyalen di 14, ad uyalen s dderya, win yettuyalen d **taxarrubt** ney d **adrum** daxel n **udrum**.

Zik-nni ttawin yirgazen bac ad yijhid udrum, ad yijhid uxxam, qqaren-as:” Axxam n lwacul akken ad tijhid tegmatt, win ur yesen tagmatt ulayyer ad yeqqim **tajmaet** qqaren-ak dayen “win ur nesei tagmatt ulayyer ad yeddariy **tajmaet**” atas lecyal i yellan, mbaed yettuyal d axxam n lwacul, d **taxarrubt** ney iwumi neqqar axxam n lwacul, d axxam ideg llan sebba n yirgazen d warraw-n sen .

Wigi leḥun ddaw n rray n yiwen, win yesen *un représentant* yer **ugraw n taddart** ney *le comété*, tella temyart *par exemple* **tamyart responsable** yer tesyatin-ni-ines daxel n **uxxam**, ad xedment nnuba, amek ar d-qedcet, anta ad d-yesebben, anta ad d-izedmen, w dderya kif kif, xedmen-d leqdic-agi akk, *les activités agricoles* ayen yesen tafellaht-agi, lqim...lecyal-agi akk-it.

Wagi-ni qqaren-as axxam n lwacul, axatar nezmer ad naff daxel n udrum adrum, akken dayen zik, yella sṣef ssiḡhiden adrum, axxam ur yesen ara irgazen ur teḡhid ara tegmatt.

Amek sselḥayen taddart zik? Anwa i tt-yesselḥayen? S wacu i sselḥayen? Amek i farrun ugurun n taddart? D acu-ten wansayen yellan zik?

Agraw ney *le comété* n **taddart** yesa **idрма**, yal adrum ad d-yesbed aqarru-ines, **ṭṭamen** n udrum d win ar yillin *responsable* n udrum-nni yer **taddart**. Yettili deg ugraw **Lamin**, d win yetṭfen taddart, aqarru n taddart, **ṭṭuman**, yal yiwen d cceyl-is, wa yetṭef *le finance* (idrimen), yejmae-d **lewɛadi**, wayeḍ yetṭef lexṭeyyat, ad yilli wayeḍ d *représentant* ar barra, zik yal **taddart** s **lqanun-is**.

Yettili **Ccix** n lḡamae, **Imrabeḍen** ttqadaren-ten, farrun timsal, llan recyal ur yezmir ara ad tent-yefru **ugraw n tadart**, ad tilli temsalt yueren ttruhun *toujours* yur-sen.

Ger wansayen yellan, ad naff **timecređt**, ma ruħen ad xeddmnen ansay-agi, uqbel ad arren ar taddart bac akken ad jeməen idrimen, ad ruħen qbel ad awin řray n **yimyaren**, maci eeddi kan, wagi d *le comété*.

Zik-nni, ilaq ad ixelles ma yaxdem iħađa n diri yiwen, mulac ad at-suffeyen di **ttufiq**, ad ixelles **yaxteya**, yal taddart d **lqanun-is**, s-yis i sselħayen taddart.

Amek yella ssuq zik? Anwa it-yesselħayen? Tella yaxteyya ney d tabzart? Anwa i tt-xellişen?

Ssuq-agi-nney d iřumyen it-yesselħayen, **Lqayed**, Cembit.

Yella wanda a tettřfent **teməemrin**, yella win i d-jeməen **tabzart-nni**, qqaren-as i tebzart-nni **ilmeks**, ma d-win i tt-id-jeməen isem-is **amekkas**.

Anwa i yfarun uguren yettilin ger laeruc? D acu-tt twizi?

Ləarc, ma dduklent atas n tudrin. Ma yili uybel ger tudrin, ttnejmaəen **řtuman** n yal **ləarc** akken ad d-affen tıfrat i waybel iten-iħuzan. Ma d **tiwizi** d lemueawna n wat-taddart akk akken ad xeddmnen lecyal, *par exemple* lebni n uxxam, alqađ n uzemmur, tayarza..., **tiwizi** ixeddmnen di taddart-nnay d tamegra, ula d tulawin xeddmnent tiwizi, ttawinted azru, irgazen ttruħun yer wasif akken ad awin lğedrat yissent ad bnun axxam. **Tiwizi** tettıli deg lawan n tmegra, deg lawan n uzemmur ...

Deg temnađt-agi-nnay, **ləarc** n yilluyen n umalu deg-s 17 n **tudrin**. Ma d awal n **teqbilt**, yella zik wawal-agi i d-jeməen 4 n **laeruc**.

Anṁmuḍ ilfūla umalu:

[Zix akkagi jətsʰsilli **umkar** ʰətsʰsilli **θəmkarθ** zəðkən gʷuxxam ixʰamən nziχ adajnin θiɤərkarθ ʰaʰriʃt...wagi ɔaxʰam nziχ mi gʷuxxam nziχ jəlla wanda parigzumpul anaf jakk jiwən wəxxam jəlla dəxs jətsʰsili wəmkar θəmkarθ argaz ʰaməttuθ dɔɔərjansən jəlla parigzumpul argaz jəttəf ajənnəθ ixəddəm jxədma jətsʰfinunɕijəd akrum amkar jətsʰriprizuntij ar **θaddarθ** dɔɔərjanni akk tʰəmkarθ xədmən rəʃkal bəxxam ,dɔɔərθanni dəkən xədmən lizaktiviti agrikul akiθ ʰajəssawθ lqim...θagi **tʰawafulθ** ʰaməʃtuht

Dəkən ma θumkur parigzumpul ʰawafulθ θura adnaf argaz tʰməttuθ jəsʰan səvʰa jərgazən nək səvʰa bɔʰarʰawis umbəʃd səbʰa warʰawisagi ʰzəwzasən təbɔijəsənd səvʰa tjawin umbəʃd ukələn d 14 adukələn s dɔɔərja win jətsʰukələn **tʰaxarruvt** nək **θadðrum** daxəj buðrum

Zixənni tʰawin jərgazən baʃ ədʒizhid wudrum ədʒizhid wuxxam q̄arnas axʰam lwaʃul akkən atʰijhid θəymats win urjəsʰin θəymats ulajkar ədʒəq̄im **θajmaʃθ** q̄arnax ɔəkən uwini urnəsʰi θəymats ulajkar ədʒəddari θajmaʃθ atas ləʃkal igəllan mbaʃd jətsʰukəl d axʰam lwaʃul tʰaxarʰuvθ nək iwumi nəq̄qar axʰam lwaʃul ɔaxʰam ɔgi llan səvʰa jərgazən ɔ warʰawnsən

Wigi jahʰhun dɔɔaw ʰɔaj giwən win jəsʰan ariprizuntun ar **wəxraw taddarθ** nək lkumiti θəllə θəmkarθ parigzumpul riʃpunɕabl ar ʰəʃjaθinninəs ɔaxəj bəxxam aɔxədmənt nnuva amək aqəɔʃət anta aɔadʒəsəbɔən anta aɔadizədmən wəddarja kɪkɪf xədmənd ləqɔɔijagi akk lizaktiviti agrikul ajən jəsʰan ʰafəlləhθagi lqim rəʃkalagi akkiθ

Wagini q̄arnas axʰam lwaʃul axatar nəzmər adnaf ɔaxəj bəðrum aðrum akkən ɔəkən zix jəlla **səf** sʰizhidən aðrum axʰam urjəsʰinara irgazən urθəzgidara θəymats

Amək zik sʰəlhajən θaddarθ ?anwa tʰjəssəlhajən ?swaʃu tʰəlhajən ?ɔaʃuθən laʃuud nək wansajən jəllan

Axraw taddarθ jəsʰa **iðarma** jal aðrum ədʒəsvəd aqarʰujinəs **tʰamən** bəðrum dwini adjilin riʃpunɕabl bəðrumnni arθaddart jətsʰili dəgəraw **llamin** dwini jəttəfən θaddarθ **aqarʰu taddarθ**, **tʰuman** jal jiwən dəʃʰəkliʃ wa jəttəf lfinunɕ (iðrimən) jəjmaʃajəd jəwʰadi wəjəd jəttəf jaxtəjja adjili wəjəd dariprizuntun arvara zik jal θaddarθ θəmxallaf dilqanunis jal θaddarθ **səlqanunis**

Jətsʰili ʃʃix lɔʒamaʃ **amravəd** tʰqadarəntən farʰun θimsaj llan rəʃkal urjəzmirara aθəntjəfru ar jəmkarən aðruhən aɔxədmən θiməʃrət nək **jəwziʰa** uqʷəj aðrʰən arθaddarθ baʃ akkən ədʒəmfən aðruhən qʷəj arjimkarən jaq adawin qbəj arraj gəmkarən maʃi ʰəddikan wagi **dəlkumiti**

Zixənni ijaq aɔixəltəɕ ma jəxədmən jhaya ndiri mulaf aθəssufkən **ditsufiq** aɔixəltəɕ jaxtəjja ʃak θaddarθ ɔəlqanunis

Amək jəlla ssuq zik ?anwa ʔjəssəjhajən ?tsxəllicən jaxtijja ?anwa tsxəllicən ?

Ssuqaginnək ʔirumjən ʔjəssəjhajən **lqajəd jumbit** jəlla wanda ʔətfən **ʔəmʕəmrin** jəlla win dijemʕən **ʔavzarθnni** qqarnas **aməkkas** ʔavzarθnni qqarnas **ijməks**

Dafutʕθwizi?dafu xədmən ?məłmi ʔətsili ?

ʔjəmʕawna wataddarθ akk akkən aʔxədmən rəʕkal parigzumpul jəbni bəxxam alqad uzəmmur

Tiwizi ixədmən di ʔaddarθnnək tsəməgra ula tsulawin xədmənt xədmənt **θiwizi** tsawitəd azru irgazən ruhən adawin dəgasif ijədraθ akkən aʔbnun axxam θiwizi ʔətsili djawan n tməxxa djawan uzəmmur .

Qqarən awal kʕarf dagi? ʔwawal təqvilt ?

Dəgθəmnataginək jəlla **jʕarf** bilfuʔjən jəsʕan svaʕtaʕ **tfuθrin** jəlla ziχ wawal **tfəqvilt** idijəmʕən rəvʕa jaʕruf buzgan ilfuʔjən idzəzər aθziki].

Ammud Azeffun:

Hağ muhend ulhusin 76ans

Qqaren **tawacult**, qqaren la famille, la majorité awal-agi tawacult, neqqar-as lusra s taerabet, neqqar-as la famille neqqar-as **tawacult** s teqbaylit, neqqar-as akka tawacult, fell-as i yettarkiz lemujtamae, yef aya ma teslah lusra teslah la nation, ma texser lusra texser lemujtamae.

I tewacult-agi zik anewa itt-slhuyen?

Tawacult zik iselhuy-it **umeyar** n uxxam akked **temyart** n uxxam d sin-agi, nekni ufiy-d **axxam**-nney yesea 55 personnes, ur divisin ara, yiwet n tewacult, s zewağnsen, s **waraw**-nsen, s igurdan, **axxam** iterkeb yef tewacult, tawacult leqiyada-ines d **ameyar** akked **temyart**, umebaed ad d-nuyal yer lemujtamae lemantıqi, **taddart**, wa **yettinasab** wa, wa d eemi-s n wa, wa d **xali**-s n wa, nesea axxam maççi d yiwen n **udrum** ney, ma yella deg yiwet n taddart seean **lemujetamae** une fois par mois, ilaq ad nejmaeen **taddart**, llan lemasulin **tteman** i asen-qqaren kul **adrum** ad yeseu yiwen a yeruprizuntin adrum-nni-ines, ad **nejmaeen** yef acu xeddmnen **lejmae**-aginsen, tamenzut bac ad ksen taediya, ur tettili ara takurda, ur tettili ara lexdiea, ur yettili ara zzur di taddart-nni, d **leqanun** d la constitution, ilaq ad seun **ğamae** i deg a ttemyagaren, ma yella lefarh yella **tteman** n **taddart** a yregden d lefarh, ma yella leqarh yella **tteman** n **taddart** d leqarh, umbaed diy ma tella **tewizi**, ma yella yiwen mexsusen d daeif ur yesei ara axxam ad at-eiwnen, ussan-nni ulac isurdiyen, fransa tehqar-ay, ma teseid ulli ad tteqlişed fell-asen **leyrama**, leyrama yer dewla, d **tabezart**, tteawanen ma yella yiwet d **tağalt** imut urgaz-is, tesea dderya, ur tesei ara, izegaren s ways ar at-krez ad as-fken tayuga, ad as-xeddmnen **tiwizi** ad as-kerzen lefilaha am waken i wat taddart, lewaqt-nni aggad iseean lefilaha, iseean izgaren ikkerz iseean iserwat deg waner seun rezq ttawint a yelli zenuzunt i **leswaq**, leswaq tekkarut fransa, **imekasen**, ma tewwid-d ixef n lemal ad at-zenzed i **ssuq**-nni ad at-xelsed lemkes at-a amek itteeici ccaeeb-nney zik.

Ma yekr-d lemxilaf gar sin anewa i yefrun gar-asen?

Anewa i yefarun gar-asen, llant **leğameiyat** n **lexir**, ad tafed **ccix**-nsen, **ccix** n **lemantıqa** d nutni ar yefrun **taluft** gar sin-nni, ad at-frun ur tteawaden ara ad d-kren alukan d **timgrad**, atteruhağ yer la justice ney xaṭi, itt-fran **ğemayea**-nni lexir.

I win iezdan leqanun-agi-nsen amek i as-xeddmnen?

Tura **lemuzaqaba** tella eala mustawa n **tudrin**, ad nayan sin ur ttemsefhamen ara, **leqanun** imenain, **leqanun** n **taddart** lemağali ad deposin la plainte yer la justice xater ur at-faru bon d **leulama-nni** n **tudrin** ar aten-ifrun, ma yugin att-frun, yugi yiwen ad d-yefk rray **ttexin** après, xeddmnen-as **lextiya**, ney at-eezlen complètement ur hedren ara yid-s at-suffeyen si **tufiq** n **taddart**.

Anmud azaffun:

[Qqarən **θawafut** qqarən la famille la majorité awalagi θawafult nəqqaras lusra s θafravəθ nəqqaras la famille nəqqaras **θawafut** s θəqvajliθ nəqqaras akka θawafut fəllas i tətərkiz ləmuztamaŋ afaja məθəslah lusra θəslah la nation məθəxsər lusra θəxsər ləmuztamaŋ

θawafut ziŋ isəlhuj-itə **uməkar** **aktəməkarθ** θsinagi nukni ufiəd axxam nənək jəsfa 55 personnes udivizinara, jiwəθ təwafut s zəwdzinsən s warawnsən sigurðan axxam itərkəb afθəwafut θawafut ləqijadajnsəs θaməkar təməkarθ uməbaŋd adnukal arləmuztamaŋ ləmantiqi **θadðarθ** wa jətsənasav wa wəð fəmmis bʷa wəð xalis bʷa nəsfa axxam maŋŋi θjiwən n uðrum nək majəllə gəjiwəθ tɛadðarθ səsən ləmuztaamŋ une fois par mois ilaq ədnəzmaŋən θadðarθ llan ləmasulin **ffəman** isənqəarən kul **adrum** ədjəsŋu jiwən ajruprizuntin ədrum nənijnəs ədnəzmaŋən afafu xəðmən ləzmaŋaginsən tamənzutə bəf əðksən təfɛdija uθətsɛsilara θakʷurda uθətsɛsilara ləxɛdɛsa uθətsɛsilara zzur θiθadðarθ nni **ðləqanun** θ la constitution ilaq əðsəŋun dʒamaŋ gʷəjəðr atstəməjagarən majəllə **ffəman** tɛadðarθ əjəŋgðən θləfarh majəllə ləqarh jəllə **ffəman** tɛadðarθ, uməbaŋd θikma θəllə θəwizi majəllə jiwən məxsusən dəðəfif uθəsɛijara **axxam** aθsiwnən ussanŋi uləf isurdijən fransa θəhqərək məθəsɛid ulŋi atstəxəlɛsəð fəlləsən **ləkrəma** ləkrəma ardəwla **tsavəzarθ** tstəfəawanən majəllə jiwəθ **tsadʒat** imuθurgazis θəsfa dðərja uθəsɛara izəgarən swajəs aθxərəz asfkən θajura asdəxəðmən θiwizi asxəzən ləfilaha amakən iwaθ tsadðarθ ləwaqθnŋi aggəð isəŋən ləfilaha isəfa izəgarən ixxərz isəfa isərwəθ gʷanŋar səsən rɛəzq tstəwint a jəllə zənuzunt iləswaq **ləswaq** θəxxəruθ fransa iməkəsən ma θəbbʷid ixəf ləmal atzənəð **issuq** nni atstəxəlsəð **ləmkəs** aθajaməx itstəfəijŋi ffaŋəb nənək ziŋ.

Majəkərd ləmxilafa xar sin anwa ifarun xarasən

Anwa ifarun xarasən llant lədzamɛijət ləxir atstəfəð ffixnsən ffix nsən ffix ləmantiqə θnuθni əjəfru θalufθ xarsin nni atstəfrun utstəfəawðənara adkrən alukan tɛimgrəð atstəruhad ar la justice nək xati itstəfran dðzəmaŋija nni ləxir.

Θura ləmuŋaqaba θəllə ɛala mustwa tuðrin ədnəkən sin utstəməsfhamən ara ləqanun imənŋin ləqanun tɛadðarθ ləmahali əð déposin la plainte ar la justice xatər uθfarujara bon θləfualma nni tuðrin aθənifrun muxin atstəfrun juɽi jiwən ədjəfk rɛəj tstəxətin après xəðdmənas ləxtija nək aθɛzlən complètement uhdənara jids aθsuffəkən situfiq tɛadðarθ.]

Ammud n kedira:

Amselyu: EISSAT Eezdin 40 iseggasen:

Nekni tayiwant n kedira si zik llant **tejumaɛ**, **tajemaɛt**-agi d nutni i d-yeqqaren d acu an xedm deg **taddart** yall *la famille* ttaken-d yiwen d **ttamen** n *la famille*, aka nezmer ad d-nnini **tawacult** yal yiwen ad imag d ttamen yef tewacult-is, ttenjmaɛn-d ttemma-nni imera ttenjmaɛn-d di tejmaɛt, d nutni i yettaken rray i tejmaɛt amek ar xedmen, zik tella yur-nney tura teks qqaren-as **lextiya**, *le moument* n tebxsist mi ad wejd tebxsisin *c'est interdit* ad d-kseɖ, xas d taferka-ink ur tesiɖ ara **le droit** att-teččed alama tewwa iwaken mi ar teww win ur nesei ara ad yečč win isean ad yečč, ma yella iruḥ yiwen uqbel, seɛan *une periode*, seɛan *un mois par emple 20 jours* ḥaca ma taɛdda *la periode*-nni, xedment d **leqanun**, win ur nquder ara leqanun-nni suffuyent si taddart, ma ur ixels ara lextiya suffuyent si taddart, mi ar tilli lḥaḡa ma ar yilli lexilaf gar sin deg taddart ttēman-nni ttenjmaɛen ttaken-d rray d nutni ar att-ifrun, gar-asen ur tteswiqen ara *c'est-a-dire* ar la justice, wa tteksen-as cewiya, wa asksen cewiya, i waken ad d-rren tagmmat gar-asen, ma ulac at-ssufeyen si taddart.

Nexddem **tiwiziwin**, zik d **ttēman**, yal yiwen ad iɖmen **tawacult**-is, ney **adrum**-is xedmen di tubar, tikawal di lawan n tebxsisin, yef uzemmur, ney yef yexxamen, d ttēman-nni i yesklfen s waya, wa ad d-yejmaɛa sya, wa sya, win ur nesei ara wid-ak weḥd-sen ur ttexlišen ara, d wid iseean ar d-yefken s zeyada ad d-kuvrin wid-ak ur nesei ara, ceyul n **sadaqat** mi s tufra kan, ilaq ur tesl ara taddart beli wagi ur ixeleš ara.

Tettili diy **temcreɖt**, xeddement aka deg teɛacurt, mi tingura-a ur att-nexddem ara am zik, kan aka lawan n lexrif, ney d azemmur, tura zik amek itt-nexddem axater temxalaf deg taddart ar tayed deg temnaɖ ara tayed, ad d-kren **iegalen** n taddart ad d-nejmaɛen d nutni ayedisidin ad xedmen **lewziɛa** ad d-xdemen aceḥal n *les memebres* yellan deg **taddart** ad d-læin ulla d wid-ak yellan bera n taddart, aken ad ttekin deg **lewziɛa**, imir ad d-kren **ttēman** n taddart ad ruḥen ad d-ayen **lewziɛa**, ad d-ayen telata rebea iejemiyen sebea iejemiyen, nutni xedmen leḥsab, mi ara d-ayen lewziɛa, tura lewziɛa-agi tetilli di teacur, di lemulud, di telqaɖ uzemmur, tetilli ma teddun ad ruḥen ad karzen, tura akeraz-nni tura ulac-it, umebaɛd ad disidin *la journee*, deg acu ara zelun lewziɛa, *l'equipe* atan azelun lewziɛa, tayed acu ara xedmen, ad d-kren **yemqranen**-nni taddart ad ruḥen ad xedmen **tiwizi** ad merḥen yef **ixxamen** n taddart, dacu i tiwizi-agi, ad marḥen, wa asen-d-ifek zzit, wa asen-ifek agusim, wa asen-d-ifek tazzaret, ayen iseeɛa uxxamen asen-id-yefek, wa ad d-marḥen mera yef taddart, wa ad deɛun matalan wa ur iseei ara aqerur deg uxxam as-deɛun ad yesɛu aqerur, asemi ara d-jemɛen tamedit n wass ad d-jemɛen yer leḡamaɛ ad d-jemɛen mera tiwizi-nni ar leḡamaɛ, imir ad d-kren **iegalen**-nni n taddart, ad zenzen leḥwayeḡ-nni id jemɛen iwaken ad renun iderimen-nni i lewziɛa, aken azawali ur ittexliš ara, dayen ixeleš **umur**-is s wid-ak n tewizi, ayen iqimen ad iruḥ yer leḡamaɛ, imir, iquray-nni ara d-ksen deg lewziɛa, zenuzen-ten, tteɛawanen deg leḡamaɛ, izawaliyen, ayen illan

diy yeleha di lewziæa, nefaru tiliufa, ma llan sin mxalafen ass n lewziæa iferu lemuckil-nsen, llan leeibad deg taddart, d leeibad i yerznen, d leeibad i yeyran, ur teruzun ara awal-nsen , ma yenna-d awal d awal, yeran awal Rebbi senen amek a ferun tilufa fihel ma wweden yer la justice.

Ma deg wayen yaenan **laewayed** n teqcict, mi ar tt-id-xedben tiklet tamenzut, qqaren-as as-yefk **tizri**, matalan d idrimen ney yiwwi-as lhağa d lekadu, wigi d ass amenzu, **après** wahed semana ney xemstac n yum, as-d-rren luki, umebaed acu i d-itasen **laewayed**-nni n zik, neqqar-as **lemlak**, neqqar-as atan as-d-melken, dacu-t as-d-awin icetiden, ad d-asen ar uxxam n teqcict-nni as-d-awin lemlak-nni as-d-awin taxatemt, ittesma d **aeyen**, umebaed tella temyra n teqcict dina i d-iteddu **leghaz**-nni, llan wid-ak at-id-awin ass n temyra n teqcict, llan wid-ak at-id-awin qqaren-as ass **imensi n yeqfafen**, imir as-qnen lehni i teslit, ad d-nejmaæn mi ara as-fken iderimen yer temhremt, umebaed ma teddu teslist-nni, tettili qqaren-as **ticimt**, llant diy leewayd-nniden, qqaren **lehni** diy zik-nni mi ara yeqqen yisli lehni, i waken at-eawnen as-d-sersen iderimen ar temhremt ad ieiwen iman-is yi-s, qqaren-as zewr-d a xali-s a gema-s n yemma-s .

Si zik tella tayi gar **laerac**, matalan nukni leæarc at seliman, ad yilli lemxilaf gar-nney d leæarc-nniden, ad d-awin **imeqranen**-nsen ad yilli larujmun, ney ad d-awwin deg leæarc-nniden, asen-frun ma yella lemxilaf gar-asen.

Si zik tella **tejmaæt**-ayi n tenac, di atddart-agi-ney mazal-it ar tura, tajemaæt-ayi teqdec yef leğamaæ, yef telufa n taddart, Matalan yella lexilaf gar wergaz d temttut, d nutni ar at-iferun, matalan yella-d lexilaf yef **rresem**.

Anṁmuḍ kəndira:

Nəkni θakīwant n kəndira siziχ līānt **θəzumaŋ tazəmaŋ**θaji ḏnuθnid jəq̄qarən ḏafu anəxḏəm **gəθadḏarθ** jalŋ *la famille* tsʔsakənd jiwən ḏ **ffamən** *la famille* aka nəzmər andṁini **θawafut** jal jiwən aḏimag ḏffamən afθəwafutis tsʔsənzməŋənd ffəman nṁi iməra tsʔsənzməŋənd iθəzmaŋθ ḏnuθni ijətsʔsakən rʔaj iθəzmaŋθ aməχ axəḏmən ziχ θəllā kurnək θura θəks q̄qarənas **ləxtija** *le moument* təvxisiθ midwəzəḏ təvxisisin *c'est interdit* adksəḏ xas tsʔafarəkəχ uθəsʔidara *le droit* atʔəḏəʔʔjəḏ alama θəbbʷa win unəsʔara aḏjəʔʔj win isəŋan aḏjəʔʔj majəllā iruh jiwən uq̄vəl səŋan *une periode*, səŋan *un mois par exemple* 20 *jours* haŋama θəŋda *la periode*-nṁi xəḏmən **ḏləqanun** winunquḏər ara **ləqanun** nṁi suffukənt siθadḏarθ murixləs ara **ləxtija** suffukənt siθadḏarθ maθillī lhadʒa majillī ləxilaf rər sin tsadḏarθ ḏ ffəman nṁi tsʔsənzməŋənd tsʔsakənd rʔaj ḏnuθni atʔifrun rarasən utʔsəswiqənara *c'est-a-dire* ar *la justice* wa tsʔsəksənas ʔəwija waksən ʔwija iwakən adrən θavəmatʔ rarasən mulaf aθsuffəkən si θadḏarθ.

Nəxḏḏəm **θiwiziwin** ziχ ḏ ffəman jal jiwən aḏiḏmən θawafutis nək **aḏrumis** xəḏḏmən iθuvar θikwal ilawan təvxisisin afuzənmur nək afjəx̄xamən ḏffəman nṁi ijəskfən swaja wa aḏjəzmaŋ sja wa sja win unəsʔara wiḏəχ wəhḏsən utʔsəxlisən ara ḏwiḏ isəŋan aḏjəfkən s zəjada adkuvrin wiḏəχ unəsʔara ʔəkul **nsadaqaθ** misθufra kan ilaq uθəslara **θadḏarθ** bəli wagi urixləsara.

Θətsʔsili ḏiḱ **θəmfərət** xəḏḏəmənt aka gəθəʔafurθ mi θingurja utʔsəxḏḏəmən ara am ziχ kan aka lawan ləxrif nək ḏazənmur θura ziχ aməχ itsʔsənxdḏəm axatər θəmxalaf gəθadḏarθ arθajəḏ gəθəmnat ar θajəḏ adkrən **iʔagalən** tadḏarθ andəzəmaŋənd ḏnuθni ajədisidin aḏxəḏmən **ləwəziʔa** adxəḏmən aʔəhal **les memebres** jəllān gəθadḏarθ adlaʔin ulaḏwiḏəχ jəllān vəra tadḏarθ akən aḏtsəkin gləwziʔa imir adkrən ffəman tadḏarθ adruhən adaḱən θəlaθa rəvʔa iʔəzmijən səvʔa iʔəzmijən nuθni xəḏmən ləhsav madaḱən ləwziʔa θura ləwziʔajagi θətsʔsili iθəʔafurθ i ləmuluḏ iθəlqat uzənmur θətsʔsili maθəḏḏun aḏruhən aḏχarzən θura aχərəz nṁi θura ulaʔiθ uməbaʔd aḏdisidin *la journee*, gʷʔu azəlun ləwziʔa *l'equipe* aθan azzəlun luziʔa θajəḏ afu adxəḏmən adkrən **iməqranən** nṁi tadḏarθ aḏruhən aḏxəḏmən **θiwizi** admərḥənn afix̄xamən tadḏarθ ḏafu itsʔiwizijagi admarḥən wasənd ʔəfk zziθ wasənd ʔəfk ayusim wasənd ʔəfk θazzarθ ajən isəʔa ux̄xam asəndjəfk wadmarḥən məra afθadḏarθ waḏʔun maθalan wujəsʔara aqərur gʷux̄xam asḏəʔun aḏjəsʔu aqərur asəmad ʔəmfən θamədiθ bbʷasʔ adʔəmfən ardʒamaŋ adʔəmfən məra θiwizi nṁi ardʒamaŋ imiradkrən iʔagalən nṁi tadḏarθ aḏzənən lhwajəḏʒ nṁi idʔəmfən iwakən adrənun iḏrimən nṁi iləwziʔa akən azawali uritsʔtəxlis ara ḏajən uxələs **umuris** swiḏəχ twizi ajəniqimən aḏiruh ardʒamaŋ imir iquraj nṁi adksən gləwziʔa zənuzntən tsʔtəʔawanən gəldʒamaŋ izawalijən ajən illān ḏiḱ iləha ḏiləwziʔa nəfaru θilufa ma llān sin məxalafən asʔləwziʔaifru ləmuʔkil nsən llān ləʔivaḏ gəθadḏarθ ḏləʔivaḏ irznən ḏləʔivaḏ ʔəkran utʔsəruzun ara awalnsən majənnad awal ḏawal kəran awal Rəbbi snən aməχ afrun θilufa fiḥəlma wʷəḏən ar la justice.

Mag^wajən jaŋnan **laŋwajəð** təqʃijθ matsidxəðvən θikəlt θamənzut q̄qarənas asjəfk **θizri** maθalan ðiðrimən nək jəw^wijas lhadʒa ðləkadu wigi ðas^s amənzut *après* wahəð səmana nək xəmsɤaf n jum asdr^rən luki uməbaŋd afuidits^sasən laŋwajəð nni nziχ nəq̄qaras **ləmlax** nəq̄qaras aθan asdməlyən ðafuθ asdaw^win iŋətiden adasən arux^xam təqʃijθ asdawin ləmlax nni asdaw^win θaxaθəmθ itssəma **ðafjən** umbafnd θəlɤa θəmkrə təqʃijθ ðina iditəddu ləðʒhaz nni lɤan wiðax aθidawin as^s təmkrə təqʃijθ lɤan wiðax aθidawin q̄qarənas as^s imənsi **gəqfafən** Imir asqnən ləhni iθsəliθ andəzmaŋən masfkən iðrimən arθəmh^rəmθ uməbaŋd maθuddu θəsliθ nni θəts^sili q̄qarənas θiŋimɤ lɤant ðik ləŋwajəð nniðən q̄qarən ləhni ðik ziχ nni^majəqən jəsli ləhni iwakən aθŋawnən asdsarsən iðrimən arθəmh^rəmθ aðisⁱwən imanis jis q̄qarənas zəwrəd axalis arəmas jəm^mas.

Si ziχ θəlɤa θaji **laŋraf** maθalan nukni ləŋarf aθ səliman adjilɤləmxilaf ɤaranⁿək ðləŋarf nniðən adawin **iməqgranən** nsən aðjilɤi larujumu nək adaw^win gəlaŋraf nniðən asənfrun majəɤa ləmxilaf ɤarasən.

Si ziχ təlɤa θəzmaŋtaji n θənaŋ ðiθadɤarθagi nⁿək mazalits^s arθura θazəmaŋtaji θəqdəŋ fləðʒamaŋ fəθlufa tadɤarθ maθalan jəɤa ləxilaf ɤar wərgaz t^səmt^tuθ ðnuθuni atsⁱfrun Matalan jəɤad ləxilaf fə^rrəsəm.

Ammud ssuq letnin:

Amselyu: BUHIRED Kamal, 52 iseggasen.

Ayen iccuden iyeblan gar watematen, akal, aman, daxel n udrum **voila**, asen-nelaɛi, ad d-asen i lebiru n seɛa lebiru, dina anjemɛi-ten, anjemɛi-ten, nexdm-asen **des solutions, bien sur solutions amicale**, macci yani macci **des solutions definitives** ney, win iseean leḥaq as-nefk leḥaq, win ur nesei ara ur as-nettak ara **voila**, d **leɛuqal n taddart** i yefarun timsal-agi **apart les affaires** ayen yaenan jewaj, tṭelaq, tid-ak **c'est des affaires** ur nexdem ara **apart** yani ṣulḥ, ṣulḥ nexdem ṣulḥ, mi ma yella tewet anida ur nezmira ara umebaed **il passe a la justice, tamegreḍt on essia**, ur nesei ara yani ɛala kuli ḥal mi nezmer an seyi, ma yeeda yef **leqanun n taddart**, iseeɛ **leyrama**, ad ixleṣ ma ur ixleṣ ara leyrama **on prend une decision**, at-nesuffey si taddart, **c'est-a-dire tajemɛt**-ayi n taddart at-ɛel deg rrif, ur ttemslayen ara yid-s ma yesea tameyra ma yesea lḥaja aka-yi, nexdem **timcreḍt**, nexdem kul aseggas **lewziɛa**, llan qqaren-as lewziɛa llan qqaren-as timcerḍt, nejamaɛ-d taddart, umebaed dina tajemɛt n taddart ad xetar 15-16 n ixxamen gar ɛawaliyen wid-ak ur nesei ara, nettak-asen ur ttexliṣen ara ilindi **par exemple** neɛal timcreḍt **mois de November**, neɛal timcreḍt anida neel 900 **ixxamen**, 900 n **tunan**, nefreq-iten nesuffey-d syina 21 n ixxamen wid-ak d ɛawaliyen ur ttexliṣen ara, d **sadaq** seg **l'association, il ya timzera aussi** nettak-asent, **tamezurt** tid-ak yurwen. **tiwizi** ur nexdim ara mi necalah ass-ayi deg lebiru bac anɛal tiwizi, anɛal nettoyage n tejbant(maqbara), umbaed anɛal yiwet n tewizi an nettoye abrid.

Sadaq ney **ccert** yettili, yettili mi **c'est limite**, ssuq letnin aken ma tella dayi **c'est limite**, yella **leḥni** yesli ad ɛlen amendil-nni, ad sarsen idrimen neqqar-as **leḥni**.

yella tura **ssuq** akka-yi, ass letnayen, ttexliṣen amekas, qqaren-as **lemks**.

Am̄muð s̄suq ləθnin:

Ajən iʃʃudən iʁəvlan ʁarwaθmaθən aɣal aman ɔaxəl b̄wuðrum *voila* asənlaʃi adasən iləbiri nəʃa ləbiri ðina anzəmaʃiθən anzəmʃiθən nəxdmasən *des solutions, bien sur solutions amicale* majʃi jani *des solutions definitives* nə win isəʃan ləhaq asnəfk ləhaq win unəsʃara usəntsʃsak ara *voila* **ðləʃuqal** taddarθ ijəfrun θimsalagi *apart les affaires* ajən jaʃnan zəwaz ʔəlaq θidaɣ *c'est des affaires* unəxd̄dəm ara *apart* jani sulh sulh nəxd̄dəm sulh mi majəʔl̄a θəw̄wəʔ aniða unəzmirara umbaf̄d *il passe a la justice*, **θaməgrəʔ** *on essia*, unəsʃara jani ʃala kuli ʔal mi nəzmər ansəji majəʃda fəʔqanun taddarθ isəʃa **ləkrama** aɔixləs mujəxləs ara ləkrama *on prend une decision*, aθnəsuffəʁ siθaddarθ *c'est-a-dire* **təzəmaʃθ**aji taddarθ atʃəl gr̄rif utʃsəmsləjən ara jiðds majəʃa θaməkrə majəʃa ʔəza akaji nəxd̄dəm **θimʃrəʔ** nəxd̄dəm kul asəḡḡ^was **ləwziʃa** ʔl̄an q̄qarənas ləwziʃa ʔl̄an q̄qarənas θimʃrəʔ nəzamaʃd θaddarθ uməbaf̄d ðina θəzəmaʃθ taddarθ adxəθar 15-16 ix̄xamən ʁarizawalijən wiðəɣ unəsʃara nətsʃsakasən utʃsəxlisən ara ilindi *par exemple* nəʃal θimʃrəʔ *mois de November* nəʃal θiməʃr̄t aniða nʃəl 900 ix̄xamən **tunan** nəfrəqiθən nəsuffəʁd sjina 21 ix̄xamən wiðəɣ ðizawalijən utʃsəxlisən ara **ðsadaqa** səg *l'association*, *il ya* **θimzra** *aussi* nətsʃsak asənt θaməzurθ θidaɣ jurwən.

Θiwizi unəxðimara minəʃalah assaji gləbiri baf̄ anʃal θiwizi anʃal *nettoyage* təzbant maqbara uməbaf̄d anəʃal jiwəθ təwizi an *nettoyé* abrið.

Səðaq nə **ʃʃrəʔ** jətsʃsili jətsʃsili mi *c'est limite*, s̄suq ləθnin akən ma θəʔl̄a ðaji *c'est limite*, jəʔl̄a ləhni jəsli aɔʃlən aməndil n̄ni aɔsarsən iðrimən nəq̄qaras **ləhni**.

Jəʔl̄a **s̄suq** θura ak̄kaji ass̄ ləθnajən tsʃsəxllisən aməkəs q̄qarənas **ləmks**.

Agzul

Notre travail se place dans le contexte des études de géographie linguistique, une science qui s'intéresse à l'étendue géographique d'une langue ou d'une variété et aux variables spatiales.

Dans ce travail nous nous intéressons à expliquer la variation géolinguistique des parlers berbère du point de vue phonétique et lexicale. Notre étude est faite à base d'un corpus de champ lexical de l'organisation sociopolitique de la Kabylie, qui a été recueillie dans 20 régions (Haizer, Tizi gheniff, At Yanni, At Yiraten, Issenadjén, Taksebt, Lazaib, Ibdach, Ickar, Tinkachin, Bouzguen, Illoula oumalu, Adekar, Adrar at Kedia, Azeffoun, Afir, Dylles, Aokas, Souk Letnin, Kendira), puis de replacer les faits kabyles dans ceux des autres dialectes, à cet effet nous avons utilisé les travaux déjà faits :

Donc ce travail s'articule dans trois chapitres :

Le premier chapitre est une présentation de la méthode de recueil de corpus, des points d'enquêtes, et des informateurs et puis la présentation de logiciel (QGIS).

Le deuxième chapitre est une analyse phonétique de corpus, ou nous avons fait une comparaison entre le système phonétique des parlers étudiés pour dégager les niveaux des changements phonétique, et la catégorie de chacun de ces parlers, à la fin de ce chapitre nous avons constaté qu'il existe une variation qui se manifeste sur plusieurs niveaux entre les parlers kabyle et aussi les différents dialectes, nous pouvons citer parmi eux :

La spirentisation:

- [t] de Cheluh se prononce [θ] dans les dialectes Kabyle et Tamazight.
- [b] de Mozabite et touareg se prononce comme un [v] dans le Kabyle.

La vocalisation: le passage d'une semi-voyelle à une voyelle

- [w] devient [u].
- La consonne [ɛ] se prononce comme une voyelle allongée [a:] et [i:] dans les parlers d'At jennad.

Le rhotacisme: est le passage de "l" en "r"

- [l]→[r], dans les parlers de Rif.

Le chuintement: le passage d'une consonne affriquée en consonne chuintante.

- [ǧ], [dǧ] → [j], [ʒ].

L'affrication: le passage d'une consonne chuintante en consonne affriquée.

- [j], [ʒ] → [ǧ], [dǧ].
- [t] → [tʃ]

Laryngalisation:

- [q] dans le dialecte Kabyle → [g] de Tamazight.

Allernance vocalique:

- [i] → [a]
- [a] → [u] → [e].

Assimilation :

- [l]+[t] de féminin → [T] tendu.
- [d]+[t] → [t].

Comme il y a d'autres variations:

- [d] sa variant [t].
- [l] sa variante [j], [lʲ], [lʲʲ].
- [x] sa variante [ɣ].

Le troisième chapitre est consacré à l'étude de la variation lexicale de ce champ lexicale au niveau des différents parlers et aussi au niveau inter dialectales, ou nous avons constaté que la variation lexicale se manifeste sur la différence des racines des mots même si ont le même sens exemple le mot assistance en Kabyle (Tiwizi, Tacemlit) dans les autres dialects (Lemɛawnet) en Cheluh et Tamazight, (Tadhelt) en Touareg, et même si ont la même racine mais parfois le sens est différent et se cas est inter dialectales exemple Taddart dans le sens de « village » en Kabyle, mais dans les autres dialectes tel que le Chaouïa et le Mozabite a le sens de « maison ».

Et la remarque que nous ajoute est que la plupart de lexique de l'organisation sociale et politique de la Kabylie, est un lexique emprunté de l'Arabe exemple « tajemaet, ttufiq, lqanun, lamin, tɛamen... ».

Agbur

Agbur

Tazewart tamatut:

Tazewart tamatut:	10
Afran d yiswin n usentel:	12
Tamukrist:	12
Turdiwin:	12
Tarrayt n unadi:	13
Uguren n unadi:	13
Tayessa n unadi:	13

Ixef amenzu: Agemar d usenked n wammud

Tazewart:	15
Tarrayt n unadi:	15
Asenked n temnaḍin:	16
Asenked n imselɣuyen:	19
Asenked n usezɣan(QGIS):.....	27

Ixef wis sin: Taseḍt timsislit

Tazewart:	30
Tasḍt:	30
Tagrayt:	44

Ixef wis kraḍ: tasḍt tasnamkit

Tazewart:	47
Taseḍt:	47
Tagrayt:	56

Taggrayt tamatut:

Tiybula:

Timerna:

Agzul:.....

Agbur:.....